



1951

η φύση

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ

ΤΕΥΧΟΣ 155

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ - ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2016



η φύση

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ

ΤΕΥΧΟΣ 155

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ - ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2016



ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ
ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ

Νίκης 20, 105 57 Αθήνα
Τηλ.: 210-3224944, 210-3314563, FAX: 210-3225285
E-mail: info@eepf.gr - Ιστοθέση: www.eepf.gr

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

Πρόεδρος: **Νίκος Πέτρου**
Αντιπρόεδρος: **Σταμάτης Σκαμπαρδώνης**
Γεν. Γραμματέας: **Γιώργος Πολίτης**
Αναπλ. Γεν. Γραμματέας: **Αλέξια Νικηφοράκη**
Ταμίας: **Σπύρος Μπισακούλης**
Έφορος Εκδηλώσεων: **Ντόναλντ Μάθιους**
Μέλη: **Κυριάκος Γεωργίου, Σοφία Καινούργιου,**
Χρήστος Κατσαρός, Σμαράγδα Αδαμαντιάδου
Επίτιμος Πρόεδρος: **Γιώργος Σφήκας**

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Σμαράγδα Αδαμαντιάδου, Χρήστος Κατσαρός,
Ντόναλντ Μάθιους, Νίκος Πέτρου,
Γιώργος Πολίτης, Σταμάτης Σκαμπαρδώνης,
Μαρία Ρουσομουστακάκη.

Εκδότης - Υπεύθυνος ύλης
Σταμάτης Σκαμπαρδώνης, Νίκης 20, 105 57 Αθήνα

Τα ευνοήγγραφα άρθρα αντιπροσωπεύουν
τις απόψεις των συγγραφέων
και όχι αναγκαστικά της Εταιρίας.

Επιμέλεια έκδοσης: **Σταμάτης Σκαμπαρδώνης**

Σελιδοποίηση - επιμέλεια εκτύπωσης
Άρης Βιδάλης

Τυπογραφείο: **ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ Α.Ε.**

Τιμή Τεύχους 4 ΕΥΡΩ
Στα μέλη διανέμεται δωρεάν.

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ:

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ
Νίκης 20, 105 57 Αθήνα

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΕΠΦ -65 χρόνια σε σταθερή τροχιά Σ. Σκαμπαρδώνης	3
65 χρόνια ΕΕΠΦ και βραβείο Β. Αντίπα	6
Το ιστορικό της Εταιρίας μας	N. Πέτρου 6
Απονομή του βραβείου «Βύρων Αντίπας» στον Arne Strid	M. Γκλέτσος 9
Ομιλία Σταύρου Δήμα	11
Σύντομη αναδρομή σε δράσεις και παρεμβάσεις της τελευταίας 25ετίας	Γ. Πολίτης 15
Ομιλία του Κυριάκου Γεωργίου	21
50 χρόνια μελετών της ελληνικής κλωρίδας (ομιλία Arne Strid)	23
Με τα μάτια στραμμένα στο μέλλον (ομιλία του N. Χατζή)	26
Οι γαρίδες των εσωτερικών νερών της Ελλάδας Γ. Καπάκος & I. Καραούζας	28
Νέα θέση για το δενδρόκεδρο στον Ταύγετο	M. Γκλέτσος 34
Αναμνηστικά γραμματόσημα	N. Πέτρου 35
Έκθεση Φωτογραφίας, για τη βιοποικιλότητα Σ. Σκαμπαρδώνης	36
Θάλεια Καλαμπαλίκη	B. Πετρίδου 38
Βιβλιοπωλείο της ΕΕΠΦ	39
«ForOpenForests»	X. Γεωργιάδης 40
Πρόγραμμα «ICON»	N. Πέτρου, X. Γεωργιάδης 41
«Life Natura THEMIS»	X. Γεωργιάδης 42
«Γαλάζια Σημαία»	Δ.Ν. Βουρδουμπά 43
«Green Key»	Γ. Κουγιώνη 46
«Νέοι Δημοσιογράφοι»	Στ. Δρίτσα 47
«Οικολογικά Σχολεία»	B. Βορούλλα 48
»	B. Πετρίδου 51
«Στέλνω μήνυμα, αναλαμβάνω δράση» B. Βορούλλα Δ. Γκότης	56
«Φύση χωρίς Σκουπίδια»	M. Ρουσομουστακάκη 58
Μετέωρα	I. Σπαντιδάκης 59
Πρόγραμμα Εκδρομών - Ομιλιών	62
Εγγραφές μελών - Δωρεές	63

Εξώφυλλο: Λευκοτακινιάδες στο Σχοινιά
(φωτ. Άρης Βιδάλης).

Η Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης έχει ως αποστολή της να ενημερώνει και να ευαισθητοποιεί τόσο τους Έλληνες, όσο και αυτούς που αγαπούν την Ελλάδα, για τη φυσική κληρονομιά της χώρας μας και να δραστηριοποιείται για την προστασία της.

Ευχαριστούμε θερμά το **Ίδρυμα Μποδοσάκη**
για την ευγενή δωρεά του προς την Εταιρία μας,
που συμβάλλει στην έκδοση του περιοδικού «Η Φύση».



Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης 65 χρόνια σε σταθερή τροχιά

*Για την προστασία του περιβάλλοντος
για την εκπαίδευση στην αειφορία
για την αειφορική ανάπτυξη*

Ήταν πολύ δύσκολο για τον γράφοντα να αποτυπώσει σε μερικές εκατοντάδες λέξεις έστω και επιγραμματικά τους κυριότερους σταθμούς της ιστορικής διαδρομής που καταγράφηκε από την ΕΕΠΦ αυτά τα 65 χρόνια. Και είναι μεγάλη η συγκίνηση και η συναισθηματική φόρτιση όταν αναφέρεσαι σε ανθρώπους όπως ο Ιάκωβος Σαντοριναίος, ο Βύρων Αντύπας, ο Πέτρος Μπρούσαλης. Είναι όμως και μεγάλη χαρά και ικανοποίηση που συνεχίζουμε το έργο τους 65 χρόνια μετά σε σταθερή τροχιά χωρίς ταλαντεύσεις, με το ίδιο πάθος και την ανιδιοτέλεια που διέκρινε τους πρωτοπόρους που ίδρυσαν την ΕΕΠΦ. Οι σημαντικότεροι σταθμοί στην πορεία των 65 χρόνων:

- **1951:** Εκπαίδευση για τη Φύση. Από την πρώτη του συνεδρίαση το Δ.Σ αποφασίζει και προωθεί, σε συνεργασία με την IUCN, την έκδοση ενημερωτικού υλικού για τους εκπαιδευτικούς σχετικά με την προστασία της Φύσης.
- **Δεκαετία 1950-1960:** Ίδρυση του Εθνικού Δρυμού Σαμαριάς. Από την ίδρυσή της η ΕΕΠΦ αρχίζει αγώνα για την προστασία του κρητικού αίγαγρου αλλά και του φαραγγιού της Σαμαριάς.
- **Δεκαετία 1960-1970:** Ίδρυση του Εθνικού Δρυμού Πρεσπών και παρεμβάσεις για το Δέλτα του Έβρου
- **1971:** Υπογραφή της Συνθήκης Ραμσάρ. Ο Βύρων Αντύπας, ο τότε Γενικός Γραμματέας της Εταιρίας, υπογράφει εκ μέρους της Ελλάδας το τελικό κείμενο για την προστασία των υγροτόπων.
- **1973:** Έναρξη προσπαθειών για την προστασία της Μεσογειακής Φώκιας.
- **Μάρτιος 1975.** Έκδοση του περιοδικού Η ΦΥΣΙΣ. Το πρώτο τεύχος του περιοδικού μας είναι ένα οκτασέλιδο έντυπο με υπότιτλο «Πληροφοριακό Δελτίο». Από τότε και για 42 χρόνια αποτυπώνεται σε αυτό όχι μόνο η ιστορία της ΕΕΠΦ αλλά και η ιστορία των προσπαθειών για την προστασία της ελληνικής φύσης.
- **1977:** Ίδρυση Ορνιθολογικής Ομάδας. Ιδρύεται η ορνιθολογική ομάδα της ΕΕΠΦ η οποία μετεξελίχθηκε στην Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρία και μια από τις πρώτες επιτυχίες ήταν η απαγόρευση του κυνηγιού των πελεκάνων.



Φαράγγι Σαμαριάς (φωτ. Νίκος Πέτρου)

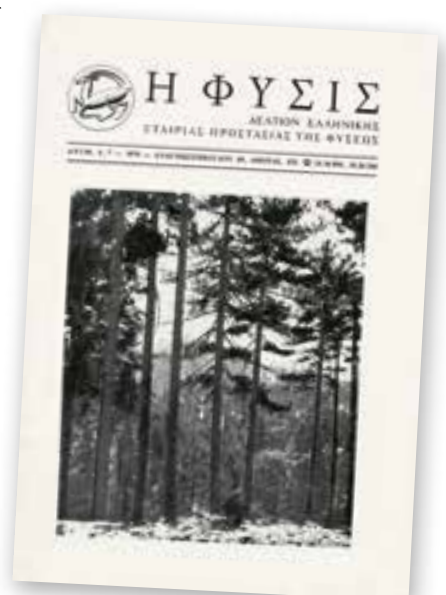
- **1979:** Παρέμβαση στο νομοσχέδιο περί προστασίας των δασών.
- **1979:** Πρώτη αναφορά στη χρήση δηλητηριασμένων δολωμάτων.
- **1979:** Παρέμβαση για την προστασία της χλωρίδας. Η ΕΕΠΦ πρωτοστατεί στην προστασία της χλωρίδας της χώρας μας. Είναι ενδεικτικό ότι 30 είδη φυτών έχουν λάβει την επιστημονική ονομασία τους προς τιμή ερευνητών-μελών της ΕΕΠΦ.
- **1980:** Παρεμβάσεις για την προστασία της λιμνοθάλασσας του Μεσολογίου. Με συνεχείς παρεμβάσεις προς το τότε Υπουργείο Συντονισμού η Εταιρία προσπαθεί να ευαισθητοποιήσει την πολιτεία. Ζητάει να επανρθωθούν οι ζημιές που έγιναν από το 1960, με έξαρση την περίοδο της δικτατορίας, για να μπορέσει ο λαός του Μεσολογίου να εξακολουθήσει την παραδοσιακή αλιεία και όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται «να βρεθεί ένας νέος ποιητής να ξανατραγουδήσει την όμορφη λιμνοθάλασσα».
- **1980:** Πρώτη δημοσίευση για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση. Στο τεύχος 23/24 δημοσιεύεται ένα εκτεταμένο άρθρο του καθηγητή Γεωργίου Μαρίνου για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση.
- **1980:** Αρχή συνεργασίας με το Παγκόσμιο Ταμείο για τη Φύση (WWF).
- **1982:** Η Ακαδημία Αθηνών βραβεύει την ΕΕΠΦ για την προσφορά της στην προστασία της ελληνικής φύσης.
- **1990:** Αποδοχή από το Συμβούλιο της Επικρατείας της αιτήσεως ακυρώσεως του νόμου 1734/1987 «Περί βοσκοτόπων».
- **1991:** Με πρωτοβουλία του Luc Hoffmann δημιουργείται η Εταιρία Προστασίας Πρεσπών με τη συμμετοχή της ΕΕΠΦ αλλά και ξένων εταιριών όπως η Ορνιθολογική Εταιρία της Δανίας.
- **1992:** Η ΕΕΠΦ, μετά από πρόταση του Υπουργείου Χωροταξίας και Περιβάλλοντος, αναλαμβάνει από το ΕΕΕ το πρόγραμμα «Γαλάζιες Σημαίες της Ευρώπης» σαν εθνικός χειριστής.
- **1993:** Η ΕΕΠΦ συμμετέχει, μαζί με άλλες περιβαλλοντικές οργανώσεις, στην εκστρατεία κατά της εκτροπής του Αχελώου. Τον Ιούλιο του 1993 ξεκινά ο δικαστικός αγώνας στο Συμβούλιο της Επικρατείας.
- **1994:** Απόφαση για την απόκτηση ιδιόκτητης στέγης.
- **1994:** Έρχεται το πρώτο έργο LIFE της ΕΕΠΦ. Πρόκειται για το έργο LIFE93 NAT/GR/010800 με τίτλο

«Προστασία και διαχείριση των πληθυσμών και οικοτόπων της καφέ αρκούδας στην Ελλάδα».

- **1994:** Τη σχολική χρονιά 1994-95 ξεκινούν πιλοτικά τα προγράμματα «Νέοι Δημοσιογράφοι για το περιβάλλον» και «Οικολογικά Σχολεία» με την αιγίδα του FEE που είναι ο διεθνής συντονιστής. Τα Οικολογικά Σχολεία σήμερα έχουν εξελιχθεί σε ένα από τα μεγαλύτερα δίκτυα στον κόσμο με 16 εκ. μαθητές και 1,2 εκ. εκπαιδευτικούς.
- **1995:** «Φεύγει» ο Ιάκωβος Σαντοριναίος. Ένα από τα πολύ σημαντικά στοιχεία που πρέπει να κρατήσουμε στη μνήμη μας είναι ότι ο Ιάκωβος Σαντοριναίος υπήρξε ο εμπνευστής και δημιουργός των νομοθετημάτων για την προστασία των ελληνικών βουνών όπως του Ολύμπου και του Παρνασσού που ανακηρύχθηκαν εθνικοί δρυμοί.
- **1995:** Πανευρωπαϊκό Συνέδριο για τις Γαλάζιες Σημαίες στη Χαλκιδική.
- **1996:** «Φύση Χωρίς Σκουπίδια». Από το καλοκαίρι του 1996 ξεκινάει η πανελλήνια εκστρατεία της ΕΕΠΦ για μια «Φύση χωρίς Σκουπίδια» που προσπαθεί να ενεργοποιήσει την Τοπική Αυτοδιοίκηση, τα σχολεία και ομάδες εθελοντών.
- **1996:** Η ΕΕΠΦ αναλαμβάνει από το FEE το πρόγραμμα «Μαθαίνω για τα Δάση».
- **1997:** Τον Νοέμβριο του 1997 φεύγει από τη ζωή ο Βύρων Αντίπας, «η ψυχή και ο στυλοβάτης της Εταιρίας μας» όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο συντάκτης στο τεύχος 79 του περιοδικού μας.
- **1997:** Βράβευση της ΕΕΠΦ από το Συμβούλιο της Ευρώπης.
- **1998:** Ξεκινά ο αγώνας για την προστασία του Σχοινιά από τα έργα των Ολυμπιακών αγώνων.
- **2003-2006:** Έργο LIFE02 NAT/GR/008489 για τον ποταμό Νέστο.
- **2004:** Ανάδειξη περιοχών NATURA στην Ελλάδα. Καταγράφονται οι τύποι των οικοτόπων και τα σημαντικά είδη πανίδας και χλωρίδας στις 262 προστατευόμενες περιοχές της χώρας μας που εντάσσονται στο ευρωπαϊκό δίκτυο NATURA 2000.
- **2008-2011:** Πρόγραμμα Προστασίας και Διαχείρισης Δρυοδάσους Φολόης στην Ηλεία.
- **2008-2012:** Δράση ανάπλασης του Κτήματος Μεταμόρφωσης Αραχαμίτας, στην Αρκαδία: Η ΕΕΠΦ, σε συνεργασία με την τοπική κοινότητα και περιβαλλοντικούς συλλόγους, αναδάσωσε επιλεκτικά και εγκατέστησε σύστημα ποτίσματος στην περιοχή που αποτεφρώθηκε κατά τη διάρκεια των πυρκαγιών του 2007.
- **2009:** Η ΕΕΠΦ ορίζεται εθνικός χειριστής του προγράμματος «Green Key» του FEE που απονέμει το οικολογικό σήμα ποιότητας «Green Key» (πράσινο κλειδί) σε επιχειρήσεις του τουριστικού τομέα.
- **2012:** Έργο LIFE 11 NAT /GR/001014 «Για Ανοιχτά Δάση» που αφορά τα όρη Οίτη και Καλλίδρομο. Η ΕΕΠΦ είναι ο συντονιστής ενός πενταετούς προγράμματος για την προστασία οικοτόπων και ειδών χλωρίδας και πανίδας στα όρη Καλλίδρομο και Οίτη.
- **2015:** Έργο LIFE14 GIE/GR/000026 «Natura Themis» για την προστασία της άγριας ζωής στην Κρήτη.
- **2015:** Έργο ICON για την προστασία των άγριων ορχιδεών σε Ελλάδα και Τουρκία.

Η ΕΕΠΦ πορεύεται σε σταθερή τροχιά να δίνει άλλοτε μικρότερες και άλλοτε μεγαλύτερες μάχες για την προστασία του περιβάλλοντος και την εκπαίδευση για την αειφορία. Συνεχίζει σε σταθερή τροχιά μαζί με χιλιάδες μαθητές και εκατοντάδες εκπαιδευτικούς που με πάθος και αυταπάρνηση εργάζονται με ανιδιοτέλεια και εθελοντικά για ένα καλύτερο μέλλον. ■

Σταμάτης Σκαμπαρδώνης





Από αριστερά προς τα δεξιά: Νάσος Τζάρτζανος, Μάρω Μηρούσαλη, Βασίλης Λεοντόπουλος, Βύρων Αντίπας, Ελισάβετ Ψαθίδου και Πέτρος Μηρούσαλης, ιδρυτικά μέλη της Εταιρίας μας (δεκαετία του '50).



Το ιστορικό της Εταιρίας μας

ομιλία Νίκου Πέτρου

Το ιστορικό της Εταιρίας μας, όπως γνωρίζετε, είναι πολύ πλούσιο. Δεπτομέρειες για τις δράσεις της ΕΕΠΦ κατά τις πρώτες δεκαετίες λειτουργίας της θα βρείτε στο επετειακό έντυπό μας που κυκλοφόρησε για την εκδήλωση εορτασμού των 65 ετών, θέλω όμως να σταθώ σε δυο πράγματα.

Το πρώτο είναι η διορατικότητα και η ευρύνοια των ανθρώπων εκείνων, των ιδρυτών της Εταιρίας μας, αλλά και των ιδρυτών της IUCN λίγο νωρίτερα, σε μια εποχή κατά την οποία η αναγκαιότητα να προστατευτεί η φύση ήταν αδιανόητη, ακόμη και ως ιδέα, στους περισσότερους. Θα αναφέρω ένα, εν πολλοίς άγνωστο, παράδειγμα. Αναφερόμαστε σήμερα στην περιβαλλοντική εκπαίδευση και θεωρούμε ότι είναι κάτι σχετικά πρόσφατο, με τις ρίζες της στα τέλη της δεκαετίας του 1970. Και όμως, Το Διοικητικό Συμβούλιο της Εταιρίας, ήδη από την τρίτη του συνεδρίαση, τον Αύγουστο του 1951, είχε εξασφαλίσει, από την UNESCO και την IUCN, 400 δολάρια που τότε αντιστοιχούσαν σε 6 εκατομμύρια δραχμές, για την παραγωγή έντυπου υλικού μαθήματος για την προστασία της φύσης, τόσο για τους δασκάλους όσο και για τους μαθητές. Ζητούσε μάλιστα από το Υπουργείο Παιδείας να κάνει το μάθημα υποχρεωτικό σε όλα τα σχολεία της χώρας. Το υλικό που παρήχθη για τα συ-

νολικά 60 χιλιάδες έντυπα, από τον Ιάκωβο Σαντοριναίο, τον Καθηγητή Πανεπιστημίου Μάξιμο Μητσόπουλο, πρώτο Πρόεδρο της Εταιρίας, και το λογοτέχνη Ηλία Βενέζη, ήταν τόσο καλό που η IUCN ζήτησε άδεια να το μεταφράσει και να το στείλει σε άλλες χώρες, όπως και έγινε. Η έκδοση του υλικού επαναλήφθηκε το 1971.

Το δεύτερο είναι ότι, παρά τις επιτυχίες και τα θετικά βήματα, τα περιβαλλοντικά προβλήματα που ανέδειξε και προσπάθησε να αντιμετωπίσει η Εταιρία μας από τα πρώτα χρόνια της ζωής της, παραμένουν έντονα.

Η έλλειψη κεντρικού χωροταξικού σχεδιασμού, ο χαρακτηρισμός των δασικών εκτάσεων, η διαχείριση των απορριμμάτων, η αλόγιστη χρήση των φυσικών πόρων, τα καλά στην προστασία των φυσικών περιοχών και της χλωρίδας και πανίδας, αφού το 70% των περιοχών του δικτύου Natura 2000 ακόμη δεν προστατεύονται από νομοθετικές ρυθμίσεις, η πλημμυρική εφαρμογή της περιβαλλοντικής νομοθεσίας και η αναποτελεσματικότητα των ελεγκτικών μηχανισμών που έχει οδηγήσει σε δεκάδες καταδίες της Ελλάδας από το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, με πιο πρόσφατη, μόλις πριν λίγες μέρες αυτή για την ανεπαρκή προστασία του Κυπαρισσιακού κόλπου. Σε αυτά

θα πρέπει να προσθέσουμε σήμερα την ενεργειακή πολιτική, τα αθροιστικά αποτελέσματα της οικονομικής κρίσης που σπρώχνει όλο και περισσότερο τα περιβαλλοντικά ζητήματα στο περιθώριο, αλλά και την προσφυγική κρίση και τη γενικότερη κατάσταση στην περιοχή μας, οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις των οποίων ελάχιστα συζητούνται.

Για όσους από εμάς έχουν ασχοληθεί με την προστασία της φύσης από τα μέσα της δεκαετίας του 1980 είναι συγκλονιστικό, γνωρίζοντας τι έχει χαθεί στις μέρες μας, και τι εξακολουθεί να χάνεται, να αναλογιζόμαστε ότι ο Ιάκωβος Σαντοριναίος μιλούσε ήδη το 1951 για το «πολύ μικρό μέρος που υπολείπεται ανέπαφο από τη φύση της χώρας μας».

Θα τελειώσω με μια σύντομη αναδρομή στα χρόνια που μεσολάβησαν από την προηγούμενη επετειακή μας εκδήλωση. Αν και περίοδος συνεχιζόμενης κρίσης, η τελευταία πενταετία ήταν περίοδος ανάπτυξης για την Εταιρία μας.

Διπλασιάσαμε το μόνιμο προσωπικό μας.

Είναι η πρώτη φορά, τουλάχιστον τις δυο τελευταίες δεκαετίες που συμμετέχουμε ταυτόχρονα σε τρία έργα συγχρηματοδοτούμενα από την ΕΕ, ενώ σύντομα θα ξεκινήσει ένα ακόμη έργο INTERREG MED με το συντονισμό της IUCN. Παράλληλα υπάρχουν προτάσεις υπό κρίση αυτές τις μέρες και άλλες σε στάδια προετοιμασίας.

Τα προγράμματα του FEE μεγαλώνουν σταθερά. Οι Γαλάζιες Σημαίες έφτασαν φέτος ξανά τον αριθμό ρεκόρ του 2007, 439, και για την επόμενη χρονιά αναμένουμε σημαντική αύξηση. Οι μονάδες που συμμετέχουν στο GreenKey, το οποίο θυμίζω ξεκίνησε πιλοτικά μόλις το 2009, πλησιάζουν τις 300, ήδη κοντά στο 10% του συνολικού αριθ-



φωτ. Ιωάννα Σκυρπού



φωτ. Ιωάννα Σκυρπού

μού επί 53 χωρών. Το διάστημα αυτό υπογράφηκαν σύμφωνα συνεργασίας με το Υπουργείο Τουρισμού, με Περιφέρειες και με επαγγελματικούς φορείς του τουριστικού χώρου που αναγνωρίζουν το σημαντικό ρόλο των προγραμμάτων μας στην προστασία και ανάδειξη του περιβάλλοντος ως βασικού συστατικού του τουριστικού προϊόντος της χώρας. Τα Οικολογικά Σχολεία αυξήθηκαν από 187 το 2010 σε 329, τα τέσσερα άλλα Δίκτυά μας περιβαλλοντικής εκπαίδευσης μεγαλώνουν και η συνεργασία μας με το Υπουργείο Παιδείας είναι πολύ στενή. Ακόμη πιο σημαντική είναι η ισχυροποίηση της θέσης μας στο FEE, με καλές πρακτικές από προγράμματα μας που μεταφέρονται σε άλλες χώρες, με πρωτοβουλίες όπως η πρώτη ταυτόχρονη διοργάνωση των παγκόσμιων συναντήσεων εθνικών χειριστών για τη ΓΣ και το GK, και η για πρώτη φορά ανοικτή ανακοίνωση των παγκόσμιων αποτελεσμάτων, που έγινε φέτος στη Χαλκιδική. Εκπροσωπούμαστε και πάλι στο ΔΣ του FEE, και μπορώ να σας μεταφέρω, μια και επέστρεψα από τη συνάντησή μας στη Κοπεγχάγη πριν λίγες ώρες, ότι η Εταιρία μας αποφασιίστηκε να συμμετέχει, μαζί με πολύ λίγα άλλα μέλη του FEE, σε πρόγραμμα για την εκπαίδευση προσφυγόπουλων που βρίσκεται σε στάδιο προετοιμασίας.

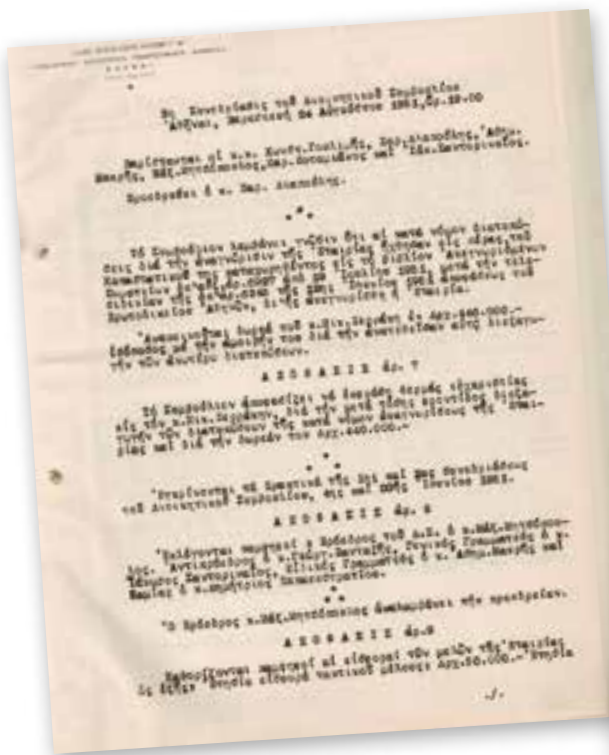
Παράλληλα, η αναγνωρισιμότητα της Εταιρί-

ας αυξάνεται συνεχώς. Ιδιαίτερα τα δύο τελευταία χρόνια δεχόμαστε προτάσεις συνεργασίας από την τοπική αυτοδιοίκηση, Φορείς Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών, εκπαιδευτικά ιδρύματα όπως το ΕΜΠ, το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, το ΤΕΙ Καβάλας, αλλά και το Πανεπιστήμιο της Ρώμης, καθώς και ΜΚΟ του εξωτερικού σε Τουρκία, Ιταλία, Ισπανία, Πορτογαλία, με κάποιες από τις οποίες έχουμε ήδη υποβάλει κοινές προτάσεις έργων.

Εδώ έχω τη χαρά να σας ανακοινώσω επίσης ότι πολύ πρόσφατα οριστικοποιήθηκε η συνεργασία μας με τη διεθνή οργάνωση Plantlife International, με στόχο να οργανώσουμε ένα πρόγραμμα καταγραφής των Σημαντικών Περιοχών για τα Φυτά στην Ελλάδα, συγκροτώντας και συντονίζοντας μια μεγάλη ομάδα ειδικών.

Το θετικό αυτό αποτέλεσμα προέρχεται από τη συλλογική προσφορά όλων των μελών της μεγάλης οικογένειας της ΕΕΠΦ. Και οφείλω από αυτό το βήμα να ευχαριστήσω τα μέλη του ΔΣ, νυν και απελθόντα, τα στελέχη μας, τα μέλη και τους φίλους μας, τους συνεργάτες στις δραστηριοτήτες μας, τους υποστηρικτές μας και βέβαια τους εθελοντές μας, ιδιαίτερα τους εκπαιδευτικούς.

Χρειαζόμαστε τη βοήθεια όλων σας για να συνεχίσουμε το έργο μας. ■





Orosma stridii ενδημικό του Καθιψίδρομου σε οφιοιθιτικά εδάφη (φωτ. Νίκος Πέτρου)

Απονομή του βραβείου «Βύρων Αντίπας» στον Arne Strid

Μίλτος Γκλέτσος

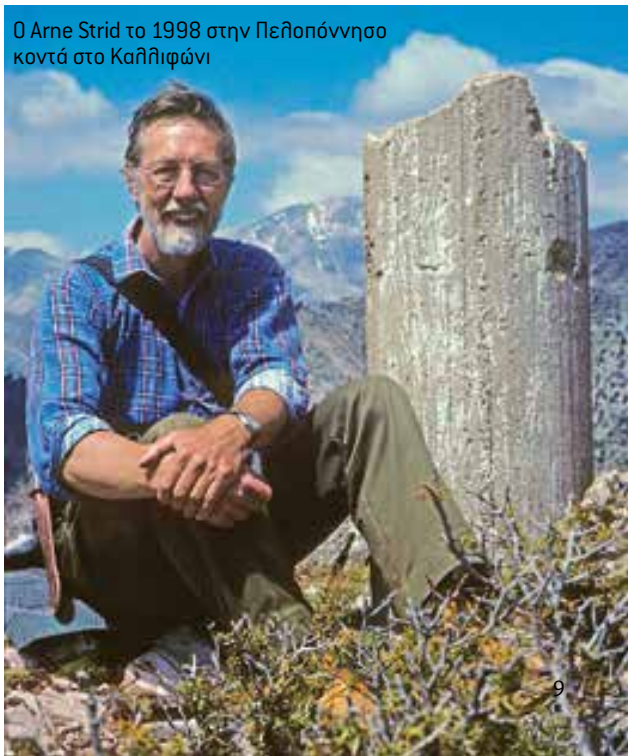
Η Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης απένιμε στον επιφανή βοτανικό Arne Strid το περιβαλλοντικό βραβείο «Βύρων Αντίπας». Η βράβευση έλαβε χώρα στις 30 Νοεμβρίου 2016 στο Μουσείο Μπενάκη στην οδό Πειραιώς, στην Αθήνα, κατά τη διάρκεια της τελετής για τον εορτασμό των 65 χρόνων από την ίδρυση της ΕΕΠΦ.

Ο Σουηδός βοτανικός Arne Strid, Ομότιμος Καθηγητής στο Πανεπιστήμιο της Κοπεγχάγης, είναι βέβαια γνωστός σε όσους ασχολούνται με την ελληνική χλωρίδα. Επισκέπτεται την Ελλάδα εδώ και 50 χρόνια και έχει μελετήσει τα φυτά σχεδόν σε κάθε άκρο της χώρας, από τα ψηλότερα βουνά μέχρι τις δυσπρόσιτες βραχονησίδες.

Ο Arne Strid έχει συνεισφέρει πολλά στη βοτανική έρευνα στην Ελλάδα, αλλά και σε άλλα σημεία του πλανήτη, από τα Βαλκάνια και την Τουρκία μέχρι τη Νότια Αφρική, την Αυστραλία, το Άσσομα της Ινδίας και το Κολοράντο των ΗΠΑ.

Η βράβειυσή του το 2016 από την ΕΕΠΦ με το βραβείο «Βύρων Αντίπας» ήταν ένας ακόμα μικρός φόρος τιμής στο διακεκριμένο Σουηδό βοτανικό. Το βραβείο θεσπίστηκε από την ΕΕΠΦ το

Ο Arne Strid το 1998 στην Πελοπόννησο κοντά στο Καθιψιδρόνι





Ο Arne με τη σύζυγό του Barbo το 2009 στην Πρέσπα



Ο Arne Strid το 2011 με τον Hans Runemark



Το 2009 στους πρόποδες του Άθω

φωτ. Μίλτος Γαλέτσος

1998, στη μνήμη του Βύρωνος Αντίπα, που ήταν επί πολλά έτη Γενικός Γραμματέας αλλά και ψυχή της Εταιρίας, και απονέμεται σε σημαντικές προσωπικότητες ή φορείς για τη μελέτη και προστασία του φυσικού περιβάλλοντος στη χώρα μας.

Στην ομιλία που έκανε στη διάρκεια της βράβευσης του από την ΕΕΠΦ, ο Arne Strid αναφέρθηκε στις πρώτες επισκέψεις του στην Ελλάδα και μίλησε για τις σημαντικές εκδόσεις που έχουν κυκλοφορήσει για την ελληνική χλωρίδα και για τον υπομνηματισμένο κατάλογο των φυτών της Ελλάδας. Την προσοχή μας τράβηξαν στιγμιότυπα από τη βοτανική εξερεύνηση του Strid στο Αιγαίο, στο Άγιον Όρος και σε άλλες περιοχές της Ελλάδας, καθώς και η παρουσίαση πέντε σπάνιων φυτών του Αγίου Όρους – μίας περιοχής που δεν έχει βοσκηθεί εδώ και εκατοντάδες χρόνια λόγω της απαγόρευσης θηλυκών κτηνοτροφικών ζώων.

Η ΕΕΠΦ ευχαριστεί τον Arne Strid για τη συμβολή του στην έρευνα της ελληνικής χλωρίδας και για το τεράστιο έργο που έχει μέχρι στιγμής αφήσει. Περιμένουμε με ενδιαφέρον την επόμενη μεγάλη του δουλειά. ■



Ο Arne Strid (κέντρο) με τον Γιώργο Σφήκα, τον Νίκο Πέτρου, την Αλέξια Νικηφοράκη και την σύζυγό του Barbo

φωτ. Ιωάννα Σκουφού

Ομιλία Σταύρου Δήμα

Κυρίες και κύριοι,

Σας ευχαριστώ πολύ για την πρόσκλησή σας να είμαι σήμερα εδώ σ' αυτή τη σημαντική επετειακή εκδήλωση.

Είναι ιδιαίτερη τιμή και χαρά για μένα να απευθύνομαι σε ένα τόσο διακεκριμένο ακροατήριο.

Άκουσα με προσοχή την ομιλία του προέδρου της Ελληνικής Εταιρίας Προστασίας της Φύσης για την αξιοθαύμαστη, συνεχή, πάνω από εξήντα πέντε χρόνια λειτουργία, δράση και προσφορά στην ελληνική φύση και ειδικότερα την προστασία απειλούμενων ειδών πανίδας και χλωρίδας καθώς και βιοτόπων.

Όσοι αγαπούν τη φυσική κληρονομιά της χώρας μας εύχονται την περαιτέρω ανάπτυξη της Εταιρίας και την επίτευξη των στόχων που παρουσίασε ο κ. Πέτρου.

Να συγχαρώ λοιπόν τον πρόεδρο κ. Νικόλαο Πέτρου, το Διοικητικό Συμβούλιο και όλα τα μέλη της Εταιρίας που αγωνίζονται για την προστασία του περιβάλλοντος και την αποτροπή και αποκατάσταση οικολογικών καταστροφών, έργο δύσκολο, που έχει γίνει ακόμη πιο δύσκολο λόγω της πρωτοφανούς οικονομικής κρίσης από την οποία δοκιμάζεται σκληρά η ελληνική κοινωνία.

Τα μέτρα που έχουν επιβληθεί στο ελληνικό κράτος, καθώς και οι προτεινόμενες από τους δανειστές λύσεις για έξοδο από την κρίση, οδηγούν στην υποβάθμιση πολλών τομέων της ελληνικής κοινωνίας, και μεταξύ άλλων και της περιβαλλοντικής πολιτικής.

Έχουν γίνει ρυθμίσεις οι οποίες με ζητούμενο, ή και απλώς πρόφαση, την ανάπτυξη, υποβάθμισαν τους όρους προστασίας της φύσης.

Έχει ψηφιστεί σωρεία διατάξεων για να παρακαμφθούν νομικά αναχώματα τα οποία είχαν θεσπιστεί τα προηγούμενα χρόνια για την προστασία των δασών, των προστατευόμενων περιοχών, του αιγιαλού ή του αστικού περιβάλλοντος.

Και από το εμβληματικό «Γράσινο Ταμείο» δεν έμεινε παρά ένα άδειο κουτί.

Όσο εντείνεται η πολύπλευρη πολιτική, οικονομική, κοινωνική και θεσμική κρίση τόσο πιο ουσιαστικός γίνεται ο ρόλος του ατόμου, όχι πια ως απλού πολίτη, αλλά ως μέλους μιας ομάδας ειδικής δράσης.

«Είναι καιρός να συνειδητοποιήσει ο καθένας μας πως η Ευρώπη δεν διοικείται μόνο από ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα, αλλά επίσης από εθνικές, περιφερειακές και τοπικές αρχές και από

την κοινωνία των πολιτών» έχει εύστοχα τονίσει ο Romano Prodi, πρώην πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Και εδώ ακριβώς βρίσκεται ο ρόλος των μη κρατικών περιβαλλοντικών οργανώσεων.

Ενδιαφέρον βέβαια είναι να διερευνηθεί αν η ανταπόκριση του μέσου Έλληνα πολίτη, που βιώνει την κρίση, είναι η αδιαφορία για το περιβάλλον μπροστά στα προβλήματα καθημερινότητας που αντιμετωπίζει, ή αν καθιστώντας την κρίση «ευκαιρία» στοχεύει, με μακροπρόθεσμη προοπτική, σε αμοιβαίο όφελος του ίδιου και της κοινωνίας.

Οι περιβαλλοντικές ή οικολογικές οργανώσεις αποτελούν την αιχμή του δόρατος για την ευαισθητοποίηση, την ενημέρωση και την ενεργοποίηση της κοινωνίας σε τοπική ή εθνική διάσταση σε θέματα περιβάλλοντος.

Είναι σε πολλές περιπτώσεις εξειδικευμένες στα πεδία της δράσης τους, παρακολουθούν τα θεματικά πεδία της βιώσιμης ανάπτυξης και της προστασίας του περιβάλλοντος, διαθέτουν δυναμική αμεσότητας και ταυτόχρονα λειτουργούν σε πολλές περιπτώσεις με θεσμικό ρόλο στα όργανα της διαβούλευσης και παρακολούθησης σε τοπικό, περιφερειακό, εθνικό και διεθνές επίπεδο.

Η εξειδίκευση, η τοπικότητα και η δικτύωση των μη κυβερνητικών οργανώσεων, τους επιτρέπει να «κρίνουν» τι είναι απαραίτητο και τι όχι για την περιβαλλοντική προστασία και να αναλαμβάνουν σχετικές δράσεις.

Στη σημερινή όμως κοινωνία, η οποία βρίσκεται σε μία έντονη μεταβατική περίοδο, νέες κοινωνικές και οικονομικές ισορροπίες δημιουργούνται και μία καινούργια σχέση θα αναζητηθεί

φωτ. Ιωάννα Σκαμπού



μεταξύ των ανθρώπινων δραστηριοτήτων και των φυσικών πόρων.

Η παραδοσιακή αντίληψη πρέπει να μεταβληθεί προς μια σύγχρονη, βασισμένη σε αειφόρα πρότυπα σύζευξη περιβαλλοντικών και οικονομικών στόχων.

Η συμβολή των μη κρατικών περιβαλλοντικών φορέων στην ταχύτητα και στην ορθή πορεία αυτής της νέας σχέσης θα είναι καθοριστική.

Είναι δεδομένο βέβαια, ότι όταν υφίσταται ένας σκληρός αγώνας για επιβίωση, περιβαλλοντικές αξίες εμφανίζονται ως εκτός πραγματικότητας. Η επιδίωξη περιβαλλοντικών στόχων συνιστά μια λιγότερο ρεαλιστική προοπτική. Είναι εύκολο να κυριαρχούν αναπτυξιακά μοντέλα που βασίζονται στην απόλυτη προτεραιότητα της οικονομικής μεγέθυνσης, με εξάντληση ή καταστροφή των φυσικών πόρων και πλήρη αδιαφορία για τις περιβαλλοντικές συνέπειες. Αυτό βέβαια είναι μεγάλο λάθος.

Πρακτικές περιβαλλοντικά καταστροφικές δημιουργούν ουσιαστικά νέο χρέος αφού μεσοπρόθεσμα θα υποχρεωθούμε να καταβάλουμε το κόστος της διόρθωσης, της αποκατάστασης και της προσαρμογής πέραν της οριστικής σε πολλές περιπτώσεις απώλειας φυσικού κεφαλαίου.

Η αντίφαση λοιπόν που υποστήριζαν ορισμένοι ότι υφίσταται ανάμεσα στην οικονομική ανάπτυξη και την προστασία του περιβάλλοντος και ειδικότερα την καταπολέμηση των κλιματικών αλλαγών απλώς δεν υπάρχει.

Η Τράπεζα της Ελλάδος σε λεπτομερή μελέτη της που δημοσιεύθηκε πριν δύο χρόνια επιβεβαιώνει ακριβώς αυτό. Η ανάπτυξη της οικονομίας μπορεί και πρέπει να γίνει με σεβασμό προς το περιβάλλον και την αρχή της αειφορίας, και με ενσωμάτωση κλιματικών παραμέτρων στις διάφορες πολιτικές. Μάλιστα, η μεταμόρφωση των οικονομικών που συντελείται σήμερα με τη μετάβαση σε μια εποχή χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα, και που θα επιταχυνθεί μετά τη Συμφωνία του Παρισιού, δημιουργεί νέες οικονομικές ευκαι-

ρίες. Προωθείται η οικολογική καινοτομία και δημιουργούνται νέες θέσεις εργασίας σε τομείς όπως είναι οι καθαρές τεχνολογίες.

Κυρίες και Κύριοι,

Μπορούμε να προστατεύσουμε το περιβάλλον, να αντιμετωπίσουμε την κλιματική αλλαγή, να αναχαιτίσουμε την απώλεια της βιοποικιλότητας και να βελτιώσουμε την οικονομία, ταυτόχρονα.

Αυτό ήταν το σαφές μήνυμα που έστειλα προς τις κυβερνήσεις, τις επιχειρήσεις και του πολίτες της Ευρώπης όταν ανέλαβα τα καθήκοντα του Επιτρόπου Περιβάλλοντος και Κλιματικής Αλλαγής την περίοδο 2004-2010.

Η περιβαλλοντική πολιτική και νομοθεσία τα χρόνια αυτά έχει αναγνωριστεί ότι απέδωσε πολλά απτά θετικά αποτελέσματα, προς όφελος του ευρωπαϊού πολίτη, ενώ έχει καταστήσει τις ευρωπαϊκές επιχειρήσεις πρωτοπόρες σε θέματα οικολογικής καινοτομίας.

Η υποστήριξη από επιστήμονες, περιβαλλοντικές οργανώσεις, πολλούς πολιτικούς, μέσα ενημέρωσης και κυρίως πολίτες έπαιξε σημαντικό ρόλο στην προσπάθεια να αλλάξει η προσέγγιση της Ευρώπης προς το περιβάλλον και την κλιματική αλλαγή και να αντιμετωπισθούν με επιτυχία οι πιέσεις και προσπάθειες για τον παραγκωνισμό της περιβαλλοντικής ατζέντας και την υποταγή της στην εξυπηρέτηση της στενά οριζόμενης ανταγωνιστικότητας.

Η ΕΕ έχει αποδείξει ότι η προστασία του περιβάλλοντος και η διατήρηση της ανταγωνιστικότητας στην παγκόσμια αγορά μπορούν να συνυπάρξουν. Η Ευρώπη πρωτοστάτησε στις δράσεις για το περιβάλλον και το κλίμα και θέσπισε ορισμένα από τα αυστηρότερα περιβαλλοντικά πρότυπα παγκοσμίως για την προστασία της φύσης, τη διασφάλιση της υγείας και της ποιότητας ζωής των κατοίκων της ΕΕ, συμβάλλοντας ταυτόχρονα στην ανάπτυξη της καινοτομίας και της πράσινης οικονομίας της ΕΕ.

Σε αυτό το νέο τοπίο, όπου η οικονομία ενσω-



ματώνει όλο και πιο πολύ τις αρχές της αειφορίας, η Ευρωπαϊκή Ένωση και η περιβαλλοντική της πολιτική προσφέρει αποτελεσματικά, διαφανή και αξιόπιστα μέσα και εργαλεία, που μπορούν να βοηθήσουν τις κυβερνήσεις και τις επιχειρήσεις να αποκτήσουν ισχυρότερα περιβαλλοντικά θεμέλια στη στρατηγική τους.

Κυρίες και Κύριοι,

Καθώς ο πληθυσμός της Γης συνεχίζει να αυξάνεται, με τους περισσότερους κατοίκους να εγκαθίστανται στα αστικά κέντρα, οι περιβαλλοντικές προκλήσεις γίνονται πιεστικότερες.

Η βιοποικιλότητα υφίσταται μεγάλες πιέσεις, παγκοσμίως αλλά και στην Ευρώπη. Είδη ζώων και φυτών εξαλείφονται ταχύτατα. Κύρια αίτια είναι οι ανθρώπινες δραστηριότητες. Η τροποποίηση των οικοτόπων, η ρύπανση, η υπερεκμετάλλευση, τα χωροκατακτητικά αλλόχθονα είδη και η κλιματική αλλαγή αποτελούν τα κύρια αίτια για την απώλεια βιοποικιλότητας.

Χρειάζονται περισσότερα μέτρα για να διασφαλιστεί η διατήρηση της ποιότητας του αέρα, των θαλασσών και άλλων υδάτινων πόρων, η βιώσιμη χρήση της γης και των οικοσυστημάτων και η διατήρηση της κλιματικής αλλαγής σε διαχειρίσιμα επίπεδα.

Η βιοποικιλότητα, η μοναδική παραλλαγή των οικοσυστημάτων, οικοτόπων, ειδών χλωρίδας και πανίδας και γονιδίων πάνω στη Γη των οποίων κομμάτι είναι και ο άνθρωπος, έχει μεγάλη εγγυημένη αξία.

Η απώλεια βιοποικιλότητας είναι απώλεια για τη φύση, για τους ανθρώπους και για την οικονομία. Υποσκάπτει την παροχή των αναγκαίων υπηρεσιών οικοσυστήματος και υπονομεύει τη φυσική προσαρμοστικότητα του πλανήτη απέναντι σε νέες καταστάσεις. Η βιοποικιλότητα στηρίζει την οικονομική ανάπτυξη, την ανθρώπινη ανάπτυξη και την ευημερία. Παίζει καθοριστικό ρόλο στην οικοδόμηση του σημερινού οικονομικού συστήματος και αποτελεί το θεμέλιο για τη μετάβαση σε μια πράσινη οικονομία.

Η φύση είναι απαραίτητη για την υγεία και την ανάπτυξη των οικονομιών, των κοινωνιών και των ατόμων, μέσω της παροχής των υπηρεσιών του οικοσυστήματος, όπως η παροχή τροφίμων, ενέργειας, πρώτων υλών και φαρμάκων. Ρυθμίζει το κλίμα, εξασφαλίζει την ποσότητα και την ποιότητα του αέρα και του νερού. Συμβάλλει στην άμβλυνση των φυσικών κινδύνων.

Η φύση προσφέρει επίσης ένα ευρύ φάσμα πολιτιστικών υπηρεσιών που σχετίζονται με την ανθρώπινη υγεία, την αναψυχή, τον τουρισμό, την επιστημονική γνώση και την πνευματική και πολιτιστική ταυτότητα.

Παρέχοντας αυτές τις υπηρεσίες προς τους αν-



φωτ. Ιωάννα Σκουφτού

θρώπους, η φύση μπορεί να θεωρηθεί ότι παρέχει φυσικούς πόρους και συνεπώς, να υπολογίζεται ως «φυσικό κεφάλαιο», υφιστάμενο παράλληλα με το μεταποιητικό, χρηματοπιστωτικό, κοινωνικό και ανθρώπινο κεφάλαιο.

Βέβαια είναι κατανοητό ότι η φύση είναι περισσότερο από απλώς «φυσικό κεφάλαιο». Είναι ωστόσο ένας χρήσιμος τρόπος για να γίνουν αντιληπτά τα οφέλη και η αξία της φύσης για τους ανθρώπους και την ευρύτερη οικονομία.

Η φύση συμβάλλει στην οικονομία μας με τρόπους που μόλις αρχίζουμε να αντιλαμβανόμαστε σε όλη τους την έκταση και παρέχει υπηρεσίες που είναι καθοριστικές για τη διατήρηση και τη δημιουργία ανάπτυξης και θέσεων εργασίας.

Αναγνωρίζεται βέβαια όλο και ευρύτερα ότι έχουν τεράστια αξία τα οφέλη που αποκομίζει η ανθρωπότητα από τη φύση και ότι η αειφόρος ανάπτυξη της ανθρωπότητας εξαρτάται από τη συνεχή παροχή αυτών των οφελών.

Εντούτοις, η πραγματική αξία αυτών των οφελών δεν αποτυπώνεται επί του παρόντος ούτε στις τιμές της αγοράς ούτε στη λήψη πολιτικών αποφάσεων. Εφόσον δεν αντιμετωπιστεί αυτή η θεμελιώδης έλλειψη θα συνεχιστεί η απώλεια της βιοποικιλότητας.

Η προστασία της βιοποικιλότητας εκτός από αυτόνομη ηθική υποχρέωση είναι επομένως ουσιαστικής σημασίας για την υγεία και την ευημερία μας και για την οικονομική μας ευρωστία.

Προστασία της βιοποικιλότητας σημαίνει διατήρηση της ανθεκτικότητας και της ζωτικότητας των φυσικών οικοσυστημάτων μας.

Οι οδηγίες για τα πτηνά και τους οικοτόπους είναι οι κύριες νομοθετικές πράξεις με τις οποίες



φωτ. Ιωάννα Σκυριπού



διασφαλίζονται η διατήρηση και η βιώσιμη χρήση της φύσης στην ΕΕ, ιδίως μέσω του δικτύου Natura 2000, που περιλαμβάνει τις περιοχές με υψηλή αξία όσον αφορά τη βιοποικιλότητα.

Οι οδηγίες αποτελούν νευραλγικά στοιχεία της ενωσιακής στρατηγικής για τη βιοποικιλότητα, η οποία αποσκοπεί στην επίτευξη του πρωταρχικού στόχου της ΕΕ, ο οποίος συνίσταται στην «ανάσχεση της απώλειας βιοποικιλότητας και της υποβάθμισης των οικοσυστημικών υπηρεσιών στην ΕΕ μέχρι το 2020 και στην αποκατάστασή τους στο βαθμό του εφικτού». Διαδραματίζουν επίσης κομβικό ρόλο στην υλοποίηση των παγκόσμιων δεσμεύσεων της ΕΕ στο πλαίσιο της σύμβασης για τη βιολογική ποικιλότητα.

Το 2009, μια μελέτη της Πρωτοβουλίας για τα οικονομικά των οικοσυστημάτων και της βιοποικιλότητας που δόθηκε στη δημοσιότητα δείχνει πώς η κλιματική αλλαγή και η βιοποικιλότητα είναι άρρηκτα συνδεδεμένες και πως οι επενδύσεις στην αποκατάσταση και τη διατήρηση των οικοσυστημάτων του πλανήτη μας, που αποτιμάται σε αρκετά τρισεκατομμύρια δολάρια, μπορεί να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στην καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής.

Η σημαντική και επιταχυνόμενη κλιματική αλλαγή που άρχισε πριν από έναν αιώνα περίπου, αποτελεί μία από τις μεγαλύτερες απειλές και προκλήσεις που βιώνει ο πλανήτης μας, η Ευρώπη, η Ελλάδα, όλοι μας.

Το φαινόμενο αυτό έχει πολλαπλές, αδιαμφισβήτητα πλέον δυσμενείς επιπτώσεις και έχει αποκτήσει τεράστια σημασία, όχι μόνο περιβαλλοντική, αλλά και οικονομική, κοινωνική, πολιτική.

Η κλιματική αλλαγή επηρεάζει όλους τους τομείς, από την αγροτική παραγωγή, την υγεία, την εξωτερική πολιτική και τη διεθνή ασφάλεια.

Επηρεάζει όλες τις περιοχές του κόσμου άλλες περισσότερο και άλλες λιγότερο.

Οι πάγοι στις πολικές περιοχές λιώνουν και η στάθμη της θάλασσας ανεβαίνει.

Ορισμένες περιοχές πλήττονται συχνότερα από

ακραία καιρικά φαινόμενα και βροχοπτώσεις, ενώ άλλες δοκιμάζονται από μεγάλης έντασης καύσωνες και ξηρασίες.

Οι χώρες της νότιας και κεντρικής Ευρώπης πλήττονται όλο και πιο συχνά από κύματα καύσωνα, δασικές πυρκαγιές και ξηρασίες. Η λειψυδρία στις περιοχές της Μεσογείου αυξάνεται συνεχώς με αποτέλεσμα να μεγαλώνουν οι κίνδυνοι ξηρασίας και ανεξέλεγκτων πυρκαγιών. Η κλιματική αλλαγή επέρχεται εξαιρετικά γρήγορα και πολλά είδη φυτών και ζώων αγωνίζονται να αντιμετωπίσουν την κατάσταση. Πολλά είδη που ζουν στην ξηρά ή σε γλυκά και θαλασσινά νερά έχουν ήδη μετακινηθεί προς νέες περιοχές. Ορισμένα είδη φυτών και ζώων θα αντιμετωπίσουν υψηλό κίνδυνο εξαφάνισης εάν η μέση θερμοκρασία της γης εξακολουθήσει να αυξάνεται ανεξέλεγκτα. Η αποψίλωση των δασών αυξάνει τα αέρια του θερμοκηπίου. Τα δέντρα συμβάλλουν στη ρύθμιση του κλίματος διότι απορροφούν το CO₂ από την ατμόσφαιρα. Συνεπώς, όταν μειώνονται, χάνεται αυτό το θετικό αποτέλεσμα και ο άνθρακας που θα αποθηκευόταν σ' αυτά ελευθερώνεται στην ατμόσφαιρα, επιδεινώνοντας το φαινόμενο του θερμοκηπίου.

Τελειώνοντας θέλω να υπενθυμίσω ότι οι πολιτικοί μας ηγέτες υπογραμμίζουν σε κάθε ευκαιρία ότι η ανάπτυξη δεν μπορεί να γίνει εις βάρος του περιβάλλοντος.

Αυτό είναι θετικό, αρκεί βέβαια να μην είναι απλώς ένας ρητορικός καθουσιασμός.

Η πρακτική προσανατολίζεται, συνήθως, σε βραχύ- και μεσοπρόθεσμους στόχους και οφέλη, που δεν αφορούν στα ζητήματα του περιβάλλοντος, πλην εξαιρετικά επειγόντων και πιεστικών προβλημάτων.

Το περιβάλλον, όπως και η δημοκρατία, άλλωστε, είναι δείγμα πολιτισμού. Περιβάλλον, Δημοκρατία, ανθρώπινα δικαιώματα και κοινωνική δικαιοσύνη είναι άρρηκτα συνδεδεμένα μεταξύ τους.

Θα ήθελα να συγχαρώ, για μια ακόμη φορά, την Ελληνική Εταιρεία Προστασίας της Φύσης για την εξαιρετική πρωτοβουλία της. ■

Μια σύντομη αναδρομή σε στρατηγικές δράσεις και θεσμικές παρεμβάσεις της τελευταίας 25ετίας

Γιώργος Πολίτης

Η Εταιρία μας έκλεισε λοιπόν τα 65 χρόνια της. Εξήντα πέντε χρόνια συνεπούς, μεθοδικής και πολύπλευρης δράσης για την προστασία του ελληνικού φυσικού περιβάλλοντος, μελέτης και δραστηριοποίησης για την προστασία της φύσης, δράσεων και προγραμμάτων οικολογικής πιστοποίησης και βιώσιμης ανάπτυξης, επένδυσης στις επόμενες γενιές μέσα από την περιβαλλοντική εκπαίδευση. Με το άρθρο αυτό, επιχειρούμε μια σύντομη αναδρομή σε στρατηγικές δράσεις και θεσμικές παρεμβάσεις της ΕΕΠΦ από τη δεκαετία του '90 μέχρι τις μέρες.

Ο υγρότοπος και το δάσος του **Σχοινιά** αποτελούν ένα από τα σημαντικότερα οικοσυστήματα της Αττικής. Παράλληλα η περιοχή παρέχει σημαντικές ευκαιρίες αναψυχής, επαφής με τη φύση και περιβαλλοντικής εκπαίδευσης στον πληθυσμό του μεγαλύτερου αστικού κέντρου της χώρας. Ήδη από το 1991 η Εταιρία, διαπιστώνοντας την εντεινόμενη υποβάθμιση της περιοχής –με μπαζώματα και αποξήρανση, λαθροθηρία, παράνομη αμμοληψία και ρύπανση, αυτοσχέδιους αγώνες μοτοσυκλετών κ.ά., απευθύνθηκε στις Αρχές και ζήτησε να μεριμνήσουν προκειμένου να προστατευθούν το δάσος και ο υγρότοπος και να αποκατασταθούν οι ζημιές που είχαν ήδη επέλθει.

Με την ανάληψη από την Αθήνα της διοργάνωσης των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 ξεκίνησε ο σχεδιασμός της κατασκευής της τεχνητής λίμνης

του κωπηλατοδρομίου στον Σχοινιά παράλληλα με την προώθηση του χαρακτηρισμού της περιοχής ως εθνικού πάρκου. Οι αντιδράσεις ξεκίνησαν ήδη από το 1996. Αναλογιζόμενες τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις της κατασκευής του ολυμπιακού κέντρου κωπηλασίας- κανώ μέσα στον πολύτιμο βιότοπο, η Ελληνική Εταιρεία Προστασίας της Φύσης (ΕΕΠΦ), η Ελληνική Εταιρεία Περιβάλλοντος και Πολιτισμού (ΕΕΠΠ), η Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία (ΕΟΕ) και το WWF Ελλάς (WWF) άρχισαν, το 1998, μία κοινή προσπάθεια για την τροποποίηση του σχεδιασμού και τη μεταφορά του κωπηλατοδρομίου σε άλλη περιοχή. Το 2000 υπέβαλαν στη Διοίκηση υπόμνημα με θέμα τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις του έργου, στο Συμβούλιο της Επικρατείας επίσης υπόμνημα με θέμα το προτεινόμενο σχέδιο προεδρικού διατάγματος για το χαρακτηρισμό του εθνικού πάρκου καθώς και έγγραφες διαμαρτυρίες προς την Διεθνή Ολυμπιακή Επιτροπή και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Τελικά, ως γνωστόν, το ολυμπιακό κέντρο κωπηλασίας- κανώ κατασκευάστηκε στην περιοχή.

Στο πέρασμα των χρόνων συνεχές υπήρξε και παραμένει το ενδιαφέρον της Εταιρίας για την προστασία των **δασών**.

Αναλογιζόμενη τις βαρύτερες επιπτώσεις της έλλειψης δασολογίου, η Εταιρία το 1991 κατέθεσε στο Σ.τ.Ε. αίτηση ακυρώσεως της παράλειψης

Άνοιξη στο Σχοινιά (φωτ. Άρης Βιδάλης)





Εργασίες πεδίου στο πλαίσιο του έργου ForOpenForests στο Καθλιίδρομο (φωτ. Γιώργος Πολίτης)

του Υπουργού Γεωργίας να προβεί σε οφειλόμενη νόμιμη ενέργεια, δηλαδή στην κατάσχεση και θέση σε ισχύ του δασολογίου της χώρας, και της όμοιας παράλειψης όλων των νομαρχών να προβούν ο καθένας αυτοτελώς στην αντίστοιχη οφειλόμενη ενέργεια για κάθε νομό. Με την υπ' αριθ. 2818/1997 απόφασή του το Δικαστήριο (Τμ. Ε΄) έκανε δεκτή την αίτηση ακυρώσεως, ακύρωσε την παράλειψη της Διοίκησης να προβεί στην κατάρτιση και να θέσει σε ισχύ το δασολόγιο της χώρας, που εκδηλώθηκε με την πάροδο τριμήνου από την υποβολή της σχετικής αίτησης της Εταιρίας προς τον Υπουργό Γεωργίας και όλους τους νομάρχες, και υποχρέωσε τη Διοίκηση να προβεί σε όλες τις απαιτούμενες ενέργειες.

Δόγω της μη συμμόρφωσης της Διοίκησης στην ως άνω απόφαση του Δικαστηρίου, το 1998 η Εταιρία προσέφυγε ξανά στο Σ.τ.Ε. Με το υπ' αριθ. 9/2004 πρακτικό της η αρμόδια επιτροπή του Δικαστηρίου «διαπιστώνει ότι η Διοίκηση παρέλειψε να συμμορφωθεί προς την 2818/1997 ακυρωτική απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας».

Τον Μάιο του 2006 η κυβέρνηση κατέθεσε πρόταση για την αναθεώρηση διατάξεων του Συντάγματος, μεταξύ των οποίων και εκείνης της παρ. 1 του άρθρου 24 σχετικά με την προστασία των δασών και δασικών εκτάσεων. Η Εταιρία διατύπωσε τις απόψεις της με ιδιαίτερη έμφαση υπέρ της διατήρησης της ισχύουσας διατύπωσης του άρθρου 24 και συμμετείχε στο μέτωπο των περιβαλλοντικών οργανώσεων, των κοινωνικών και επιστημονικών συλλόγων, οργανώσεων και φορέων. Επιπλέον έστειλε επιστολή προς τους βουλευτές εκφράζοντας τις «εύλογες απορίες» για τα κίνητρα της σε τόσο σύντομο χρόνο εκ νέου προωθούμενης αναθεώρησης και ζητώντας τους να μην ψηφίσουν την προτεινόμενη αναθεώρηση, διότι «η αποδυνά-

μωση του Άρθρου 24 θα διευκολύνει τις καταπατήσεις και τις αυθαιρέσεις, παρέχοντας το συνταγματικό έρεισμα που ως τώρα έλειπε».

Αμέσως μετά από τις μεγάλες πυρκαγιές του καλοκαιριού του 2007, η Εταιρία ανέλαβε πρωτοβουλίες και διατύπωσε συγκεκριμένες προτάσεις για την αποκατάσταση των δασών που είχαν καταστραφεί.

Η Εταιρία δεν θα μπορούσε να απουσιάζει από τη «μητέρα όλων των περιβαλλοντικών μαχών», την **εκστρατεία εναντίον της εκτροπής του Αχελώου**. Εκκινώντας, στις αρχές της δεκαετίας του '90, από την ανάγκη προστασίας του οπουδαίου υδροτοπικού συστήματος των εκβολών του Αχελώου και των λιμνοθαλασσών Μεσολογγίου και Αιτωλικού, οι συνεργαζόμενες περιβαλλοντικές οργανώσεις (WWF Ελλάς και Γραφείο Ευρωπαϊκής Πολιτικής, ΕΕΠΦ, ΕΕΠΠ, ΕΟΕ και άλλες ελληνικές και ευρωπαϊκές οργανώσεις σε διάφορες φάσεις της εκστρατείας) ανέδειξαν το σχέδιο της εκτροπής του Αχελώου ως ένα εξέχον παράδειγμα της χρηματοδότησης, μέσω κοινοτικών πόρων, μεγάλων έργων με καταστροφικές επιπτώσεις για το περιβάλλον και μέσω αυτού τόνισαν την ανάγκη αναπροσανατολισμού των Διαρθρωτικών Ταμείων της Κοινότητας προς μία πιο φιλική προς το περιβάλλον κατεύθυνση. Τόνισαν ότι πρόκειται για το πλέον αντιπροσωπευτικό δείγμα ενός παρωχημένου και καταστροφικού αναπτυξιακού μοντέλου, για μία προβληματική και ανιστόρητη, δήθεν «αναπτυξιακή» επιλογή. Ο γράφων θυμάται τη θητεία του στη θέση του συντονιστή της εκστρατείας (στο WWF Ελλάς) ως μία σημαντική εμπειρία. Ο σχεδιασμός και συντονισμός των κοινών δράσεων, η ανάπτυξη συμμαχιών με την τοπική αυτοδιοίκηση και φορείς της περιοχής του άνω ρου του Αχελώου και της Αιτωλοακαρνανίας, η άσκηση πίεσης προς

τις εθνικές Αρχές και τις υπηρεσίες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η συνεργασία με τους επιστημονικούς συμβούλους και τους δικηγόρους των οργάνωσεων είναι μερικές μόνο από τις πολλές πλευρές του σπουδαίου αυτού εγχειρήματος.

Σε μία σκέψη (υπ' αριθ. 29) της απόφασης υπ' αριθ. 26/2014 η Ολομέλεια του Σ.τ.Ε. συμπύκνωσε και αποτύπωσε τη μακρόχρονη πορεία της υπόθεσης: «Επειδή έχουν ήδη ακυρωθεί τρεις φορές από το Συμβούλιο της Επικρατείας πράξεις έγκρισης περιβαλλοντικών όρων του επίδικου έργου, το οποίο σχεδιάστηκε αρχικώς κυρίως ως αρδευτικό και στη συνέχεια, ενόψει των ακυρωτικών αποφάσεων του Συμβουλίου της Επικρατείας και των δεσμεύσεων της Χώρας από το Ενωσιακό Δίκαιο, μεταβλήθηκε σε ενεργειακό, αρδευτικό και δευτερευόντως υδρευτικό, με την προσβαλλόμενη δε απόφαση εγκρίνονται και πάλι περιβαλλοντικοί όροι, χωρίς το έργο να έχει μελετηθεί ... με τον προβλεπόμενο στην εσωτερική και ενωσιακή νομοθεσία τρόπο, τόσο ως προς τη διαχείριση του υδάτινου δυναμικού, όσο και ως προς την προστασία των περιοχών Natura και των πολιτιστικών μνημείων. Εξάλλου, το επίδικο έργο, το οποίο σχεδιάστηκε αρχικά ως «μεγάλη εκτροπή» 1,1 δισεκατομμυρίου κ.μ. ύδατος ετησίως, περιορίστηκε στη συνέχεια σε «μερική εκτροπή» 600 εκατομμυρίων κ.μ. ύδατος ετησίως και πλέον, στα προς έγκριση σχέδια διαχείρισης υδατικών πόρων, γίνεται λόγος για εκτροπή 250 εκατομμυρίων κ.μ. ύδατος ετησίως. Τέλος, στο χρονικό διάστημα που παρήλθε μετά τους αρχικούς περιβαλλοντικούς όρους του έργου και τη δημοσίευση της 3478/2000 ακυρωτικής απόφασης της Ολομελείας του Δικαστηρίου, με την οποία έγινε δεκτό ότι με τη μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων είχε γίνει ενδελεχής έρευνα και με επαρκή τεκμηρίωση στάθμιση των συνεπειών για το περιβάλλον του έργου της εκτροπής, όπως είχε σχεδιαστεί τότε, και ότι το έργο αυτό δεν παραβίαζε την αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης, τέθηκαν σε ισχύ η Οδηγία 2000/60, το δίκτυο Natura 2000 και η νέα Κοινή Αγροτική Πολιτική. Όλα τα παραπάνω δεδομένα δεν υπήρχαν κατά το χρόνο έκδοσης της απόφασης αυτής του Δικα-

φωτ. Ιωάννα Σουφρού



στηρίου και, συνεπώς, τίθεται εκ νέου θέμα του σεβασμού της αρχής της βιώσιμης ανάπτυξης ενόψει του νέου σχεδιασμού του έργου, των νέων περιβαλλοντικών όρων και των ως άνω νέων πραγματικών και νομικών δεδομένων. Εξάλλου ..., κρίνεται, ..., ότι με το επίδικο έργο παραβιάζονται βασικοί κανόνες της εθνικής και ενωσιακής περιβαλλοντικής νομοθεσίας που αποτελούν παραμέτρους της αρχής αυτής και συγκεκριμένα κανόνες, με τους οποίους, στο πλαίσιο της εν λόγω αρχής επιδιώκεται η προστασία και ορθολογική αξιοποίηση των υδάτων ως φυσικών πόρων, η προστασία των φυσικών οικοτόπων και της άγριας πανίδας ως στοιχείων του οικοσυστήματος, η εξασφάλιση της πληρέστερης δυνατής αξιολόγησης των επιπτώσεων στο περιβάλλον από την εκτέλεση έργων και δραστηριοτήτων και η προστασία του πολιτιστικού περιβάλλοντος. Τέλος, το επίδικο έργο, κατά τα προκύπτοντα από τα στοιχεία του φακέλου, αλλά και τους κανόνες της κοινής πείρας ... συνεπάγεται εκτεταμένη περιβαλλοντική βλάβη σε περιοχή που περιλαμβάνεται στο

Άποψη των έργων στο φράγμα της Μεσοχώρας (φωτ. Άρης Βιδάλης)





Φθινοπωρινό τοπίο στο Καλλίδρομο (φωτ. Πύργος Πολίτης)

δίκτυο Natura 2000, δηλαδή σε ευαίσθητη από περιβαλλοντική άποψη περιοχή, υπαγόμενη σε νομικό καθεστώς ιδιαίτερης προστασίας. Η επιβαλλόμενη δε από την αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης αποτροπή ή μετριασμός και επανόρθωση της βλάβης αυτής, προϋποθέτει την τήρηση των κανόνων της περιβαλλοντικής νομοθεσίας, πλείστοι από τους οποίους έχουν παραβιαστεί στην προκειμένη περίπτωση..... Με τα δεδομένα αυτά, το επίδικο έργο εκτροπής ποσότητας 600 εκατομμυρίων κ.μ. ύδατος ετησίως των υδάτων του Αχελώου, όπως έχει σχεδιαστεί και εγκριθεί με την προσβαλλόμενη απόφαση, **αντίκειται προδήλως στην αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης**. Κατ' ακολουθίαν η προσβαλλόμενη απόφαση πρέπει να ακυρωθεί στο σύνολό της, κατά τον βασιμώς προσβαλλόμενο σχετικό λόγο ακυρώσεως.»

Το 2010 συμμετείχαμε στην ομάδα εργασίας από εκπροσώπους του Υπουργείου Περιβάλλοντος και των περιβαλλοντικών οργανώσεων, η οποία επεξεργάστηκε και πρότεινε **σχέδιο νόμου για την προστασία της βιοποικιλότητας**. Μετά από περαιτέρω επεξεργασία από τη Διοίκηση, το τελικό σχέδιο νόμου ψηφίστηκε από τη Βουλή (νόμος 3937/2011).

Την ίδια χρονιά συμμετείχαμε μαζί με τις άλλες συνεργαζόμενες Μ.Κ.Ο. στη δημόσια διαβούλευση για το σχέδιο νόμου «**Επιτάχυνση και διαφάνεια υλοποίησης Στρατηγικών Επενδύσεων**» καταθέτοντας εκτενή, λεπτομερή πρόταση για τη βελτίωση σημαντικών αδυναμιών που χαρακτήριζαν το σχέδιο νόμου και απευθύνοντας σχετική επιστολή προς τον τότε Πρωθυπουργό.

Όταν τέθηκε σε ισχύ το από 19.7.2007 π.δ. περί καθορισμού ζωνών προστασίας του ορεινού όγκου της **Πάρνηθας**, οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης και ιδιώτες άσκησαν πλήθος αιτήσεων στο Σ.τ.Ε. με τις οποίες ζητούσαν την ακύρωση του προστατευτικού διατάγματος. Το σπουδαίο οικοσύστημα της Πάρνηθας είχε εν τω μεταξύ

πληγεί βαριά από τη μεγάλη πυρκαγιά του Ιουνίου 2007. Η ΕΕΠΦ, η ΕΕΠΠ, και η ΕΟΕ άσκησαν παρέμβαση υπέρ του κύρους του προεδρικού διατάγματος ζητώντας την απόρριψη των αιτήσεων ακυρώσεως. Το Δικαστήριο απέρριψε όλες τις αιτήσεις ακυρώσεως.

Μία άμεση απειλή για το σημαντικό οικοσύστημα του **Νέστου** εμφανίστηκε στα τέλη του 2008, με την προώθηση ενός αρδευτικού έργου, το οποίο προέβλεπε την απόληψη μεγάλων ποσοτήτων νερού από τον ποταμό και τη μεταφορά τους μέσω ενός εκτεταμένου αρδευτικού δικτύου για άρδευση στην πεδιάδα της Ξάνθης. Ανήσυχες από τις αναμενόμενες, πολύ σοβαρές επιπτώσεις του έργου στους προστατευόμενους υδροτόπους των εκβολών του Νέστου λόγω της σημαντικής μείωσης της παροχής νερού, η ΕΕΠΦ, η ΕΕΠΠ και η ΕΟΕ προσέβαλαν με αίτηση ακυρώσεως την κ.υ.α. έγκρισης περιβαλλοντικών όρων του έργου. Με προσωρινή διαταγή στις 10.2.2009 ο Πρόεδρος του Ε΄ Τμήματος του Σ.τ.Ε. διέταξε την αναστολή εκτελέσεως της προσβαλλόμενης πράξης. Στη συνέχεια, με την υπ' αριθ. 631/2011 απόφασή της, η Επιτροπή Αναστολών του Δικαστηρίου διέταξε επίσης την αναστολή εκτέλεσης της πράξης, μέχρι την έκδοση της απόφασης του Δικαστηρίου επί της αιτήσεως ακυρώσεως, η οποία συζητήθηκε στις 5.3.2014. Η απόφαση του Δικαστηρίου αναμένεται.

Ο πολυαναμενόμενος χωροταξικός σχεδιασμός ήλθε τελικά, αλλά σε κάποιες περιπτώσεις μέσω διατάξεων προβληματικών και επικίνδυνων για το φυσικό και ιστορικό περιβάλλον, όπως στην περίπτωση των δύο **Ειδικών Πλαισίων Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης** για τον Τουρισμό (2009, 2013). Εν όψει του απαράδεκτου περιεχομένου των 2 σχεδίων, κατά προφανή παράβαση των

στόχων και αρχών του χωροταξικού σχεδιασμού, η Εταιρία συνασπίστηκε για μία ακόμη φορά με τις περισσότερες από τις σε τακτική βάση συνεργαζόμενες περιβαλλοντικές οργανώσεις, τον Δ.Σ.Α. και άλλους φορείς. Προσβάλαμε και τα δύο χωροταξικά σχέδια με αιτήσεις ακυρώσεως στο Σ.τ.Ε. Με την απόφασή της υπ' αριθ. 3632/2015 η Ολομέλεια του Δικαστηρίου ακύρωσε το νεότερο σχέδιο. Αναμένεται η απόφαση του Ε΄ Τμήματος επί της αιτήσεως ακυρώσεως του χωροταξικού σχεδίου του 2009.

Τον Φεβρουάριο του 2012 σημειώθηκε μαζική **δηλητηρίαση αρπακτικών πτηνών** στα Στενά του Νέστου. Δέκα πέντε φορές (περιβαλλοντικές οργανώσεις, μεταξύ των οποίων η Εταιρία μας, επιστημονικοί φορείς και φορείς διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών) αντέδρασαν άμεσα αποστέλλοντας καταγγελία προς τις αρμόδιες εθνικές Αρχές, την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, την Ι.Υ.Σ.Ν. και διεθνείς επιστημονικές οργανώσεις για την προστασία της ορνιθοπανίδας. Λόγω της αδράνειας των αρμόδιων υπουργείων, στην ΕΕΠΦ ετοιμάσαμε αναφορά, την οποία οι Μ.Κ.Ο. συνυποβάλαμε στον Συνήγορο του Πολίτη. Τον χειμώνα του 2013 η Εταιρία μας χρηματοδότησε τη λειτουργία της ταϊστρας των όρνων στην περιοχή του Νέστου και την παρακολούθηση των αρπακτικών, ελπίζοντας στην ανάκαμψη των πληθυσμών τους, η οποία όμως φαίνεται ότι δεν ήλθε. Αναφορές για περιστατικά δηλητηρίασης άγριων ζώων και πτηνών κατέφθαναν πια από όλη τη χώρα. Συνειδητοποιώντας το μέγεθος του προβλήματος και τις επιπτώσεις της χρήσης δηλητηριασμένων δολωμάτων για την εξόντωση άγριων πουλιών και θη-

λαστικών σε όλη την επικράτεια, 6 Μ.Κ.Ο. και το Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Κρήτης συγκροτήσαμε ομάδα δράσης για την καταπολέμηση του απειχθούς αυτού φαινομένου και επεξεργασθήκαμε συγκεκριμένες προτάσεις στο νομικό κ.α. επίπεδα. Ο Συνήγορος εξέτασε την αναφορά μας, θεώρησε την υπόθεση ως ιδιαίτερα σοβαρή και ξεκίνησε τη διερεύνησή της. Από το φθινόπωρο του 2012 και μετά φιλοξενήσαμε στα γραφεία της ΕΕΠΦ συναντήσεις εργασίας μεταξύ των αρμόδιων υπηρεσιών, του Συνηγόρου του Πολίτη και των περιβαλλοντικών οργανώσεων.

Σύντομα η Ευρωπαϊκή Επιτροπή άνοιξε φάκελο EU-Pilot (3601/12/ENVI), ζήτησε στοιχεία για την υπόθεση από τις εθνικές Αρχές και σε σχετική επιστολή της τον Νοέμβριο του 2013 σημείωσε ότι η Ελλάδα δεν εκπλήρωσε τις υποχρεώσεις της που απορρέουν από τις Οδηγίες για τους Οικοτόπους και τα Άγρια Πτηνά. Το φθινόπωρο του 2016, και δεδομένου ότι κρίθηκε ότι δεν έχουν ληφθεί μέτρα για την εξασφάλιση της πλήρους συμμόρφωσης με το δίκαιο της Ε.Ε., η Επιτροπή απέστειλε αιτιολογημένη γνώμη. Έτσι, εάν οι ελληνικές Αρχές δεν λάβουν μέτρα εντός 2 μηνών, η χώρα μας θα παραπεμφθεί στο Δικαστήριο της Ε.Ε. Ιδιαίτερα αναλυτικό και τεκμηριωμένο είναι, τέλος, το ογκώδες πόρισμα του Συνηγόρου του Πολίτη, με το οποίο «*καλεί τους αρμοδίους Υπουργούς Περιβάλλοντος και Ενέργειας και Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων να διερευνήσουν συνολικά το ζήτημα με στόχο την εξάλειψη των φαινομένων παράνομης χρήσης δηλητηριασμένων δολωμάτων και να παράσχουν πλήρεις, σαφείς και αιτιολογημένες απαντήσεις στην Ανεξάρτητη Αρχή.*» ■

Τοπίο στο Καήλιδρομο (φωτ. Γιώργος Πολίτης)



Ομιλία του Κυριάκου Γεωργίου

Αποτελεί εξαιρετική τιμή για μένα να παρουσιάσω στη σημερινή εκδήλωση το έργο του διακεκριμένου και διεθνώς αναγνωρισμένου καθηγητή Arne Strid, ο οποίος σήμερα τιμάται με το Βραβείο «Βύρων Αντίπας» της ΕΕΠΦ.

Είναι άραγε εφικτό μέσα σε δέκα λεπτά να περιγράψει κανείς τη δράση ενός διακεκριμένου επιστήμονα όπως είναι ο κ. Strid, μια δράση που διασπείρεται:

- Ως προς το χρόνο σε μισό και πλέον αιώνα,
- Ως προς τον τόπο στην Ελλάδα, Τουρκία, Βαλκάνια, στην Σκανδιναβία, στη Νότια Αφρική και στην Αυστραλία, και
- Ως προς το αντικείμενο από την ταξινομική στη Βιογεωγραφία και την εξέλιξη των φυτών;

Μάλλον είναι αδύνατο. Θα το προσπαθήσω βέβαια ελπίζοντας ότι δεν θα τον αδικήσω παράφορα.

Ο καθηγητής Arne Strid γεννήθηκε το 1943 στο Kristianstad της Σουηδίας.

Σπούδασε Βotanική, Χημεία και Γενετική στο Πανεπιστήμιο της Lund, όπου και αναγορεύτηκε διδάκτορας το 1970. Από την πρώτη κιάλας στιγμή της σταδιοδρομίας του ασχολήθηκε με την ελληνική χλωρίδα. Έτσι, στη διδακτορική του διατριβή μελέτησε τη διαφοροποίηση και εξέλιξη των φυτών του Αιγαίου, υπό την επίβλεψη του καθηγητή Runemark.

Από το 1964 έως το 1972 εργάστηκε στο Τμήμα Βotanικής του Πανεπιστημίου της Lund στην επιστημονική ομάδα του καθηγητή Runemark, μελετώντας τα προβλήματα της ειδογένεσης των φυτών του Αιγαίου. Παράλληλα, κατά το διάστημα 1970-1972 διετέλεσε και λέκτορας στο Πανεπιστήμιο της Ζάμπια. Από το 1973 έως το 2001 υπηρέτησε ως καθηγητής Βotanικής στο Πανεπιστήμιο της Κοπεγχάγης (Δανία). Στη συνέχεια, από το 2001 έως το 2008 διετέλεσε καθηγητής Φυτογεωγραφίας στο Πανεπιστήμιο του Γκέτεμποργκ και ταυτόχρονα διευθυντής του Βotanικού Κήπου και του Μουσείου Φυσικής Ιστορίας του Γκέτεμποργκ. Ενδιάμεσα, 1997-1998, υπηρέτησε ως επισκέπτης καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Πατρών.

Στη διάρκεια της μακράς και επιτυχούς σταδιοδρομίας έτυχε πολλών διακρίσεων και βραβείων. Για τη διατριβή του τιμήθηκε με το Αμερικανικό Βραβείο Jesse Greenman. Στην Ελλάδα, πρόσφατα βραβεύτηκε για το συνολικό του έργο του από την Ελληνική Λιβαδοπονική Εταιρεία.

Το 2008 αναγορεύθηκε ομότιμος καθηγητής του Πανεπιστημίου της Lund και το 2011 αναγορεύτηκε επίτιμος καθηγητής του Βotanικού Κήπου και Βotanικού Μουσείου του Βερολίνου.

Το 2015 αναγορεύθηκε επίτιμος διδάκτωρ του Πανεπιστημίου Πατρών και την άνοιξη του 2017 επίκειται η αναγόρευση του σε επίτιμο διδάκτορα

Ο Arne Strid παραλαμβάνει το βραβείο από τη Μιλένα Αντίπα (φωτ. Ιωάννα Σκυφτού)



του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, μετά από σχετική εισήγηση της Γενικής Συνέλευσης του Τμήματος Βιολογίας της Σχολής Θετικών Επιστημών η οποία έγινε ήδη δεκτή από τη Σύγκλητο του Ιδρύματος.

Είναι μέλος της Βασιλικής Ακαδημίας των Επιστημών και των Γραμμάτων της Δανίας και της Πολωνικής Ακαδημίας των Επιστημών.

Είναι μέλος της Ελληνικής Εταιρίας Προστασίας της Φύσης και επίτιμο μέλος της Ελληνικής Βοτανικής Εταιρείας (2013).

Για τις ανάγκες της έρευνάς του έχει πραγματοποιήσει πολυάριθμα ταξίδια σε πολλά σημεία του κόσμου, η Ελλάδα όμως αποτελεί τον τακτικό του προορισμό. Το μεγαλύτερο μέρος του ερευνητικού του ενδιαφέροντος και των εργασιών του εστιάζεται στην Ελλάδα. Την Ελλάδα επισκέφθηκε για πρώτη φορά το 1964, στο πλαίσιο των ερευνών για την εκπόνηση της διδακτορικής του διατριβής. Από τότε και για περισσότερα από 50 έτη έχει ταξιδέψει ανά την Ελλάδα όσο ελάχιστοι από εμάς, εξερευνώντας χλωριδικά πολλές περιοχές στη νησιωτική και την ηπειρωτική χώρα, τόσο στο πλαίσιο της έρευνάς του όσο και στο πλαίσιο της εκπαίδευσης των φοιτητών του. Στο πλαίσιο αυτό ανέπτυξε στενούς δεσμούς ερευνητικής συνεργασίας αλλά και φιλίας με καθηγητές, ερευνητές, και φοιτητές διάφορων Πανεπιστημίων της χώρας μας.

Το έργο αυτό αποτυπώνεται σε περισσότερες από 140 πρωτότυπες δημοσιεύσεις σε διεθνώς αναγνωρισμένα επιστημονικά περιοδικά, με πλήθος αναφορών. Με το έργο του κατέγραψε και ανέδειξε τη φυτοποικιλότητα της Ελλάδας, ενώ ανακάλυψε πολλά νέα είδη για την επιστήμη. Ο καθηγητής Strid έχει μελετήσει εκτενώς την ελληνική ύπαιθρο, ερευνώντας με ιδιαίτερο ενδιαφέρον τη χλωρίδα της και καταγράφοντας λεπτομερώς όλα τα χαρακτηριστικά της. Το ερευνητικό του ενδιαφέρον εστιάζεται στους τομείς της συστηματικής των φυτών και της φυτογεωγραφίας.

Εκτός όμως των δημοσιεύσεών του σε επιστημονικά περιοδικά ο Απνε Strid με μία σειρά συγγραμμάτων συνέβαλε ουσιαστικά σε αυτό που αποκαλούμε τεκμηρίωση της βιοποικιλότητας ενός τόπου. Στην προκειμένη περίπτωση, της Ελλάδας. Είναι γνωστό πως η τεκμηρίωση αποτελεί το πρώτο σημαντικό βήμα σε οποιαδήποτε προσπάθεια διατήρησης.

Επιτρέψτε μου να απαριθμήσω τουλάχιστον αυτά τα συγγράμματα:

- Wild Flowers of Mount Olympus (1980). Τα φυτά του Ολύμπου. Αποτελεί σημείο αναφοράς, ακόμη και σήμερα, τόσο για τους ερευνητές όσο και για τους φυσιολάτρεις επισκέπτες του Ολύμπου.

- Mountain Flora of Greece (1986 ο πρώτος τό-



Φωτ. Ιωάννα Σκυριπού

μος, μόνος του και 1991 ο δεύτερος τόμος σε συνεργασία με την Kit Tan). Η ορεινή χλωρίδα της Ελλάδας. Μία εξαντλητική περιγραφή της φυτικής ποικιλότητας των ελληνικών βουνών με ιδιαίτερη έμφαση στον ενδημισμό και τη γεωγραφική εξάπλωση των ειδών.

- The Red Data Book of rare and threatened plants of Greece (1995 μαζί με τους Phitos D., Snogerup S. και Greuter W.). Το κόκκινο βιβλίο των σπάνιων και απειλούμενων φυτών της Ελλάδας, το οποίο επικαιροποιήθηκε και συμπληρώθηκε πρόσφατα από άλλους συγγραφείς.

- Flora Hellenica Bibliography (1996 η πρώτη έκδοση και 2006 η δεύτερη έκδοση του έργου Βιβλιογραφία της Ελληνικής χλωρίδας). Πρόκειται για κριτική επισκόπηση της χλωριδικής, ταξινομικής, και φυτογεωγραφικής βιβλιογραφίας σε σχέση με την Ελλάδα. Το σημαντικότερο είναι η συγκέντρωση και η κωδικοποίηση όλης αυτής της πληροφορίας σε μία ενιαία βάση δεδομένων την Flora Hellenica Database.

- Flora Hellenica (1997 ο πρώτος τόμος και 2002 ο δεύτερος τόμος του έργου Ελληνική χλωρίδα, με Kit Tan). Πρόκειται για τους πρώτους 2 από τους 10 συνολικά τόμους της σειράς. Με την ολοκλήρωση αυτής της προσπάθειας η Ελλάδα θα αποκτήσει επιτέλους τη δική της ολοκληρωμένη ΧΛΩΡΙΔΑ.

- Flora Graeca Sibthorpiana (2009-2013). Σπουδαίο έργο του ιδίου και της συζύγου του αποτελεί η «ψευδο-ομοιοτυπική» αναπαραγωγή με παράλ-



Ο Arne Strid (δεξιά) στην Πίνδο το 1979 με τους Κώστα Παπανικολάου, Soren Christiansen, Έλλη Σταματιάδου και Per Hartvig

ληλο σχολιασμό του μνημειώδους έργου.

■ *Vascular plants of Greece: an annotated checklist* (2013, Τα Αγγειόφυτα της Ελλάδας). Πρόσφατα, ο καθηγητής Strid ήταν ανάμεσα στους συγγραφείς (Dimopoulos P., Raus Th., Bergmeier E., Constantinidis Th., Iatrou G., Kokkini S., & Tzanoudakis D) του πρώτου ολοκληρωμένου καταλόγου των φυτών της Ελληνικής Χλωρίδας με 5.752 είδη και 1.893 υποείδη φυτών (ή συνολικά 6.600 taxa).

■ *Atlas of the Aegean Flora* (2016, Άτλας της χλωρίδας του Αιγαίου) Το πλέον πρόσφατο έργο του, με πλήρη χαρτογραφική καταγραφή της χλωρίδας του Αιγαίου.

Ο καθηγητής Arne Strid διέπρεψε στο επιστημονικό πεδίο της φυτικής βιοποικιλότητας. Προσέ-

φερε και προσφέρει πολύτιμες υπηρεσίες στη διερεύνηση και την ανάδειξη της ελληνικής φύσης και της Ελλάδας γενικότερα. Η αγάπη του για την ελληνική χλωρίδα είναι διαρκής και ανεξάντλητη καθώς εξακολουθεί να ασχολείται ενεργά και δυναμικά με την έρευνα και τη μελέτη της, πενήντα δύο ολόκληρα χρόνια μετά την πρώτη του βοτανική εξερεύνηση στην Ελλάδα.

Κλείνοντας να αναφέρω ότι σε 5 φυτικά τάξα το όνομα του είδους δόθηκε προς τιμή του καθηγητή Strid: *Dichoropetalum stridii* (Hartvig) Pimenov & Kljuykov, *Onosma stridii* Teppner, *Sagina stridii* Kit Tan, Zarkos & Christodoulou, *Crocus biflorus* subsp. *stridii* (Papan. & Zacharof) B. Mathew και *Astragalus stridii* Kit Tan. ■



50 χρόνια μελετών της ελληνικής χλωρίδας ομιλία του Arne Strid

Η βοτανική, όπως και άλλοι κλάδοι της Επιστήμης στη Δύση, έχει τις ρίζες της στην Αρχαία Ελλάδα. Ο Θεόφραστος της Ερεσού (372-287π.Χ.) θεωρείται ο πρώτος βοτανικός, και υπήρξε μαθητής του Αριστοτέλη και κατόπιν διάδοχός του στη θέση του Διευθυντή στο Δύκειο στην Αθήνα. Οι επιστήμονες τον τιμούν σήμερα δίνοντας το όνομά του στο άγριο Κρητικό Φοίνικα, *Phoenix theophrasti*, που ήταν γνωστός σε εκείνον αλλά αναγνωρίστηκε ως ανεξάρτητο είδος μόνο τη δεκαετία του '60.

Οι δικές μου μελέτες της ελληνικής χλωρίδας ξεκίνησαν πριν από 50 και πλέον χρόνια, τότε που ήμουν μέλος μίας ερευνητικής ομάδας του Πανεπιστημίου του Lund που συγκρότησε ο αείμνηστος καθηγητής Hans Runemark. Το κύριό μας μέλημα ήταν η εξέλιξη και ειδογένεση (speciation) των φυτών, και τα νησιά του Αιγαίου ήταν ιδανικά για τέτοιες μελέτες. Η επιλογή από το Runemark αυτού του χώρου για τις έρευνές μας ήταν εμπνευσμένη από τη δουλειά του Karl Heinz Rechinger, ενός Αυστριακού βοτανικού που είχε ήδη εξερευνήσει τα νησιά του Αιγαίου πριν από το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο και που είχε δημοσιεύσει τη Flora Aegaea στο 1944. Μετά από δεκάχρονη διαμονή στο Lund, πήγα στο Πανεπιστήμιο της Κοπεγχάγης το 1973 και συγκρότησα μια παρόμοια ερευνητική ομάδα με ειδικευση στη χλωρίδα των βουνών. Η ομάδα Lund/Copenhagen έχει ταξιδέψει και δουλέψει παντού στην Ελλάδα, και οι μέρες που έμεινα ο ίδιος με την ομάδα στο πεδίο αριθμούνται στις 1.468, δηλαδή κάτι παραπάνω από 4 χρόνια.

Το θέμα του διδακτορικού μου το 1970 ήταν η ερευνητική μελέτη της ομάδας φυτών *Nigella arvensis*, που παρουσιάζουν μεγάλη και ενδιαφέρουσα ποικιλομορφία μεταξύ των τοπικών πληθυσμών σχεδόν σε κάθε μεγάλο νησί του Αιγαίου. Τα αποτελέσματα των μελετών δείχνουν ένα σχήμα διαφοροποίησης στο οποίο η «γενετική απόσταση» ανάμεσα στους πληθυσμούς καθρεφτίζει περίπου το χρόνο της απομόνωσής τους.

Η δεκαετία του 1960 έφερε την ίδρυση σημαντικών οργανώσεων και ερευνητικών ομάδων εδώ στην Ελλάδα. Μια πολύ επιτυχημένη ομάδα ιδρύ-

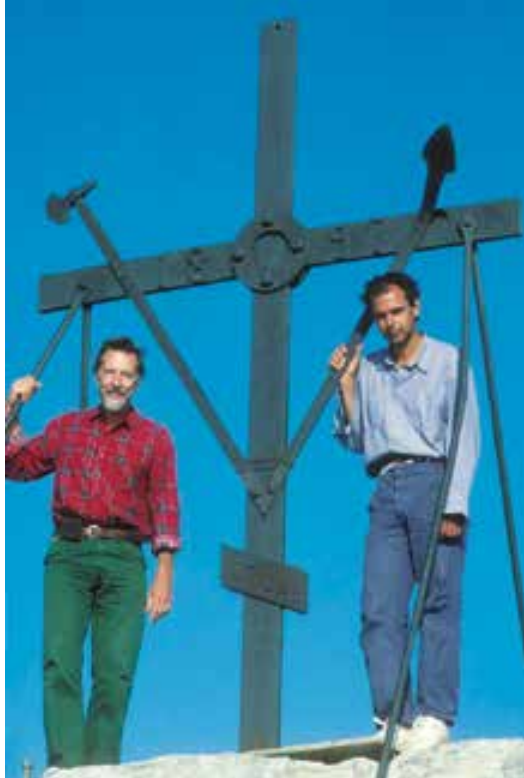


φωτ. Ιωάννα Σκυριού

θηκε στο νέο Πανεπιστήμιο της Πάτρας από το Δημήτρη Φοίτο και τους συνεργάτες του. Μια άλλη σημαντική εξέλιξη ήταν η ίδρυση του Μουσείου Γουλανδρή Φυσικής Ιστορίας στην Κηφισιά, όπου η κα Νίκη Γουλανδρή έδειξε μεγάλο ενδιαφέρον στη βοτανική και η κα Έλλη Σταματιάδου ήταν η κύρια συλλέκτρια για παραπάνω από 20 χρόνια.

Ο Άτλας της χλωρίδας του Αιγαίου (Atlas of the Aegean Flora) δημοσιεύτηκε το Μάρτιο του 2016. Είναι ένα δίτομο έργο με 1.578 σελίδες που ζυγίζει 6,2 κιλά, και συμπεριλαμβάνει χάρτες κατανομής και σύντομες περιγραφές για όλα τα είδη ανθοφόρων φυτών και πτεριδόφυτων που βρίσκονται στα νησιά του Αιγαίου. Ο πρώτος τόμος φιλοξενεί το κείμενο και φωτογραφίες, ενώ ο δεύτερος τόμος περιέχει 3.362 χάρτες.

Η επανέκδοση με σχόλια του κλασικού έργου Flora Graeca Sibthorpiana εκδόθηκε σε 5 τόμους μεταξύ 2009-2013. Το πρωτότυπο κυκλοφόρησε σε 10 μεγάλους τόμους από το 1806 μέχρι το 1840, με 966 χαλκογραφίες, χρωματισμένες με το χέρι, φυτών που βρίσκονται στη σημερινή Ελλάδα, καθώς και στη δυτική Ανατολία και την Κύπρο. Το πρωτότυπο βγήκε σε μόνο 25 αντίτυπα και είναι από τα πιο σπάνια και τα πιο ακριβή βοτανικά έρ-



Στην κορυφή του Άθω το 1994 με τον Θεοφάνη Κωνσταντινίδη



Το 1970 στον Όλυμπο με τον Karl Heinz Rehinger

Το 1967 στη Δήλο με τη σύζυγό του Barbo



για που έχουν ποτέ εκδοθεί. Η επανέκδοση βέβαια προσεγγίζει ένα πιο ευρύ κοινό. Για το κάθε είδος υπάρχουν 2 σελίδες με ένα ανάτυπο της αρχικής γκραβούρας στη δεξιά σελίδα, ένα σύντομο κείμενο στα αγγλικά και ένα χάρτη κατανομής στην αριστερή σελίδα.

Ένας υπομνηματισμένος κατάλογος των αγειόσπερμων φυτών στην Ελλάδα εκδόθηκε το 2013 από μία ομάδα 5 Ελλήνων και 3 ξένων βοτανικών με συντονιστή τον Παναγιώτη Δημόπουλο. Το σύνολο των ειδών στην Ελλάδα υπολογίζεται σήμερα στα 5.752, αριθμός δύο φορές μεγαλύτερος απ' τον αριθμό ειδών που απαντώνται στη Γερμανία, και τρεις φορές από τον αριθμό ειδών της Σουηδίας. Παρόλο που τα νησιά του Αιγαίου δεν έχουν τον ίδιο πλούτο σε είδη που βρίσκουμε στην ηπειρωτική χώρα, έχουν ήδη πολλά είδη: 1.959 στην Κρήτη, 1.431 στη Ρόδο, 1.178 στη Νάξο, 1.444 στη Σάμο, και 1.227 στο Άγιον Όρος. Η Ελλάδα έχει απίστευτα μεγάλο αριθμό ενδημικών ειδών, κάτι που δείχνει την πολύ μεγάλη ποικιλία της χώρας σε τοπία, γεωλογία, εδάφη και κλίμα. Επίσης, φιλοξενεί πολλά ενδημικά που επέζησαν κατά την Πλειστόκαινο περιόδο των παγετώνων που εξαφάνισε τα φυτά της βόρειας Ευρώπης.

Στον κατάλογο εισαγάγαμε την ιδέα του είδους περιορισμένης εξάπλωσης («range-restricted species»). Εξ' ορισμού, ένα είδος μπορεί να ονομάζεται περιορισμένης εξάπλωσης μόνο όταν ο πληθυσμός του περιορίζεται σε χώρο με μήκος σε ευθεία γραμμή μικρότερο από 500 χιλιόμετρα, και ασχέτως του αν η κατανομή του είδους περνά εθνικά σύνορα. Με αυτόν τον ορισμό, 1.740 είδη ή περίπου 30% των ειδών, ταξινομούνται ως «είδη περιορισμένης εξάπλωσης», ενώ 1.278 είδη είναι ενδημικά της Ελλάδας. Ο βαθμός ενδημισμού αυξάνεται προς το νότο και με το υψόμετρο. Σε υψόμετρα άνω των 1.500 μ στα Λευκά Όρη της Κρήτης, περίπου 50% από τα είδη των φυτών είναι ενδημικά της Ελλάδας, και πολλά από αυτά τα είδη είναι περιορισμένης εξάπλωσης. Ο τοπικός αυτός ενδημισμός είναι ο πιο μεγάλος σε όλη την Ευρώπη.

Το Άγιον Όρος στη ΒΑ Ελλάδα είναι μια πολύ ιδιαίτερη περιοχή της χώρας, όσον αφορά τη φύση, την ιστορία και τον πολιτισμό. Στην ημιαυτόνομη μοναστική κοινότητα δεν επιτρέπεται να μπου ούτε γυναίκες ούτε θηλυκά ζώα. Η απουσία της βόσκησης για εκατοντάδες χρόνια έχει ως συνέπεια μεγάλα τμήματα του Αγίου Όρους να είναι σε σχεδόν άθικτη κατάσταση. Στην άκρη της χερσονήσου υψώνεται ένας απότομος ασβεστολιθικός κώνος ύψους 2.033 μέτρων. Όλη η χερσόνησος, και κυρίως τα ψηλότερα μέρη της, έχει μεγάλο βοτανικό ενδιαφέρον, και φιλοξενεί πολλά ενδημικά είδη που δεν βρίσκονται πουθενά αλλού.

Campanula lavrensis: (το όνομα είναι από τη μονή Μεγίστης Λαύρας, το παλαιότερο και μεγαλύτερο μοναστήρι του Αγίου Όρους) είναι σπάνιο στην άγρια φύση αλλά αφθονεί στα τείχη των παλαιών κτιρίων. Βρίσκεται μόνο στο Άγιον Όρος και στη Σαμοθράκη, αλλά υπάρχουν μερικά συγγενικά είδη στην περιοχή του Αιγαίου.

Brassica cretica: είναι άφθονη στις χαμηλές και μεσαίες βουνοπλαγιές του Αγίου Όρους. Βρίσκεται ευρέως στο Αιγαίο αλλά μόνο σε απρόσιτα μέρη που δεν μπορούν να πλησιάσουν τα γίδια και τα πρόβατα.

Saxifraga sancta: είναι ένα σπάνιο ορεινό είδος. Η αρχική περιοχή εντοπισμού του (locus classicus) είναι οι σκιερές στενές ράχες στη βορινή πλευρά του Αγίου Όρους όπου σχηματίζει πυκνούς «τάπητες». Βρίσκεται σε λίγα άλλα μέρη της βορειοανατολικής Ελλάδας και στη νότια Βουλγαρία.

Iris athoa: πρωτοσυλλέχθηκε το 1891 και οι βοτανικοί πίστευαν ότι ταυτίζεται με ένα άλλο είδος που βρίσκεται ευρέως στα Βαλκάνια, το *Iris reichenbachii*. Ανακαλύφθηκε ξανά το 2010 και τότε διαπιστώθηκε ότι διαφέρει από το *I. reichenbachii* σε ορισμένα σημεία, και τώρα πιστεύουν οι βοτανικοί ότι είναι υποείδος του δευτέρου («geographical race»)

Helichrysum sibthorpii: είναι ένα από τα πιο σπάνια φυτά στην Ελλάδα (και στον κόσμο) με πληθυσμό που περιλαμβάνει μόνο μερικές εκατοντάδες άτομα. Ανακαλύφθηκε από τους John Sibthorpe και Ferdinand Bauer όταν έκαναν ανάβαση στο Άγιο Όρος το 1787, και το ονόμασαν *Gnaphalium virgineum*, δηλαδή με το όνομα της Παναγιάς, της μόνης γυναίκας στο ιερό βουνό. Όταν μετά το ταξινόμησαν στο γένος *Helichrysum*, έπρεπε να αλλάξει η ονομασία του, και σήμερα έχει πάρει το όνομα του Sibthorpe, του βοτανικού που το ανακάλυψε. Το 2009 είχα το προνόμιο να βρω ένα εξαιρετικό δείγμα του φυτού σε μια σχισμάδα ενός βράχου πολύ κοντά στην κύρια κορυφή του βουνού. Το 2016 το ίδιο φυτό βρισκόταν στο ίδιο μέρος. Οι ταξιανθίες του είναι ροζ όταν μπουμπουκιάζουν και μετά από λίγο αλλάζουν σε ένα κάτασπρο χρώμα, σαν το χιόνι. Όταν οι Σέρβοι μοναχοί στο μοναστήρι τους, τη Μονή Χιλανδαρίου, πληροφορήθηκαν το 1888 το θάνατο του Josip Pancić, του πασίγνωστου Σέρβου βοτανικού, έφτιαξαν ένα σταυρό από αποξηραμένα άνθη και φύλλα των ντόπιων φυτών. Σήμερα η ανθοδέσμη βρίσκεται στο γραφείο του Διευθυντή του Βοτανικού Κήπου στο Βελιγράδι. Στη βάση του «σταυρού» υπάρχουν λίγες ταξιανθίες του *Helichrysum sibthorpii*! Κάποιοι μοναχός γνώριζε αυτό το σπάνιο και όμορφο φυτό, «ευλογημένο από το πόδι της Παναγιάς», και έκανε τον κόπο να περπατήσει 2-3 μέρες μέχρι την κορυφή του βουνού στην ανατολική πλευρά της χερσονήσου για να μαζέψει λίγα άνθη. ■



Επάνω ο σταυρός προς τιμήν του Josip Pancić και κάτω το *Helichrysum sibthorpii* ανθισμένο





Στο δάσος του Κατζά Ορμάν (φωτ. Νίκος Πέτρου)

Με τα μάτια στραμμένα στο μέλλον

ομιλία του μαθητή Νικόλα Χατζή

Το ζήτημα της οικολογικής κρίσης βρίσκεται στο επίκεντρο των συζητήσεων σε διεθνές επίπεδο εδώ και αρκετά χρόνια. Το γεγονός ότι η αλόγιστη χρήση των φυσικών πόρων από τον άνθρωπο οδηγεί στην καταστροφή του περιβάλλοντος αποτελεί πλέον κοινή διαπίστωση.

Τις τελευταίες δεκαετίες, το ενδιαφέρον επικεντρώνεται στην έννοια της «αιεφόρου ανάπτυξης», δηλαδή στην ανάπτυξη που καλύπτει τις ανάγκες του παρόντος χωρίς να θέτει σε κίνδυνο τη δυνατότητα των μελλοντικών γενεών να καλύψουν τις δικές τους ανάγκες.

Είναι γεγονός ότι έχει χυθεί ήδη πολύ μελάνι, έχουν δαπανηθεί μεγάλα ποσά και έχουν γίνει προσπάθειες σε πρωτοβουλίες με στόχο την προστασία του περιβάλλοντος. Νέοι όλων των ηλικιών έχουν επιδείξει αξιοσημείωτη ανταπόκριση σε αυτό το παγκόσμιο κάλεσμα για τη διάσωση της Γης. Συμμετέχουν ενεργά και εθελοντικά σε πολλές από τις προσπάθειες που έχουν να κάνουν με την ενημέρωση, αλλά και τη δραστηριοποίηση. Παίρνουν πρωτοβουλίες για τη μείωση των απορριμμάτων,

για τη λελογισμένη χρήση του νερού, για μια φύση χωρίς σκουπίδια. Συμμετέχουν σε προγράμματα ανακύκλωσης, σε αναδασώσεις, αλλά και σε πρωτοβουλίες και παρεμβάσεις για το σχολείο τους.

Αν και αναρμόδιος στο να κρίνω αν οι πρωτοβουλίες που μέχρι σήμερα έχουν ληφθεί θεωρούνται ικανές να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα σε παγκόσμια κλίμακα, εκ του αποτελέσματος μπορεί να εξαχθεί το συμπέρασμα ότι η προσπάθεια δεν έχει τελεσφορήσει και ότι η Γη μας, το παγκόσμιο σπίτι μας βρίσκεται ακόμα σε μεγάλο κίνδυνο. Ειδικοί επιστήμονες κρούουν συνεχώς τον κώδωνα του κινδύνου με ολοένα αυξανόμενα και δυσοίωνα συμπεράσματα.

Ποια είναι όμως η λύση; Πρέπει να επαναπαυθούμε στις μέχρι τώρα πρωτοβουλίες και στο πότε θα αποδώσουν καρπούς; Είναι οι καινοτόμες ιδέες, πχ. οι εναλλακτικές πηγές ενέργειας, έναντι των παραδοσιακών με τα γνωστά στο περιβάλλον αποτελέσματα, ικανές να αλλάξουν διαρκώς τις ισορροπίες, και έως πότε;

Είναι προφανές, ότι δεν τίθεται θέμα υπομονής

ή προτάσεων, αλλά συνολικής επανεξέτασης. Το πρόβλημα πηγάζει από τη συνείδησή μας και τον τρόπο δράσης μας. Η λύση θα προέλθει από την αλλαγή στη νοοτροπία μας, η οποία είναι και η μόνη που μπορεί να μας απαλλάξει από τους δεσμούς που μας θέλουν άπραγους να παρακολουθούμε την καταστροφή του κόσμου μας. Δεν ωφελούν μόνο οι νομοθετικές διατάξεις που απευθύνονται σε ένα ευρύ εθνικό, ευρωπαϊκό ή και παγκόσμιο κοινό. Η τιμωρία, οι φραγμοί και οι απαγορεύσεις δεν είναι η πραγματική λύση, αλλά η αναγκαστική. Η λύση είναι η ευαισθητοποίηση. Και η ευαισθητοποίηση πρέπει να αρχίσει, και εν μέρει έχει αρχίσει, μέσα από την οικογένεια και το σχολείο. Για αυτό και η νέα γενιά χαρακτηρίζεται ως ελπιδοφόρα. Γιατί είναι αυτή που μπορεί να αλλάξει τη καθημερινή ζωή της αλλά και να συμπαρασώσει τους μεγάλους.

Σαν μαθητής ήμουν ιδιαίτερα τυχερός όσον αφορά την περιβαλλοντική εκπαίδευση. Τόσο στο δημοτικό όσο και στο γυμνάσιο είχα δραστήριους δασκάλους και καθηγητές οι οποίοι ενδιαφέρθηκαν να μας καλλιεργήσουν περιβαλλοντική συνείδηση. Στο δημοτικό συμμετείχαμε στο πρόγραμμα Οικολογικά Σχολεία και στη δράση «Litter Less». Στο γυμνάσιο συμμετείχα σε διάφορα περιβαλλοντικά προγράμματα που αφορούσαν την προστασία των δασών και των υδάτων. Έχοντας αυτή την εμπειρία θα ήθελα να σας πω ότι η επαφή των μαθητών με τη φύση είναι πολύ σημαντική, γιατί η φύση διδάσκει. Θα πρότεινα λοιπόν να της δοθεί μεγαλύτερη έμφαση και να μην αποτελεί πρωτοβουλία ευαίσθητων εκπαιδευτικών σε εξωσχολικές ώρες, αλλά να ενσωματωθεί με βιωματικό τρόπο στη βασική εκπαίδευση.

Σήμερα βρίσκομαι εδώ, και θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά την Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης, που μου έδωσε τη δυνατότητα να καταθέσω τις σκέψεις, τις αγωνίες και τις πεποιθήσεις ενός νέου που είναι ευαισθητοποιημένος. Θα

φωτ. Ιωάννα Σκυφτού



μπορούσα να διαβεβαιώσω τον καθένα σας πως τα παιδιά αντιλαμβάνονται καλά τα περιβαλλοντικά προβλήματα. Η νεολαία είναι ευαισθητοποιημένη και έχει και τη διάθεση και τη δύναμη να αλλάξει τη νοοτροπία της αλλά και των ενηλίκων γύρω της. Αυτό που χρειάζεται είναι μια ώθηση.

Think Green – act green με πρωτοβουλίες στην καθημερινότητα

Θέλω να πω λοιπόν από αυτό εδώ το βήμα, με τα μάτια στραμμένα στο μέλλον

Να στείλω ένα μήνυμα, να στείλουμε όλα τα παιδιά του κόσμου ένα μήνυμα

Να αναλάβουμε δράση, Να αναλάβετε δράση Τώρα!

Με τα μάτια στραμμένα στο μέλλον. Σκέψου παγκόσμια, δράσε τοπικά

Στο σχολείο, στη γειτονιά σου, στην πόλη σου. Σας ευχαριστώ. ■

Η Παιδική και Νεανική Χορωδία Δήμου Παλαιού Φαλήρου (φωτ. Ιωάννα Σκυφτού)



Τυπικός βιότοπος των *Atyaephyra*:
χαμηλή ροή - έντονη βλάστηση.
Στην φωτογραφία ο ποταμός
Δίμηκος που συνδέει τον Αχεϊώ
με την Λίμνη Λυσιμαχία,
ενδιαίτημα του *A. stankoi*

Οι γαρίδες των εσωτερικών νερών της Ελλάδας

κείμενο Γιάννης Καπάκος & Ιωάννης Καραούζας, φωτογραφίες Γιάννης Καπάκος*

Οι γαρίδες ανήκουν στο φύλο των αρθροπόδων και στο υποφύλο των καρκινοειδών, μια τεράστια ομάδα οργανισμών που περιλαμβάνει πάνω από 30.000 διαφορετικά είδη. Αυτά τα μικρά ζώα συνήθως περνούν απαρατήρητα από εμάς. Διαδραματίζουν όμως σπουδαίο ρόλο στα οικοσυστήματα στα οποία ζουν. Είναι ενδιαφέρον να αναλογιστούμε ότι αριθμητικά σήμερα στον πλανήτη τα έντομα και τα καρκινοειδή αποτελούν μαζί το 80% περίπου όλων των περιγραφέντων ζωικών ειδών! Οι γαρίδες απαντώνται σε όλα τα υδάτινα ενδιαίτηματα του πλανήτη: υπάρχουν πελάγιοι θαλάσσιοι αντιπρόσωποι, είδη σε παράκτια, μεταβατικά νερά, σε λίμνες και ποτάμια.

Μέχρι σήμερα έχουν καταγραφεί 655 διαφορετικά είδη που ζουν στο γλυκό νερό, με τα περισσότερα από αυτά να ανήκουν στις οικογένει-

ες των *Atyidae* και *Palaemonidae*. Τα δεύτερα επιπλέον έχουν αντιπροσώπους στη θάλασσα και στα υφάλμυρα νερά. Οι γαρίδες του γλυκού νερού απαντώνται σε μια τεράστια ποικιλία οικοτόπων, από ορεινά ρέματα μέχρι πεδινά τμήματα ποταμών και φυσικά εκβολικά συστήματα. Ενώ υπάρχουν και γένη που ζουν σε υπόγειους οικοτόπους (*stygobiont*), όπως π.χ. καρστικές πηγές κ.λπ. Στα εσωτερικά ύδατα της χώρας μας έχουν καταγραφεί μέχρι στιγμής δυο γένη γαρίδων, τα *Palaemon* και *Atyaephyra*, ενώ στα μεταβατικά μπορούμε να συναντήσουμε επιπλέον τα γένη *Hippolyte*, *Penaeus*, *Crangon* και *Urogebia*. Στο άρθρο αυτό θα εξετάσουμε τα δύο πρώτα γένη.

Τα *Palaemon* απαντώνται σε υπεράλμυρα, αλμυρά, υφάλμυρα και γλυκά ύδατα. Τα *Atyaephyra* αγαπούν τα γλυκά νερά. Μπορούμε να τα βρούμε σε ποτάμια και λίμνες, σε σημεία χαμηλά κοντά στη θάλασσα (π.χ. σε εκβολές), μέχρι και εσωτερικά στην ενδοχώρα αρκετά χιλιόμετρα μακριά από τη θάλασσα (εφόσον οι φυσικοχημικές συνθήκες το επιτρέπουν). Γενικά και τα δύο γένη προτιμούν

* Ο Γιάννης Καπάκος, Βιολόγος-Ιχθυολόγος και ο Δρ. Ιωάννης Καραούζας, Βιολόγος-Περιβαλλοντολόγος εργάζονται στο Ινστιτούτο Θαλάσσιων Βιολογικών Πόρων και Εσωτερικών Υδάτων του Ελληνικού Κέντρου Θαλάσσιων Ερευνών (ΕΛΚΕΘΕ)



θηλυκό άτομο του γένους *Atyaephyra* γεμάτο με αυγά. Η γονιμότητα σε αυτά τα είδη είναι αυξημένη. Έχει βρεθεί ότι ένα θηλυκό μπορεί να διαθέτει περισσότερα από 900 αυγά! Βέβαια μεγάλο μέρος των απογόνων καταναλώνεται από θηρευτές ανώτερης τάξης συμβάλλοντας έτσι στη ροή ενέργειας της τροφικής αλυσίδας του υγροτόπου.

νερά με χαμηλή ροή, έντονη βλάστηση ενώ φαίνεται να έχουν μεγάλες ανοχές στον ευτροφισμό. Είναι ανθεκτικά σε μέτρια επίπεδα ρύπανσης, ενώ μελέτες που έχουν γίνει δείχνουν ευαισθησία σε φυτοφάρμακα και βαρέα μέταλλα. Φυλογενετικά ενδιαφέρον παρουσιάζει ότι και τα δυο γένη έχουν προέλθει από τη θάλασσα.

Θεωρούνται παμφάγοι- θρυμματοφάγοι οργανισμοί και το διαιτολόγιό τους περιλαμβάνει μια ευρεία ποικιλία τροφών όπως οργανική ύλη σε αποσύνθεση, π.χ., φύλλα δέντρων σε αποσύνθεση, μικρο- και μακρο- φύκη, μικρά ασπόνδυ-

λα, μέχρι και άλλες γαρίδες. Ανάλογα με το είδος μπορούν να ζήσουν 2-4 χρόνια περίπου. Διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην τροφική αλυσίδα των οικοσυστημάτων, αφού αποτελούν τροφή για μεγαλύτερους οργανισμούς όπως ψάρια, υδρόβια πουλιά, αμφίβια κ.ά.

Παρόλη τη μεγάλη αφθονία των μικρών αυτών δεκάποδων στους υδάτινους οικοτύπους της χώρας μας, η ταυτοποίησή τους παρουσιάζει μεγάλες δυσκολίες. Οι δυσκολίες αυτές έχουν να κάνουν, καταρχάς με το μικρό μέγεθός τους που απαιτεί συνήθως τη χρήση στερεοσκοπίου, ή ακόμα και μι-

P. elegans (μπροστά) με τις χαρακτηριστικές ραβδώσεις του και το *P. adspersus* (πίσω) με τα μαυράσπρα στίγματα από τον υγρότοπο της Βραυρώνας στην Αττική.





P. adspersus με το χαρακτηριστικό της χρωματικό πρότυπο πάνω σε ένα φύλλο *Posidonia oceanica*. Πολλές γαρίδες μπορούν να μεταβάλλουν το χρωματισμό του ανάλογα με το περιβάλλον που βρίσκονται με σκοπό την καλύτερη απόκρυψη τους από τους θηρευτές τους.

κροσκοπίου, για να παρατηρήσουμε τη μορφολογία τους. Επίσης είναι δυνατόν, αν οι συνθήκες το επιτρέψουν, τα είδη να παρουσιάζουν υβριδισμούς μεταξύ τους. Η δυσκολία είναι ακόμα μεγαλύτερη επιπλέον λόγω του πολυμορφισμού που παρουσιάζουν αυτά τα γένη. Της δυνατότητας που έχουν δηλαδή, να εμφανίζουν πολλές μικρές παραλλαγές στην εξωτερική εμφάνισή τους (και όχι μόνο) και συνάμα να ανήκουν στο ίδιο είδος. Ο συνδυασμός αυτών των χαρακτηριστικών κάνει την ταυτοποίησή τους επίπονη και δυσχερή. Τα τελευταία χρόνια όμως γίνονται αξιόλογες προσπάθειες για την αναγνώριση αυτών των μικρών κολυμβητικών

καρκινοειδών. Μάλιστα με τη βοήθεια σύγχρονων τεχνικών και εργαλείων όπως π.χ. των μοριακών τεχνικών, των φυλογενετικών μοντέλων κ.ά., αναδύονται ενδιαφέροντα ευρήματα για τη ζωή τους αλλά και τη φυλογένεσή τους.

Μπορεί η αναγνώριση κάποιων ειδών να είναι δύσκολη αλλά ευτυχώς αυτό δεν ισχύει για όλα τα είδη που ζουν στα εσωτερικά μας ύδατα. Έτσι μπορούμε καταρχήν να ξεχωρίσουμε τα *Palaemon* από τα *Atyaephyra*. Αυτό μπορεί να γίνει ακόμα και με γυμνό μάτι αν είναι μεγάλα, αλλά προτιμότερο είναι να έχουμε μαζί μας έναν απλό μεγεθυντικό φακό!

Ένα εύκολο διακριτό χαρακτηριστικό ταυτοποίησης του γένους είναι να παρατηρήσουμε το ασπίδιο (rostrum) στο κεφαλοθώρακα του ζώου. Πρόκειται για ένα σκληρό σχηματισμό σαν κέρατο ανάμεσα στα ματιά της γαρίδας. Τα ραχιαία οδοντίδια στο γένος *Palaemon* είναι πολύ λιγότερα και μεγαλύτερα, συνήθως λιγότερα από 10, ενώ στα *Atyaephyra* είναι μικρότερα και τουλάχιστον τα διπλάσια. Μια ακόμα ιδιόζουσα διαφορά βρίσκεται στο τελευταίο τμήμα της ουράς τους, το ουρόστυλο (telson) όπως ονομάζεται. Στα *Palaemon* συνήθως υπάρχουν δυο μεγάλες άκανθες και ανάμεσά τους βρίσκονται δυο πτεροειδείς σμήριγγες. Στα *Atyaephyra* το ουρόστυλο είναι τελείως διαφορετικό. Απουσιάζουν οι δυο μεγάλες άκανθες ενώ τα τριχίδια είναι περισσότερα.

Το γένος *Atyaephyra* στη χώρα μας μέχρι στιγμής αντιπροσωπεύεται από 4 είδη: Το *Atyaephyra strymonensis* που βρίσκεται στην Βόρεια Ελλάδα και συγκεκριμένα στη λεκάνη απορροής του Στρυμόνα. Το *A. thymisensis* που βρίσκεται στον ποταμό Καλαμά, στην Κέρκυρα και σε κάποια άλλα σημεία. Το *A. stankoi* που είναι το είδος με την πιο ευρεία εξάπλωση, σε ηπειρωτική Ελλάδα και Πελοπόννησο και τέλος ένας ακόμα πληθυσμός που απαντάται κυρίως στη δυτική Ελλάδα. Αναφέρεται σαν *Atyaephyra acheronensis*, ενώ κάποιοι επιστήμονες το κατατάσσουν στο *A. desmarestii*. Αναφέραμε ότι είναι δύσκολο να ξεχωρίσει κάποιος τα επιμέρους είδη *Atyaephyra*. Ο βασικότερος λόγος είναι ότι μορφολογικά διαφέρουν ελάχιστα και είναι απαραίτητη η γενετική ανάλυση για να βγουν ασφαλή συμπεράσματα. Αξίζει να κρατήσουμε πάντως ότι στη χώρα μας η συγκεκριμένη οικογένεια αντιπροσωπεύεται από 4 είδη – ένας μεγάλος αριθμός σε σχέση με τη δυτική Μεσόγειο.

Όσον αφορά στα *Palaemon*, στη χώρα μας υπάρχουν 3 είδη που ζουν και αναπαράγονται σε γλυκό νερό και κάποια άλλα που εντοπίζονται σε πιο ευρύαλα ύδατα, όπως οι λιμνοθάλασσες. Το *Palaemon antennarius* μπορεί να βρεθεί σε λίμνες, ποτάμια με χαμηλή ροή και υδρόβια βλάστηση. Είναι κατεξοχήν είδος του γλυκού νερού, αν και ανέχεται νε-

ρά με μικρή αλατότητα (υπόαλα), όπως οι εκβολές των ποταμών. Αξίζει να αναφερθεί ότι το συγκεκριμένο είδος, όπως και κάποια ακόμα που αναπαράγονται στα άναλα ύδατα (παρουσιάζουν και κάποιες μικρές μορφολογικές διαφορές από τα αμιγώς «θαλασσινά» είδη), μέχρι πριν λίγα χρόνια ανήκαν στο γένος *Palaemonetes*. Τώρα έχουν συγχωνευθεί στο γένος *Palaemon*.

Τα άλλα δύο είδη, που ανακαλύφθηκαν πρόσφατα, είναι το *Palaemon minos* που θεωρείται ενδημικό της Κρήτης, και το *Palaemon colossus* στη Ρόδο, που εξαπλώνεται επίσης και απέναντι στις ακτές της Μικράς Ασίας.

Εκτός από αυτούς τους τρεις αντιπροσώπους των γλυκών νερών, στα εσωτερικά μας ύδατα μπορούμε να βρούμε και θαλάσσια είδη. Πρόκειται για είδη που προσαρμόζονται στις μεγάλες διακυμάνσεις της αλατότητας που υπάρχουν σε αυτά τα περιβάλλοντα. Ένα από τα πιο κοινά είναι το *Palaemon adspersus*, κυρίαρχο είδος στα οικοσυστήματα των λιμνοθαλασσών. Σε ορισμένες περιοχές, για παράδειγμα στη λιμνοθάλασσα του Μεσολογγίου, αυτό το είδος υπάρχει σε τόσο μεγάλους αριθμούς που αλιεύεται για εμπορικούς σκοπούς. Είναι το περίφημο «γαριδάκι του Μεσολογγίου» που ακούμε συχνά στην περιοχή. Σε αυτού του τύπου τα υφάλμυρα περιβάλλοντα μπορούμε να συναντήσουμε και ένα άλλο είδος, το *Palaemon elegans* ένα ακόμα μικρό διάφανο γαριδάκι που είναι πολύ κοινό και στις ακτές της ηπειρωτικής χώρας καθώς επίσης και σε όλα τα νησιά μας. Είναι



Ένα παράδειγμα πολυμορφισμού στο ασπίδιο (rostrum) του είδους *Atyaephyra stankei* από το Δίμηκο ποταμό. Με τρία, πέντε, έξι και εννιά νωτιαία οδοντίδια

Αλίπαστες *Palaemon elegans*... Κάποιες φορές κατά τη διάρκεια των θερμών μηνών του έτους είναι δυνατόν σε αυτά τα λιμνία να διακοπεί η σύνδεσή τους με τη θάλασσα είτε με φυσικό τρόπο, είτε δυστυχώς, τις περισσότερες φορές, με τεχνητό. Οι υψηλές θερμοκρασίες, η δυνατή ηλιοφάνεια και τα αυξημένα θρεπτικά που έχουν συγκεντρωθεί από τις γύρω εκτάσεις, προκαλούν ευτροφισμό και έντονη εξάτμιση με αποτέλεσμα το νερό να γίνεται συνεχώς πιο αλμυρό, πιο θερμό και πιο φτωχό σε οξυγόνο. Μέσα σε αυτά τα ακραία περιβάλλοντα πολλούς γαριδές, που βρίσκονται εγκλωβισμένες, ξεπερνούν το όριο ανοχής των περιβαλλοντικών παραμέτρων που είναι προγραμματισμένες να ζουν και πεθαίνουν. Η φωτογραφία είναι από ένα λιμνίο στη Νεάπολη Λακωνίας.



ΕΙΔΟΣ	Χρωματισμός	Περιγραφή
<i>Atyaephyra stankoi</i>	Διάφανο σώμα στα νεαρά συνήθως χωρίς έντονους τόνους. Σκούρος χρωματισμός στα ενήλικα που μπορεί να φτάσει μέχρι το μαύρο. Είναι δυνατόν να φέρουν μία πιο ανοιχτόχρωμη πλωρίδα στη ράχη τους.	Ασπίδιο μακρύ και λειπτό με περισσότερα από 20 ραχιαία οδοντίδια. Ουρόστυλο με πολλή τριχίδια.
<i>Palaemon antennarius</i>	Σκούρος ημιδιάφανος χρωματισμός με διάσπαρτα μαύρα στίγματα σε όλο το σώμα.	Το ασπίδιο δεν σχηματίζει δικάθλα στο τέλος. Ουρόστυλο με δύο μεγάλες άκανθες και ανάμεσα τους δύο πτεροειδής σμήριγγες.
<i>Palaemon adspersus</i>	Ημιδιαφανές σώμα με στίγματα μαύρα ή καφέ ενώ κάποιες φορές μπορεί να συνυπάρχουν και λευκά. Τα στίγματα καλύπτουν το σώμα και όχι τα πόδια.	Ένα από τα πιο χαρακτηριστικά του γνωρίσματα είναι η παρουσία χρωματοφόρων στο νωτιαίο τμήμα του ασπιδίου. Επίσης το ασπίδιο είναι πιο μακρόστενο σε σχέση με το <i>P. elegans</i> .
<i>Palaemon elegans</i>	Διαφανές σώμα ακόμη και στα ενήλικα. Χαρακτηριστικές μαύρες ή καφέ ραβδώσεις στον κεφαλοθώρακα και στα μεταμερή της ουράς. Παρουσία λευκών σιγμάτων ενδιάμεσα.	Χαρακτηριστική μορφή ασπιδίου «στρογγυλεμένη με μεγάλη κοιλιιά». Στην άκρη του υπάρχουν 2 οδοντίδια που δίνουν την εντύπωση δικάθλας. Οι σμήριγγες στο ουρόστυλο φτάνουν μέχρι την άκρη των μεγάλων ακάνθων.

εύκολο να τα βρούμε ακόμα και στις υγροτοπικές εκτάσεις εκβολικών ρεμάτων που σχηματίζουν λιμνία ή μικρές λιμνοθάλασσες.

Παρατηρούμε λοιπόν ότι κάθε είδος έχει μια συγκεκριμένη θέση που ευημερεί στο περιβάλλον του, έναν οικολογικό θώκο δηλαδή. Συνήθως αυτές οι οικοθέσεις, όπως αλλιώς λέγονται, δεν διαθέτουν ακριβή όρια αλλά επικαλύπτονται ελαφρά μεταξύ τους. Θα λέγαμε ότι αν έπρεπε να τοποθετήσουμε με έναν εντελώς εμπειρικό τρόπο ένα αντιπροσωπευτικό είδος γαρίδας του γένους *Palaemon* για κάθε τύπο υγροτόπου, από το ποτάμι μέχρι τη θάλασσα, θα ήταν κάπως έτσι: *P. antennarius* σε ποτάμια με πλήρως άναλα ύδατα μέχρι υπόαλα στις εκβολές. *P. adspersus*: κυρίως εκβολές ποταμών, λιμνοθάλασσες (υφάλμυρα ύδατα και υπεράλμυρα) και λιγότερο θαλασσινά. *P. elegans*: θαλασσινό είδος που εισέρχεται σε λιμνοθάλασσες ή σε εποχικά λιμνία συνδεδεμένα, έστω περιοδικά, με τη θάλασσα. Αξίζει να αναφέρουμε ότι το θαλασσινό είδος *P. elegans* μπορεί να βρεθεί σε μεγάλους αριθμούς σε περιοχές των ακτογραμμών της χώρας μας που δεν είναι αλλά θυμίζουν τα λιμνοθάλασσα οικοσυστήματα (ευτροφισμός, μεγάλες μεταβολές θερμοκρασίας, ρηγά νερά κ.λπ.). Τέ-

τοιου είδους συστήματα είναι τα μικρά φυσικά ή τεχνητά λιμάνια της χώρας μας, κάποιες φορές οι διάφοροι νερόλακκοι που σχηματίζονται στα βράχια της ακρογιαλιάς κ.λπ.

Όπως συμβαίνει με τα περισσότερα άγρια ζώα στον πλανήτη, η προστασία των γαρίδων είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τη διατήρηση των βιοτόπων τους. Μάλιστα οι βιοτόποι που ζουν αυτά τα μικρά διάφανα ζωάκια είναι από τους πιο ευπαθείς. Σήμερα δυστυχώς οι περισσότεροι υγροτόποι είναι υποβαθμισμένοι. Η υποβάθμιση μπορεί να έχει τη μορφή αποξήρανσης με σκοπό τη μετατροπή τους σε γεωργική ή οικιστική γη, καταστροφή της φυσικής βλάστησης (πυρκαγιές, αποξήλωση), απόρριψη σκουπιδιών, λυμάτων, παρανομο κυνήγι κ.ά. Η προστασία λοιπόν ενός τέτοιου βιοτόπου δεν βοηθάει στη διατήρηση ενός μόνο είδους αλλά μίας ολόκληρης εξαιρετικά πλούσιας και σύνθετης βιοκοινωνίας. ■

Βιβλιογραφία

Anastasiadou, C. H., & Leonardos, I. D. (2008). Morphological variation among populations of *Atyaephyra desmarestii* (Millet, 1831) (Decapoda, Natantia, Atyidae) from freshwater habitats of northwestern Greece. *Journal of Crustacean Biology*, 28, 240-247

ΕΙΔΟΣ	Χρωματισμός	Ασπίδιο (rostrum)	Ουρόστυλο (telson)
<i>Atyaephyra stankoi</i>			
<i>Palaemon antennarius</i>			
<i>Palaemon adspersus</i>			
<i>Palaemon elegans</i>			

Anastasiadou, C. H., Liasko, R., & Leonardos, I. D. (2009). Biometric analysis of lacustrine and riverine populations of *Palaemonetes antennarius* (H. Milne-Edwards, 1837) (Crustacea, Decapoda, Palaemonidae) from north-western Greece. *Limnologia—Ecology and Management of Inland Waters*, 39, 244–254

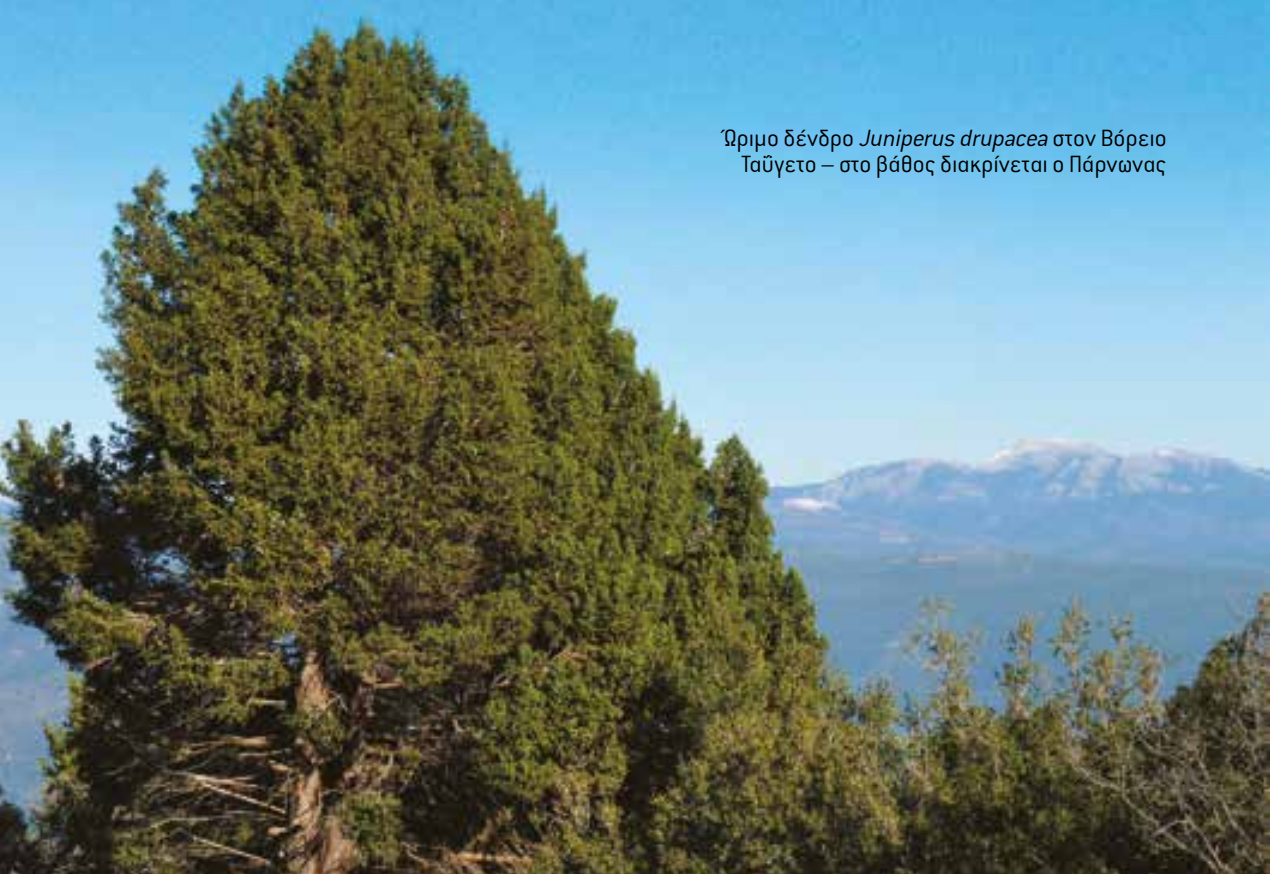
Christodoulou, M., Antoniou, A., Magoulas, A., & Koukouras, A. (2012). Revision of the freshwater genus *Atyaephyra* (Crustacea, Decapoda, Atyidae) based on morphological and molecular data. *ZooKeys*, (229), 53.

García Muñoz, J. E., García Raso, J. E., Rodríguez, A., & Cuesta, J. A. (2014). Cryptic speciation of Greek populations

of the freshwater shrimp genus *Atyaephyra* de Brito Capello (Crustacea, Decapoda), evidence from mitochondrial DNA. *Zootaxa*, 3790, 401–424.

Tzomos, T. H., & Koukouras, A. (2015). Redescription of *Palaemon antennarius* H. Milne Edwards, 1837 and *Palaemon migratorius* (Heller, 1862) (Crustacea, Decapoda, Palaemonidae) and description of two new species of the genus from the circum-Mediterranean area. *Zootaxa*, 3905, 27–51.

Ωριμο δένδρο *Juniperus drupacea* στον Βόρειο Ταΰγετο – στο βάθος διακρίνεται ο Πάρνωνα



Νέα θέση για το δενδρόκεδρο στον Ταΰγετο



Το δενδρόκεδρο *Juniperus drupacea* έχει χαρακτηριστικούς καρπούς (ραγοστρόβιλους) γαλαζωπού χρώματος, τους μεγαλύτερους από κάθε είδος αρκεύθου (γιουνίπερου)

Το δενδρόκεδρο, ή άρκευθος η δρυπώδης (*Juniperus drupacea*), είναι ένα μικρού μεγέθους κωνοφόρο δένδρο, με περιορισμένη εξάπλωση στη χώρα μας. Εμφανίζεται στον Πάρνωνα, κοντά στη Μονή Μαλεβής όπου σχηματίζει δάσος 740 στρεμμάτων, αλλά και σε νοτιότερες θέσεις του βουνού. Ο Πάρνωνας θεωρείτο η μόνη περιοχή στην Ελλάδα, και σε όλη την Ευρώπη, όπου συναντάμε το δενδρόκεδρο, μέχρι που το 1997 ο Γιώργος Σφήκας εντόπισε συστάδες του είδους και στον Ταΰγετο, σε ένα φαράγγι πάνω από την Αναβρυτή. Το δενδρόκεδρο φύεται και στη Νότια Τουρκία, το Λίβανο και τη Συρία, και γι' αυτό αναφέρεται και ως Συριακή άρκευθος.

Σε πρόσφατη επίσκεψη στον Βόρειο Ταΰγετο, στις 18 και 27 Δεκεμβρίου του 2016, εντοπίσαμε μία ακόμα θέση του *Juniperus drupacea*, αποτελούμενη από δύο συστάδες σε δύο βραχώδεις ράχες πάνω από το χωριό Καστόρειο. Οι συστάδες βρίσκονται σε απόσταση περίπου 17 χλμ από την Αναβρυτή. Αποτελούν τη δεύτερη γνωστή θέση του είδους στον Ταΰγετο, και σε όλη την Ελλάδα εκτός της οροσειράς του Πάρνωνα.

Μίλτος Γκλέτσος
κείμενο και φωτογραφίες

Αναμνηστικά γραμματόσημα και βινιέτες των ΕΛΤΑ για τα 65 χρόνια της Εταιρίας μας

Τα Ελληνικά Ταχυδρομεία (ΕΛΤΑ), με πρωτοβουλία του γράφοντα, που έχει επανειλημμένα συνεργαστεί μαζί τους, εξέδωσαν στις 30-11-2016 ειδικά φιλοτελικά προϊόντα με την ευκαιρία του φετινού εορτασμού των 65 χρόνων αδιάλειπτης δράσης της Εταιρίας μας.

Πρόκειται για μια ειδική συλλογή που περιλαμβάνει:

1) το **Φύλλο Προσωπικού Γραμματοσήμου «Κίονας»**, το οποίο είναι τοποθετημένο μέσα σε καλαίσθητο φάκελο πολυτελείας και αποτελείται από 5 γραμματόσημα κλάσης πρώτης μονάδας βάρους εσωτερικού, τα οποία απεικονίζουν κιονόκρανο ιωνικού ρυθμού με διακοσμητικά ανάγλυφα που έχουν μοτίβα από την ελληνική χλωρίδα – η αρχαία ελληνική τέχνη άλλωστε συχνά εμπνεόταν από την ελληνική φύση. Το γραμματόσημο συνοδεύουν πέντε διαφορετικές βινιέτες, αφιερωμένες:

- στα 65-χρονα της ΕΕΠΦ και στα κεντρικά της προγράμματα.
- το έργο LIFE «Για Ανοιχτά Δάση» στον Εθνικό Δρυμό Οίτης και το Όρος Καλλίδρομο,
- το έργο «ICON» για την προστασία των άγριων ορχιδεών σε Ελλάδα και Τουρκία,
- τα προγράμματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης – η ΕΕΠΦ ξεκίνησε ήδη το 1952, πολύ πριν την «επίσημη» εμφάνιση της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης να παρέχει σχετικό υλικό στο ελληνικό σχολείο
- τα πέντε διεθνή προγράμματα που χειρίζεται



η ΕΕΠΦ ως εθνικός εκπρόσωπος του Foundation for Environmental Education (FEE) – με γνωστότερα τη «Γαλάζια Σημαία» και το «Green Key»

2) τον **ειδικό αναμνηστικό φάκελο** που φέρει εικόνα Κρητικού Αίγαγρου, ενός εμβληματικού ζώου της ελληνικής άγριας φύσης, που ταυτόχρονα κοσμεί και το λογότυπο της ΕΕΠΦ και έχει επικολημένο το Προσωπικό Γραμματόσημο «65 χρόνια δράσης» από το φύλλο Προσωπικού Γραμματοσήμου «Κίονας», ενώ παράλληλα είναι σφραγισμένος με ειδική αναμνηστική σφραγίδα.

Η αναμνηστική σειρά των γραμματοσήμων και βινιέτων των ΕΛΤΑ τιμάει τα 65 χρόνια της Εταιρίας μας, και αποτυπώνει τη σύνδεση της ελληνικής φύσης με την αρχαία τέχνη και με τις σημερινές, σύγχρονες προσπάθειες για την προστασία του φυσικού μας πλούτου.

Νίκος Πέτρου





Έκθεση φωτογραφίας για τη βιοποικιλότητα στην Ελλάδα: «Η ελληνική φύση σε σταθερή τροχιά»

Η Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης, η παλαιότερη περιβαλλοντική ΜΚΟ της χώρας, γιορτάζοντας 65 χρόνια αδιάλειπτης δράσης για την προστασία του περιβάλλοντος διοργάνωσε, σε συνεργασία με τις «Σταθερές Συγκοινωνίες Α.Ε.» (ΣΤΑΣΥ ΑΕ), έκθεση φωτογραφίας με θέμα την ελληνική φύση στο σταθμό του μετρό «Κεραμεικός», από 24 έως 10 Δεκεμβρίου 2016.

Σκοπός της έκθεσης ήταν η ενημέρωση και η ευαισθητοποίηση μικρών και μεγάλων για το μαγευτικό κόσμο της πανίδας και χλωρίδας καθώς και των προστατευόμενων περιοχών της χώρας μας. Παράλληλα, η έκθεση υπενθύμισε την αξία των φυσικών οικοσυστημάτων, την αναγκαιότητα προστασίας τους, καθώς και τη σημασία της ενεργοποίησης όλων μας για τη διασφάλιση ενός βιώσιμου περιβάλλοντος. Η έκθεση περιελάμβανε 14 φωτογραφίες (μεγέθους 60x45 εκ.) που αποτύπωναν μοναδικές στιγμές της άγριας φύσης.

Ο πρόεδρος της ΕΕΠΦ, κ. Νίκος Πέτρου, δημιουργός της έκθεσης, δήλωσε τα εξής: «Ο τεράστιος πλούτος της ελληνικής φύσης, παρακαταθήκη για τις ερχόμενες γενεές, παραμένει, σε αρκετό βαθμό, άγνωστος στο ευρύ κοινό. Η άγνοια αυτή επιτρέπει και διευκολύνει κάθε είδους αρνητικές παρεμβάσεις και δραστηριότητες που οδηγούν σε υποβάθμιση και καταστροφή. Γι' αυτό και η ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του κοινού είναι καταστατική υποχρέωση της ΕΕΠΦ, ήδη από την ίδρυσή της το 1951, υποχρέωση που γίνεται ιδιαί-

τερα επιτακτική στις μέρες μας καθώς η οικονομική κρίση θέτει την προστασία του περιβάλλοντος στο περιθώριο. Θεωρούμε ότι τη δύσκολη περίοδο που διανύουμε είναι σημαντικό να υπάρξουν συνεργείες ανάμεσα σε φορείς και οργανισμούς με κοινωφελές έργο. Πιστεύουμε ότι ο ΟΑΣΑ και η ΣΤΑΣΥ, έχοντας πρόσβαση σε δεκάδες χιλιάδες πολιτών κάθε μέρα, μπορούν να λειτουργήσουν καταλυτικά στην ευαισθητοποίησή τους σε θέματα προστασίας του περιβάλλοντος και προσβλέπουμε σε περαιτέρω συνεργασία».

Ο Διευθύνων Σύμβουλος της ΣΤΑΣΥ ΑΕ κ. Γιώργος Θωμόπουλος σημείωσε τα εξής: «Η ΣΤΑΣΥ ως ο κατ' εξοχήν δημόσιος φορέας που συμβάλλει στη μείωση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης στο Δεκανοπέδιο της Αττικής, επιδιώκει ταυτόχρονα –με κάθε ευκαιρία και τρόπο– να βοηθήσει και στην ευαισθητοποίηση των πολιτών σε θέματα που αφορούν την προστασία του περιβάλλοντος. Έτσι αποδεχθήκαμε ευχαρίστως την πρόταση της ΕΕΠΦ για τη συνδιοργάνωση έκθεσης φωτογραφίας στο χώρο του σταθμού του Μετρό «Κεραμεικός». Τον εν λόγω σταθμό επισκέπτονται και χρησιμοποιούν καθημερινά χιλιάδες πολίτες, ιδιαιτέρως, νέοι στην ηλικία. Θεωρούμε δε ότι τα μηνύματα για την προστασία περιβάλλοντος όχι μόνο μπορούν να ευαισθητοποιήσουν και να «περάσουν» πιο εύκολα στους νέους ανθρώπους, αλλά μπορούν και να τους μετατρέψουν σε φορείς των μηνυμάτων αυτών για να τα επικοινωνήσουν».



Ο πρόεδρος του ΟΑΣΑ Τάσος Τασάνης με αφορμή την έκθεση δήλωσε τα εξής: «Θα ήθελα να τονίσω ότι ο ΟΑΣΑ επιδιώκει και ενθαρρύνει τέτοιες συνεργασίες και πρωτοβουλίες όπως αυτή της ΣΤΑΣΥ με την Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης καθώς πιστεύουμε ότι οι δημόσιες συγκοινωνίες της Αθήνας, πέρα από το κύριο μεταφορικό τους έργο, πρέπει να λειτουργούν και ως κοιτίδα πολιτισμού και κοινωνικής εναισθητοποίησης σε καθοριστικά ζητήματα όπως είναι κι αυτό της προστασίας του περιβάλλοντος. Μέσα από αυτή την έκθεση οι χιλιάδες επιβάτες του μετρό θα αισθανθούν

πόσο όμορφη είναι η πατρίδα μας. Είναι σημαντικό για εμάς να μεταδοθεί το μήνυμα ότι όλος αυτός ο ανεκτίμητος πλούτος των φυσικών οικοσυστημάτων πρέπει να παραμείνει αλώβητος γιατί όπως λέει ένα παλιό ινδιάνικο ρητό «τον κληρονομήσαμε από τα παιδιά μας»

Η περιβαλλοντική εναισθητοποίηση δεν είναι ένα προτέχνημα, ούτε λόγος κενού περιεχομένου για τη σημερινή διοίκηση του ΟΑΣΑ, αλλά αποτελεί την ουσία σε όλο το πλέγμα των δραστηριοτήτων μας».

Σταμάτης Σκαμπαρδώνης



Θάλεια Καλαμπαλίκη

«Ξεχώριζε πάντα η κυρία Θάλεια. Έχει κάνει πολύ καλό σε πολύ κόσμο. Είναι από τους ανθρώπους που όταν φεύγουν είναι αισθητή η απουσία τους γιατί είναι απλά αναντικατάστατοι...»
...τα παραπάνω λόγια γράφτηκαν στο χρονολόγιο της Θάλειας Καλαμπαλίκη, αφού εκείνη μας άφησε για να το μεγάλο ταξίδι.

«Στους αγαπητούς μου συνεργάτες, στις φίλες και στους φίλους εκπαιδευτικούς εύχομαι μια πλούσια και δημιουργική σχολική χρονιά με νέες προκλήσεις και θετικές εκπλήξεις!» αυτή ήταν η ευχή της την 1η Σεπτεμβρίου 2016. Μόνο που η έκπληξη που «μας έκανε» στις 11 Νοεμβρίου το βράδυ, μόνο «θετική» δεν ήταν! Έφυγε τόσο σύντομα από τις ζωές μας και άφησε φτωχότερη την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση αλλά και την εκπαιδευτική κοινότητα του Νομού Εύβοιας, την οποία υπηρέτησε πιστά έως το τέλος της ζωής της και ως εκπαιδευτικός της Α΄/θμιας Εκπ/σης και ως Υπεύθυνη Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης αρχικά και ως Υπεύθυνη Σχολικών Δραστηριοτήτων μέχρι το τέλος της ζωής της.

Ήταν Μέλος της Συντονιστικής Επιτροπής του Διεθνούς Θεματικού Δικτύου «Οικολογικά Σχολεία» της ΕΕΠΦ, το οποίο υποστήριζε πολύ δυναμικά και με συναντήσεις μεταξύ των εκπαιδευτικών των σχολείων που συμμετείχαν σ' αυτό.

Η Θάλεια Καλαμπαλίκη - Μπάου γεννήθηκε στη Χαλκίδα, όπου και πέρασε τα παιδικά της χρόνια. Σπούδασε παιδαγωγική στη Σχολή Νηπιαγωγών Αθηνών και στο Παιδαγωγικό Τμήμα

Νηπιαγωγών του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και φιλολογία στο Τμήμα Γαλλικής Γλώσσας και Φιλολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών, με μεταπτυχιακή επιμόρφωση στη διδακτική της γλώσσας στα Πανεπιστήμια της Grenoble και La Sapienza της Ρώμης. Εργάστηκε στη δημόσια Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση και το 1997 έγινε Υπεύθυνη Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στο νομό Εύβοιας. Ασχολήθηκε ιδιαίτερα με το λαϊκό πολιτισμό και την παιδική λογοτεχνία και το 2006 ο Κύκλος του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου την τίμησε με το Βραβείο Κ.Π. Δεμερτζή. Έχει διδάξει στο Τμήμα Βρεφονηπιοκομίας του ΤΕΙ Αθήνας και σε Περιφερειακά Επιμορφωτικά Κέντρα Εκπαιδευτικών (ΠΕΚ). Ήταν μέλος της ομάδας εκπόνησης του αναλυτικού προγράμματος του Νηπιαγωγείου του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου (1985-1989) και συγγραφικών ομάδων βιβλίων δραστηριοτήτων για τα νήπια και τη νηπιαγωγό. Έχει δημοσιεύσει άρθρα και μελέτες. Μιλούσε τέσσερις γλώσσες.

Την Κυριακή 6 Νοεμβρίου το μεσημέρι, ήμασταν μαζί και κανονίζαμε τις συνεργασίες μας. Και μετά, σιωπή... Καλό ταξίδι αγαπημένη μας Θάλεια...

Βαρβάρα Πετρίδου

Πρόεδρος της Συντ. Επιτρ.

του Δ.Θ.Δ. «Οικολογικά Σχολεία»

Υπεύθ. Περιβ. Εκπ/σης Δ.Δ.Ε. Β΄ Αθήνας





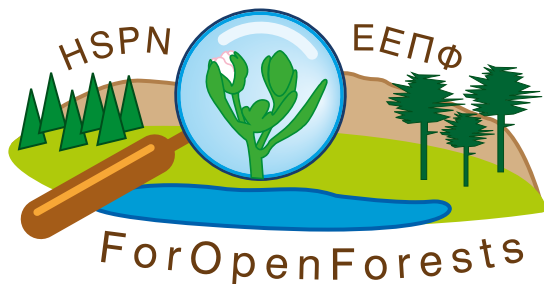
Ελλάδα. Η χώρα της ποικιλότητας. Νίκος Πέτρου. Δεμένο 29x29cm, 372 σελ.	€60
Διατίθεται ξεχωριστά σε ελληνική και σε αγγλική έκδοση.	(για τα μέλη €55)
Δαδιά, Νίκος Πέτρου	€12
Κερκίνα, Νίκος Πέτρου	€12
Οι πεταλούδες της Ελλάδας, Λάζαρος Παμπέρης, 768 σελ.	€85
Χρώματα του Δάσους ΡΟΔΟΠΗ, Νίκος Πέτρου - Κώστας Βιδάκης, 342 σελίδες	€60
Ορχιδέες Της Ελλάδας, Νίκος Πέτρου - Μαρία Πέτρου - Μάριος Γιαννακούλιας, 320 σελ.	€60
Όλυμπος 100 χρόνια. Πηνελόπη Ματσούκα, 123 σελίδες.	€25
Διατίθεται ξεχωριστά σε ελληνική και σε αγγλική έκδοση.	
Πετώντας πάνω από το Αιγαίο. Γιάννης Γαβαλάς.	€18
Οδηγός των πουλιών της Ηρακλείδας και των γύρω νησίδων.	
100 Ενδημικά φυτά της Ελλάδας, Σωτήρης Αλεξίου (στα αγγλικά)	€20
Αναζητώντας το τοπίο, Γιώργος Πολίτης	€16
Μεταμορφώνοντας το τοπίο, Γιώργος Πολίτης	€16
Η Φυσική Κληρονομιά μας, Αξία - Προστασία, Πρακτικά Συνεδρίου και Λεύκωμα, 160 σελ.	€25
Φυτά σε αρχαία ελληνικά νομίσματα, Hellmut Baumann, 80 σελ., δεμένο	€20
Οι προστατευόμενες περιοχές Natura 2000 στην Ελλάδα, Γιώργος Σφήκας, 200 σελ.	€25
Οδηγοί Πρεσπών, Εταιρία Προστασίας Πρεσπών, βιβλίο + 4 κάρτες	€22
Η ζωή στις Ελληνικές Θάλασσες και τη Μεσόγειο, 248 σελ.	€22
Τα Ψάρια της Ελλάδας, Δαυίδ Δημήτρης Κουτσογιαννούπουλος	€20
Τα πουλιά της Αττικής, Λευτέρης Σταύρακας & Σπύρος Σκαρέας, 236 σελ.	€20
Γεωλογική Κληρονομιά, Καλειδοσκόπιο, 102 σελ. + cd.	€17
Ανακαλύπτοντας την Πικροδάφνη (για μέλη της ΕΕΠΦ και δημότες Αγίου Δημητρίου ειδική τιμή €7)	€12
Περιβαλλοντική Εκπαίδευση Γένους Θηλυκού, Αντιόπη Φραντζή, Εκδ. Χρ. Δάρδανος	€12
Eco-touristic Guide of Greece, George Sfikas & Grigoris Tsounis	€10
Flowers of Greece, George Sfikas	€10
Φυτά, Γιατριά, Χαρά του νου και του κορμιού, 48 σελ.	€6
Διατηρώντας τη φύση, διατηρείς τη ζωή, Βασικές έννοιες βιολογίας - οικολογίας,	€6
Μελετώ τα φυτά, Σπερματόφυτα, Μαρία Ρουσομοστακάκη, 56 σελ.	
Το ποτάμι που σταμάτησε να κυλά. Χρυσάνθη Τσιαπαλή	€5,50
Θεόφραστος της Ερεσού, Suzanne Amigues, 56 σελ.	€10



Εκτός από τα βιβλία, από τα γραφεία μας μπορείτε επίσης να προμηθευτείτε μια σειρά οικολογικών προϊόντων **γραφικής ύλης** για παιδιά και μεγάλους, **ευκαίριες κάρτες** με εξαιρετες φωτογραφίες με θέμα πουλιά, πεταλούδες, φυτά και μανιτάρια (€5), καθώς και το σήμα της Εταιρίας, με το έμβλημά της, τον **Κρητικό Αίγαγο** (€5 απλό ή €10 σε ασήμ).



LIFE11 NAT/GR/1014



Η υλοποίηση του έργου LIFE11 NAT/GR/1014 προχωρεί με εντατικό ρυθμό και σύμφωνα με το προβλεπόμενο χρονοδιάγραμμα.

Στο διάστημα αυτό συνεχίστηκε η παρακολούθηση των επιπτώσεων των δράσεων διαχείρισης στα είδη και στους οικοτόπους προτεραιότητας στόχους του έργου. Έμφαση δόθηκε στον έλεγχο των τεχνητών φωλιών που τοποθετήθηκαν στον Εθνικό Δρυμό Οίτης για τα είδη της ορνιθοπανίδας στόχων του έργου. Στελέχη του ΕΚΠΑ, προχώρησαν στη σπορά της *Veronica oetaea** στο εποχικό λιμνίο που βρίσκεται στη θέση Λούκα στον Εθνικό Δρυμό Οίτης. Την επόμενη άνοιξη θα γίνει παρακολούθηση για να εξακριβωθεί εάν η σπορά πετύχει το σκοπό της, οπότε η *Veronica oetaea** θα φυτρώνει και σε μια τέταρτη, νέα θέση.

Στο πλαίσιο της δράσης Ε.2 ολοκληρώνεται η προετοιμασία των εκθεμάτων των δύο Κέντρων Περιβαλλοντικής Ενημέρωσης του έργου. Ο ένας χώρος, στο πρώην Νηπιαγωγείο της Υπά-

της, που θα φιλοξενήσει το Κέντρο του Εθνικού Δρυμού της Οίτης έχει βαφτεί εσωτερικά και εξωτερικά ενώ έχει διαμορφωθεί το εσωτερικό του δεύτερου χώρου, στο πρώην Δημοτικό σχολείο Παλαιοχωρίου, που θα φιλοξενήσει το Κέντρο για το Όρος Καλλίδρομο.

Στο πλαίσιο της «Εκστρατείας περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και ευαισθητοποίησης» (δράση Ε.1) οργανώθηκε σεμινάριο περιβαλλοντικής εκπαίδευσης στο Καλλίδρομο σε συνεργασία με την Πρωτοβάθμια Διεύθυνση Εκπαίδευσης Φθιώτιδας και το ΚΠΕ Στυλίδας – Υπάτης. Οι εκπαιδευτικοί είχαν την ευκαιρία να περπατήσουν στο βουνό, να ξεναγηθούν στη χλωρίδα του Καλλίδρομου, να ενημερωθούν για τους οικοτόπους και τη σημασία του βουνού και να παίξουν διάφορα περιβαλλοντικά παιχνίδια.

Στο πλαίσιο της Δράσης Ε.4 πραγματοποιήθηκε με επιτυχία τριήμερο σεμινάριο, από τις 12 έως τις 14 Δεκεμβρίου 2016, το οποίο διοργάνωσε το Ινστιτού-

το Μεσογειακών Δασικών Οικοσυστημάτων - ΕΛΓΟ ΔΗΜΗΤΡΑ στα Λουτρά Υπάτης, για την ενημέρωση των αγροτών, κτηνοτρόφων και μελισσοκόμων, με τίτλο «Αξιοποίηση βοσκοτόπων Οίτης και Καλλίδρομου για την παραγωγή ζωικών προϊόντων ποιότητας». Το συμπέρασμα αυτού του σεμιναρίου ήταν ότι η διατήρηση των παραδοσιακών μορφών εκτατικής κτηνοτροφίας και μελισσοκομίας αποτελεί σημαντικό παραγωγικό κεφάλαιο. Ταυτόχρονα, η διατήρησή τους μπορεί να αποτελέσει σημείο αναφοράς και έλξης επισκεπτών στις ορεινές περιοχές όχι μόνο λόγω της διάθεσης προϊόντων υψηλής ποιότητας αλλά και λόγω των ισχυρών και μοναδικών πολιτισμικών στοιχείων με τα οποία αυτές συνδέονται.

Χρήστος Γεωργιάδης

Το έργο συγχρηματοδοτείται από το χρηματοδοτικό μέσο LIFE της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Ευχαριστούμε θερμά τη VODAFONE, υποστηρικτή του έργου LIFE11 NAT/GR/1014, «ForOpenForests».



Η υλοποίηση του έργου ICON συνεχίζεται με εντατικό ρυθμό και σύμφωνα με το προβλεπόμενο χρονοδιάγραμμα.

Στο διάστημα αυτό ολοκληρώθηκε η Λευκή Βίβλος για τις orchideές της Ελλάδας και της Τουρκίας. Στη Βίβλο γίνεται μια παρουσίαση της Ευρωπαϊκής νομοθεσίας και των διεθνών συνθηκών που αφορούν στην προστασία των orchιδεών, οι απειλές τους, καλές πρακτικές που έχουν εφαρμοστεί σε άλλες Ευρωπαϊκές χώρες και οι ανάγκες για τη διατήρησή τους. Ολοκληρώθηκε επίσης το κοινό πρωτόκολλο παρακολούθησης των orchιδεών της Ελλάδας και της Τουρκίας. Τον Οκτώβριο 2016 φοιτητές του Πανεπιστημίου της Αττάλειας εφάρμοσαν το πρωτόκολλο στο πεδίο και η δράση αυτή θα συνεχιστεί την ερχόμενη άνοιξη τόσο στην Ελλάδα όσο και στην Τουρκία.

Η ΕΕΠΦ σχεδίασε και ολοκληρώνει το επόμενο διάστημα υλικά περιβαλλοντικής εκπαίδευσης για μαθητές πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Τα υλικά αυτά είναι κυρίως παιχνίδια με σκοπό να ευαισθητοποιήσουν τους μαθητές σχετικά με τις άγριες orchιδεές.

Ολοκληρώθηκαν οι διαδικασίες για τη μεταφορά της έκθεσης με τίτλο «Οrchιδεές. Μικρές και πολύτιμες σαν τα παιδιά μας» από την Τουρκία στην Ελλάδα. Πρώτος σταθμός της έκθεσης θα είναι η Θεσσαλονίκη

και συγκεκριμένα το Γενί Τζαμί, όπου θα παρουσιαστεί από τις 23 Ιανουαρίου ως τις 8 Φεβρουαρίου 2017. Μετά θα παρουσιαστεί στην Αθήνα και θα καταλήξει στο Ηράκλειο. Σκοπός της έκθεσης είναι να ευαισθητοποιήσει μικρούς και μεγάλους σχετικά με τις απειλές που αντιμετωπίζουν οι άγριες orchιδεές.

Στο διάστημα αυτό ξεκίνησε η προετοιμασία του τελικού συνεδρίου του έργου στην Αττάλεια από τις 17 έως τις 20 Απριλίου. Στο συνέδριο θα παρουσιαστούν οι δράσεις και τα αποτελέσματα του έργου καθώς και θέματα προστασίας και διαχείρισης των άγριων orchιδεών της Ελλάδας και της Τουρκίας.

*Χρήστος Γεωργιάδης
Νίκος Πέτρου*





LIFE14/GIE/GR/000026



Η υλοποίηση του έργου LIFE της Εταιρίας μας, με κωδικό LIFE14/GIE/GR/000026 και ακρωνύμιο LIFE Natura Themis, συνεχίζεται κανονικά και σύμφωνα με το χρονοδιάγραμμα.

Στο διάστημα αυτό προχώρησε η διαδικασία σχεδίασης και κατασκευής της εφαρμογής για έξυπνες συσκευές (smart phones) στο πλαίσιο της δράσης Β.3. Ο ανάδοχος ολοκλήρωσε τα κείμενα της εφαρμογής και τα μέλη της ομάδας του έργου είχαν τη δυνατότητα να δοκιμάσουν την τελική εκδοχή της στα κινητά τους τηλέφωνα ώστε να εντοπίσουν πιθανές δυσλειτουργίες. Η Εταιρία μας είναι υπεύθυνη για την κατασκευή της εφαρμογής, η διαχείριση της οποίας, μετά το τέλος του έργου, θα περάσει στο Συντονιστικό Γραφείο για την Αντιμετώπιση της Περιβαλλοντικής Ζημίας (ΣΥΓΑΠΕΖ) του Υπουργείου Περιβάλλοντος και

Ενέργειας.

Στο πλαίσιο της δράσης Α.1, συνεχίστηκε η αποτύπωση της παρούσας κατάστασης για τη σχετική με το δίκτυο Natura 2000 ευρωπαϊκή και εθνική νομοθεσία καθώς και η συγκέντρωση στοιχείων για παλαιές ή εκκρεμείς δικαστικές υποθέσεις που αφορούν περιβαλλοντικά εγκλήματα. Οι δικηγορικοί σύλλογοι Ηρακλείου και Χανίων υπέβαλλαν την έκθεση με τα ευρήματα της έρευνάς τους.

Στο πλαίσιο της δράσης C.1 ολοκληρώθηκε η επεξεργασία των ερωτηματολογίων για τη διερεύνηση του επιπέδου γνώσης και πληροφόρησης διαφόρων ομάδων για τα σχετικά θέματα. Τα παραδοτέο με τα αποτελέσματα της έρευνας παραδόθηκε στο Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Κρήτης.

Στο πλαίσιο της Δράσης Ε.1 πραγματοποιήθηκε η τρίτη συ-

νάντηση των εταίρων του έργου στις 5 και 6 Δεκεμβρίου, στα εντυπωσιακά γραφεία του Δικηγορικού Συλλόγου Χανίων στα Χανιά, όπου στεγάζεται και το Παρατηρητήριο Δυτικής Κρήτης, με συμμετοχή τριών ή και περισσότερων εκπροσώπων από κάθε εταίρο. Στη διήμερη συνάντηση, κατά την οποία έγιναν παρουσιάσεις για την πορεία υλοποίησης των δράσεών τους και συζητήθηκαν σε βάθος διαδικαστικά και οργανωτικά θέματα, από την ομάδα έργου της ΕΕΠΦ συμμετείχαν ο Ν. Πέτρου, ο Γ. Πολίτης, και ο γράφων. Ευχαριστούμε ιδιαίτερα τους καλούς φίλους του Δικηγορικού Συλλόγου Χανίων, για τη θερμότατη Κρητική φιλοξενία που περιλάμβανε και γενεσιγνωσία Κρητικών εδεσμάτων.

Από τον Μάρτιο λειτουργεί η ιστοσελίδα του έργου στη διεύθυνση www.lifethemis.eu. Σας καλούμε να την επισκεφθείτε. Επίσης, από τον Οκτώβριο το έργο έχει και παρουσία στο κοινωνικό δίκτυο Facebook μέσω του οποίου μπορείτε να ενημερώνεστε για το έργο.

Η ομάδα του έργου ολοκλήρωσε την προετοιμασία της πρώτης έκθεσης προόδου η οποία υποβλήθηκε στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή στο τέλος Οκτωβρίου.

Χρήστος Γεωργιάδης



Το έργο συγχρηματοδοτείται από το χρηματοδοτικό μέσο LIFE της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Ετήσια Συνάντηση Εθνικών Χειριστών Προγράμματος «Γαλάζια Σημαία» 2016

Στις 13 και 14 Οκτωβρίου πραγματοποιήθηκε στο San Juan του Puerto Rico η ετήσια συνάντηση των εθνικών χειριστών του προγράμματος «Γαλάζια Σημαία».

Δεδομένου ότι οι βραβεύσεις για το Νότιο Ημισφαίριο ανακοινώνονται αυτή την εποχή, η συνάντηση ξεκίνησε με την επίσημη εκδήλωση αναγγελίας των βραβευμένων με την Γαλάζια Σημαία, ακτών, μαρινών και σκαφών του Puerto Rico. Στην εκδήλωση συμμετείχαν όλοι οι επίσημοι φορείς της περιοχής αναδεικνύοντας τη μεγάλη σημασία που δίνουν στο Πρόγραμμα. Ως μια από τις σημαντικότερες για το Πρόγραμμα χώρες, είχαμε την τιμή να επιδώσουμε τη «Γαλάζια Σημαία» σε μια εκ των βραβευμένων ακτών.

Ακολούθησε η ετήσια συνάντηση όπου μόνο οι εθνικοί χειριστές είναι παρόντες. Μας καλωσόρισαν από την OPAS, χειριστή του Προγράμματος στο Puerto Rico, το FEE και το Blue Flag International. Εκ μέρους του FEE παρίσταντο η Lourdes Diaz, μέλος του ΔΣ του FEE, Υπεύθυνη για το Πρόγραμμα «Γαλάζια Σημαία», ο Daniel Schaffer, CEO του FEE και ο Johann Durand, στέλεχος του FEE για το Πρόγραμμα «Γαλάζια Σημαία». Δυστυχώς απουσίαζε η Διεθνής Συντονίστρια του Προγράμματος, Sophie Bachet Granados για προσωπικούς λό-

γους.

Η συνεδρία ξεκίνησε με την «διαδικτυακή» παρουσίαση (μέσω Skype) της Sophie με τον απολογισμό της χρονιάς που πέρασε, τις εξελίξεις και τον προγραμματισμό για το 2017. Ο Erik Van Dijk, χειριστής του Προγράμματος στην Ολλανδία, παρουσίασε τις προτάσεις του της ομάδας εργασίας για νέα κριτήρια στο Πρόγραμμα για τις ακτές. Τα νέα κριτήρια αφορούσαν πρακτικές που εφαρμόζονται από τους συμμετέχοντες στο Green Key και οι οποίες δύσκολα θα εφαρμόζονταν στις περισσότερες ακτές. Για το λόγο αυτό, και μετά από δική μας εισήγηση, οι προτάσεις αυτές δεν θα ενταχθούν ως κριτήρια αλλά ως «καλές πρακτικές» για τους διαχειριστές που επιθυμούν να βελτιώσουν ακόμα περισσότερο τις ακτές και τις υποδομές/εγκαταστάσεις σε αυτές.

Ακολούθησαν παρουσιάσεις που αφορούσαν τη διαχείριση του Προγράμματος για τα σκάφη. Πιο συγκεκριμένα έγινε μια παρουσίαση από την Sea Ventures, το διαχειριστή του σκάφους που έλαβε την πρώτη Γαλάζια Σημαία στο Puerto Rico και μια παρουσίαση από τον εθνικό χειριστή του Προγράμ-



Γαλάζια Σημαία

ματος στην Ν. Αφρική, μία από τις πρώτες χώρες που ξεκίνησαν την εφαρμογή του Προγράμματος καθώς διαθέτουν πληθώρα σκαφών που ασχολούνται με καταδύσεις, cage diving, παρατήρηση κητωδών κ.ά. Το συγκεκριμένο κομμάτι της παρουσίασης ήταν εξαιρετικά ενδιαφέρον για εμάς καθώς στην Ελλάδα διανύσαμε την πιλοτική περίοδο εφαρμογής του.

Η απογευματινή συνεδρία περιελάμβανε συζητήσεις σε ομάδες, που είχαν οριστεί από τη Διεθνή Συντονίστρια. Η Ελλάδα συμμετείχε στην ομάδα που ξεκινάει τώρα την υλοποίηση του

Το Πρόγραμμα απευθύνεται σε Δήμους και συνεργαζόμενους ιδιώτες φορείς που διαχειρίζονται οργανωμένες ακτές και μαρίνες σε 50 χώρες. Εθνικός χειριστής του Προγράμματος στην Ελλάδα είναι η ΕΕΠΦ. Για να απονεμηθεί η «Γαλάζια Σημαία», απαιτούνται καθαρή θάλασσα και ακτή, άρτια οργάνωση και καλές υπηρεσίες, ασφάλεια πλουσιμένων και επισκεπτών, περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση και προστασία της ακτής και του παράκτιου χώρου.





προγράμματος για τα σκάφη και η οποία συντονίστηκε από τον Daniel Schaffer. Εκεί τέθηκαν από εμάς σημαντικά ερωτήματα που χρειάζονται διευκρινίσεις προκειμένου να γίνουν σωστά όλες οι απαραίτητες ενέργειες και να έχουμε φέτος τα πρώτα βραβευμένα σκάφη στη χώρα μας.

Η πρώτη μέρα έληξε με δείπνο στο Πάρκο Luis Muñoz του San Juan. Το πάρκο έχει δομηθεί με τέτοιο τρόπο ώστε να είναι προσβάσιμο από το κοινό, έχοντας όλες τις απαραίτητες διευκολύνσεις για τα Άτομα με Ειδικές Ανάγκες, ενώ γίνονται και όλες οι απαραίτητες δράσεις για την προστασία των ειδών που φιλοξενεί αλλά και γενικότερα του περιβάλλοντος. Είχαμε μάλιστα τη χαρά να είμαστε στην ομάδα που ξενάγησε η ίδια η Δήμαρχος, η οποία είναι υπεύθυνη για το πάρκο και η οποία έχει μεταφέρει το γραφείο της εκεί, σε ένα κατάλληλα διαμορφωμένο παλιό βαγόνι, επιθυμώντας να έχει μια άμεση επαφή με τους πολίτες.



Η δεύτερη μέρα ξεκίνησε με την παρουσίαση από την Lourdes Díaz για τις νέες οδηγίες χρήσης των λογοτύπων του Προγράμματος και του FEE. Στο FEE αυτή τη στιγμή διαμορφώνεται ένα νομικό πλαίσιο για την παγκόσμια κατοχύρωση και την προστασία των λογοτύπων και την ορθή χρήση αυτών. Ακολούθησε η παρουσίαση της Semaphote, του επίσημου κατασκευαστή των σημαίων. Φεύγοντας το φετινό «δωράκι» που μας προσέφεραν, ήταν μια μαξιλαροθήκη από μια παλιά γαλάζια σημαία. Ο πρώτος κύκλος των παρουσιάσεων ολοκληρώθηκε με μια παρουσίαση από τον Janis Ulme, χειριστή του Προγράμματος στη Δετονία, σχετικά με τις δραστηριότητες Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης εστιάζοντας στα σημεία που πρέπει να πληρούνται προκειμένου να έχει τον ορθό χαρακτήρα η δραστηριότητα. Πολύ



ενδιαφέρουσα παρουσίαση, καθώς στις περισσότερες χώρες, οι ακτές υστερούν στο συγκεκριμένο τομέα.

Ακολούθησαν παρουσιάσεις «καλών πρακτικών» από διάφορες χώρες. Πιο συγκεκριμένα, η Catarina Gonzales από την Πορτογαλία παρουσίασε τις «ακτές για άτομα με αχρωματοψία». Στην Πορτογαλία έχει αναπτυχθεί ένα «σύστημα» για την αναγνώριση των χρωμάτων από τους ανθρώπους με αχρωματοψία με ειδικά σύμβολα. Τα σύμβολα αυτά χρησιμοποιούνται στη χώρα ακόμα και στις ετικέτες των ρούχων και φέτος το εφάρμοσαν και στις ακτές. Για παράδειγμα, στους κάδους ανακύκλωσης (όπου ανάλογα με το ανακυκλούμενο προϊόν υπάρχει και το ανάλογο χρώμα) και επίσης στις πολύ σημαντικές για θέματα ασφαλείας σημαίες ναυαγσωστών. Το χρώμα κάθε σημαίας προσδιορίζει την κατάσταση της θάλασσας.

Η Virginia και η Anna από

την Ισπανία παρουσίασαν έναν κύκλο σεμιναρίων για ναυαγσωστές σχετικά με το Πρόγραμμα «Γαλάζια Σημαία». Αυτή υπήρξε επίσης εξαιρετικά ενδιαφέρουσα παρουσίαση, και ήδη εξετάζουμε το ενδεχόμενο υλοποίησης παρόμοιων σεμιναρίων από το 2018 στην Ελλάδα.

Το κομμάτι των παρουσιάσεων «έσπασε» με την επίσκεψη σε μια κοντινή στο χώρο του συνεδρίου βραβευμένη ακτή, όπου όλοι οι εκπρόσωποι των χωρών λάβαμε μέρος σε εκπαιδευτικές δραστηριότητες. Εκεί βγάλαμε και την καθιερωμένη αναμνηστική φωτογραφία.

Στο τελευταίο κομμάτι της συνάντησης παρουσιάστηκαν κάποιες επιπλέον πρακτικές χωρών με πιο ενδιαφέρουσα την παρουσίαση της Γαλλίας η οποία αφορούσε τους ειδικούς μεγάλους κάδους που έχουν τοποθετηθεί σε κάποιες εκ των βραβευμένων ακτών για το χειμώνα, ώστε να ευαισθητοποιούνται οι

επισκέπτες να διατηρούν τις ακτές καθαρές καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου, καθώς οι ακτές δεν καθαρίζονται εκτός κολυμβητικής περιόδου.

Η δεύτερη μέρα και η φετινή συνάντηση των εθνικών χειριστών του Προγράμματος «Γαλάζια Σημαία» έληξε με δείπνο στην παλιά πόλη του San Juan. Για μια ακόμη φορά η συνάντηση ήταν ιδιαίτερα εποικοδομητική. Η ανταλλαγή εμπειριών, απόψεων και καλών πρακτικών οδηγεί σε νέες ιδέες, νέες συνεργασίες και η επαφή με τους χειριστές του Προγράμματος σε άλλων χωρών μόνο θετικά αποτελέσματα δίνει. Το ιδιαίτερα καλό κλίμα συνεργασίας μεταξύ των συμμετεχόντων και η πολύ ζεστή φιλοξενία των διοργανωτών συνέβαλαν σε μια συνάντηση πλούσια σε εμπειρίες και ευχάριστες στιγμές! Και του χρόνου!

Δαρεία-Νεφέλη Βουρδουμπά

Υπεύθυνη Συντονισμού

Προγράμματος «Γαλάζια Σημαία»





Green Key

Το τέλος του 2016 βρίσκει το Green Key με 227 βραβευμένες μονάδες, οι 64 από τις οποίες είναι νέες συμμετοχές. Αξιολογώντας τον αριθμό των μονάδων που συμμετέχουν ήδη στο πρόγραμμα και το ενδιαφέρον που προκύπτει από τις υποβολές των αιτήσεων, εκτιμούμε πως το 2016 θα είναι χρονιά σημαντικής αύξησης των συμμετοχών.

Ως πρόγραμμα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και ευαισθητοποίησης το Green Key έχει ως βασικό του στόχο τη διάδοση καλών πρακτικών που εφαρμόζονται στις μονάδες που συμμετέχουν στο πρόγραμμα. Σε αυτό το τεύχος φιλοξενεί το ξενοδοχείο-μέλος μας Astarti Hidden Retreats, που βρίσκεται στα Κύθηρα, για να μοιραστεί μαζί μας την εμπειρία και τα οφέλη που έχουν προκύψει από τη συμμετοχή του στο πρόγραμμα,

με κύριο μέλημά του τα ελάχιστα δυνατά αποτύπωμα στο περιβάλλον.

Ένα Eco Retreat

Η ομάδα των Astarti Hidden Retreats, από τη σύλληψη της ιδέας, το σχεδιασμό, την υλοποίηση της κατασκευής και του εξοπλισμού, μέχρι τη λειτουργία και διαχείριση του έργου είχε ως πρωταρχικό σκοπό την ενσωμάτωση πράσινων πρακτικών. Κυριότερος και σημαντικότερος στόχος ήταν η πλήρης ένταξη και εναρμόνιση των δομικών στοιχείων με το φυσικό περιβάλλον για τη διατήρηση του τοπικού οικοσυστήματος. Αυτό επιτεύχθηκε κυρίως με την εκοκαφή για την ενσωμάτωση των κτιρίων στο φυσικό ανάγλυφο, τη χρήση ντόπιας πέτρας και φυσικών οικοδομικών υλικών που μειώνουν το περιβαλλοντικό μας αποτύπωμα.

Σχεδιασμός, κατασκευή, ενεργειακή και βιοκλιματική αποδοτικότητα

Ο προσανατολισμός των κτηρίων, η επίχωση κατά >50% του κελύφους για την εκμετάλλευση της σταθερής θερμοκρασίας του εδάφους, η επιλογή των μονώσεων, τα μεγάλα υαλοστάσια και τα ανοίγματα στην οροφή μεγιστοποιούν τα οφέλη από το φυσικό φως και τον αέρα. Οι ηλιακοί συσσωρευτές για το ζεστό νερό χρήσης, η συλλογή βρόχινου νερού, η βιολογική διαχείρι-

ση των λυμάτων, ο έλεγχος της ροής του νερού στο υδραυλικό δίκτυο, η χρήση φωτεινών πηγών LED, η έξυπνη διαχείριση του φωτισμού στους κοινόχρηστους χώρους και η εγκατάσταση ενεργειακών συσκευών είναι κάποιες από τις βασικές πρακτικές που υιοθετήσαμε.

Υπεύθυνος Τουρισμός και πράσινη ομάδα

Η ομάδα των Astarti Hidden Retreats είμαστε αφοσιωμένοι στην προσπάθεια να προσλαμβάνουν οι φιλοξενούμενοι μας την αυθεντική ομορφιά του νησιού μας, σεβόμενοι τους φυσικούς, ιστορικούς και πολιτιστικούς παράγοντες που διαμόρφωσαν και διαμορφώνουν τη μοναδική του φυσιογνωμία.

Υιοθετούμε πρακτικές πράσινης δόμησης, μείωσης κατανάλωσης και διαρροής ενέργειας, διαχείρισης νερού και αποβλήτων, χρήσης βιολογικών και φυσικών προϊόντων, προώθησης και υποστήριξης της τοπικής οικονομίας, συμμετοχής και συντονισμού περιβαλλοντικών δράσεων, εκπαίδευσης και συμμετοχής προσωπικού και φιλοξενούμενων, paper less και πράσινου marketing.

Με συναίσθηση της κοινωνικής μας ευθύνης και υποχρέωσης, ακολουθούμε φιλοσοφία Υπεύθυνου Τουρισμού, διαχειριζόμαστε τις παροχές μας με τρόπο ώστε να μειώσουμε τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις και παροτρύνουμε τους φιλοξενούμενους μας να μας ακολουθήσουν

Πέννη Τζωρτζοπούλου
Διευθύντρια



Παρουσίαση του προγράμματος καθώς και τον πλήρη κατάλογο των ξενοδοχειακών μονάδων που βραβεύονται με το σήμα οικολογικής ποιότητας Green Key θα βρείτε και στον ιστοχώρο του προγράμματος στη διεύθυνση <http://www.greenkey.gr>

Παγκόσμια Ημέρα Δράσης

Το Ίδρυμα για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση (FEE), Διεθνής Συντονιστής του Δικτύου «Νέοι Δημοσιογράφοι για το Περιβάλλον», χειριστής του οποίου στην Ελλάδα είναι η Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης, θεσπίζει φέτος την καμπάνια Παγκόσμια Ημέρα Δράσης- Global Action Days (GAD), www.yre.global/about-the-initiative, η οποία χρονικά τοποθετείται στις 17-23 Απριλίου 2017.

Πρόκειται για μια εβδομάδα (17-23 Απριλίου 2017) όπου σχολεία από όλο τον κόσμο που συμμετέχουν στο Δίκτυο «Νέοι Δημοσιογράφοι για το Περιβάλλον» μπορούν να παρουσιάσουν με το δικό τους μοναδικό τρόπο, τις δράσεις τους με θέμα την αειφόρο ανάπτυξη.

Στο πλαίσιο της δράσης GAD διοργανώνεται και ένας Διεθνής Διαγωνισμός Βίντεο (Ταινίας) Μικρού Μήκους για όλα τα σχολεία που συμμετέχουν ή συμμετείχαν στο Δίκτυο των Νέων Δημοσιογράφων. Αυτός ο Διαγωνισμός είναι μέρος των GAD και στοχεύει να προωθήσει το Πρόγραμμα των νέων δημοσιογράφων μεταφέροντας τη φωνή όσων συμμετέχουν. Ο νικητής θα κερδίσει έναν MacBook Pro!

Τα σχολεία που επιθυμούν να συμμετάσχουν στην εβδομάδα αυτή της Παγκόσμιας Δράσης μπορούν:

1. Να εγγραφούν στην ιστοσελίδα (www.yre.global/registration/) που έχει κατασκευαστεί από το Διεθνές Συντονιστικό Γραφείο.

Το Δίκτυο απευθύνεται σε Δημοτικά (Ε' και Στ' τάξη), Γυμνάσια και Λύκεια, όπου ομάδες μαθητών, σε συνεργασία με άλλα σχολεία στην Ελλάδα, και σ' άλλες Ευρωπαϊκές χώρες, χειρίζονται ως δημοσιογράφοι κάποιο κοινό πρόβλημα του περιβάλλοντος, με εργαλείο επικοινωνίας το Internet.



Νέοι Δημοσιογράφοι για το περιβάλλον



2. Να σχεδιάσουν τις δραστηριότητες τους για μία ή και περισσότερες μέρες μέσα σε αυτή την εβδομάδα.

3. Να παρουσιάσουν τις δράσεις τους στην τοπική κοινωνία, π.χ. μπορούν να οργανώσουν μια τοπική έκθεση φωτογραφίας, να ηγηθούν μιας τοπικής περιβαλλοντικής εκδήλωσης, μιας δημόσιας παρουσίασης, ενός καθαρισμού κ.λπ.

4. Να μοιραστούν τις δράσεις τους και να «ανεβάσουν» φωτογραφίες, βίντεο ή/και συνθήματα σχετικά με τη δράση τους την/τις ημέρα/ες εκείνες, στη διεθνή ιστοσελίδα facebook της δράσης www.facebook.com/groups/683208545141374.

Στεφάνια Δρίτσα

Συντονίστρια Προγραμμάτων
Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης





ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΑ ΣΧΟΛΕΙΑ

Συνάντηση των Εθνικών Συντονιστών του Διεθνούς Δικτύου «Οικολογικά Σχολεία» στο Γιοχάνεσμπουργκ, 31/10- 3/11/2016.

Μεταξύ 31/10 και 3/11/2016 πραγματοποιήθηκε στο Γιοχάνεσμπουργκ της Νότιας Αφρικής η ετήσια συνάντηση των εθνικών συντονιστών του διεθνούς δικτύου Εκπαίδευσης για την Αειφορία «Οικολογικά Σχολεία». Τη διοργάνωση της συνάντησης ανέλαβε η 90 ετών Μ.Κ.Ο. της Νοτίου Αφρικής WESSA (Wildlife and Environment Society of South Africa), η οποία όταν έγινε μέλος του Foundation for Environmental Education in Europe ήταν η αιτία να μετατραπεί το FEEE σε FEE και να απλωθεί σε όλο τον κόσμο. Στη συνάντηση συμμετείχαν 84 εκπρόσωποι από 58 χώρες, στις οποίες σχολεία δουλεύουν επάνω στις θεματικές

ενότητες των απορριμμάτων, του νερού, της ενέργειας, της σχολικής αυλής κ.ά. εφαρμόζοντας τη στρατηγική των 7 βημάτων.

Ο άξονας της συνάντησης ήταν η σύνδεση των Οικολογικών Σχολείων με τους 17 Στόχους της Αειφόρου Ανάπτυξης (SDGs) όπως διατυπώθηκαν από τον ΟΗΕ το 2015 και διαμορφώνουν την ατζέντα μέχρι το 2030. Στο καλωσόρισμα ο Dr. Jim Taylor από τη WESSA επισήμανε ότι η υποβάθμιση του περιβάλλοντος με τη μορφή της ατμοσφαιρικής ρύπανσης, της έλλειψης νερού, κ.ά. αποτελεί μία περίπτωση υπόγειας και αργής βίας (slow violence). Για την αντιμετώπισή της τα σχολεία μπορούν να υιοθετήσουν τα «4Τ» της ενεργητικής μάθησης: Touch-Αγγιξε, Think-Σκέψου, Talk-Μίλησε, Take action- Ανάλαβε δράση. Ο επίτιμος ομιλητής Peter Milne, εκπαιδευτικός και ιδρυτής της Target4Green, πα-

ρουσίασε μία στρατηγική εμπλοκής ολόκληρης της σχολικής κοινότητας μέσω της ανεύρεσης πόρων, της κατάρτισης, και της σύνδεσης των θεματικών ενότητων με τους στόχους της αειφόρου ανάπτυξης.

Ιδιαίτερες θεματικές των εργαστηρίων αποτέλεσαν η προώθηση του θεσμού των Οικολογικών Σχολείων και των Οικολογικών Πανεπιστημίων (Eco-Campus), καθώς επίσης και οι επιμέρους δράσεις και καμπάνιες που υλοποιούνται στο πλαίσιο των Οικολογικών Σχολείων όπως το LitterLess. Ειδικά για αυτή τη δράση που αφορά στη μείωση των απορριμμάτων και χρηματοδοτείται από την εταιρία Wrigley, παρουσιάστηκαν καλές πρακτικές από διάφορες χώρες και μία μεγάλη έρευνα για την αποτελεσματικότητα και επίδραση της δράσης σε παγκόσμιο επίπεδο.

Μία άλλη έρευνα που πραγματοποιήθηκε σε εθνικό επίπεδο παρουσίασε η Γαλλίδα εκπρόσωπος με εντυπωσιακά ευρήματα για την αποτελεσματικότητα των Οικολογικών Σχολείων ως προς τη μείωση του οικολογικού αποτυπώματος, τη βελτίωση της μάθησης, της συνεργασίας και την εμπλοκή των μαθητών σε μία



Τα «Οικολογικά Σχολεία» είναι ένα Δίκτυο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στο οποίο συμμετέχουν σχολεία όλων των βαθμίδων από όλη την Ελλάδα με στόχο την εξοικείωση των μαθητών και μαθητριών, αυριανών πολιτών, με περιβαλλοντικά προβλήματα και τη διαμόρφωση θετικής στάσης για την αντιμετώπισή τους. Είναι μάλιστα το μεγαλύτερο Δίκτυο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης και αριθμεί περισσότερες από 50 χώρες, 5.000 τοπικά διαμερίσματα, 35.000 σχολεία (από τα οποία περισσότερα από 10.000 είναι βραβευμένα), 600.000 εκπαιδευτικούς και περισσότερους από 10.000.000 μαθητές ανά τον κόσμο. Ευχαριστούμε θερμά το John S. Fafalios Foundation, υποστηρικτή του δικτύου.



βαθιά κοινωνική καινοτομία.

Η τρίτη ημέρα ήταν αφιερωμένη στα σχολεία. Οι συμμετέχοντες επισκέφθηκαν δύο σχολικές μονάδες με πράσινες σημαίες: το πρώτο ήταν ένα ιδιωτικό σχολείο κοντά στην Πρετόρια, στο οποίο υλοποιείται ένα μεγάλο πρόγραμμα ανακύκλωσης με διαλογή στην πηγή. Όλη η σχολική μονάδα και οι γονείς είχαν δημιουργήσει το Χωριό της Ανακύκλωσης όπου γίνονταν λεπτομερής διαλογή των απορριμμάτων προς ανακύκλωση. Το δεύτερο ήταν ένα δημόσιο πολυπληθές σχολείο στο οποίο μαθητές και εκπαιδευτικοί είχαν κάνει πράξη την αειφορία σε οικολογικό και κοινωνικό επίπεδο, περιορίζοντας κατά πολύ την πρόωρη εγκατάλειψη του σχολείου. Εκατοντάδες μαθητές υποδέχτηκαν τους ξένους επισκέπτες με τοπικά τραγούδια και χορούς και προσωπάκια με φωτεινά χαμόγελα πρόσφεραν απλόχερα τις αγκαλιές τους.

Στη συνέχεια εκπαιδευτικοί από τη Νότια Αφρική παρουσίασαν τις δικές τους εξαιρετικές πρακτικές στο πλαίσιο των Οικολογικών Σχολείων: π.χ. για την αντιμετώπιση της λειψυδρίας νήπια έφεραν σε μπουκάλι το νερό που μάζευαν στο μπάνιο τους μέχρι να έρθει το ζεστό νερό. Αυτό το γκρίζο νερό χρησιμοποιούνται στις τουαλέτες του σχολείου. Σε σχολείο με παιδιά που προέρχονταν από οικογένειες πολύ χαμηλών εισοδημάτων έτρεχε ένα

πρόγραμμα καθαριότητας του σχολείου και ανακύκλωσης κατά το οποίο οι μαθητές, ανάλογα με την εμπλοκή τους στο πρόγραμμα, λαμβάνουν προϊόντα από το κοινωνικό παντοπωλείο που χρηματοδοτείται από ένα άλλο σχολείο. Στη συνεδρία των πόστερ είδαμε και τις δράσεις του σχολείου Saheti της ελληνικής κοινότητας του Γιοχάνεσμπουργκ. Στο κλείσιμο της συνάντησης πραγματοποιήθηκε ο απολογισμός των πρωτοβουλιών του FEE και των Οικολογικών Σχολείων και έγινε συζήτηση για μελλοντικές ενέργειες και πρωτοβουλίες: την περαιτέρω δικτύωση των σχολείων ιδιαίτερα με τη χρήση του προγράμματος e-twinning, την επεξεργασία της έννοιας της κυκλικής οικονομίας, δηλαδή της οικονομίας που δεν δημιουργεί απόβλητα, την υπαίθρια εκπαίδευση κ.ά.

Το αποχαιρετιστήριο δείπνο ήταν χαρακτηριστικό της νοτιοαφρικανικής κουζίνας, μουσικής και φιλοξενίας, γεμάτο χρώματα όπως ταιριάζει στο Έθνος του Ουράνιου Τόξου (Rainbow Nation), όρος που επινοήθηκε από τον αρχιεπίσκοπο Ντέσμοντ Τούτου και χρησιμοποιήθηκε από τον Νέλσον Μαντέλα ως μεταφορά για την περιγραφή της πολυπολιτισμικής απάντησης στο ρατσισμό και την ξενοφοβία.

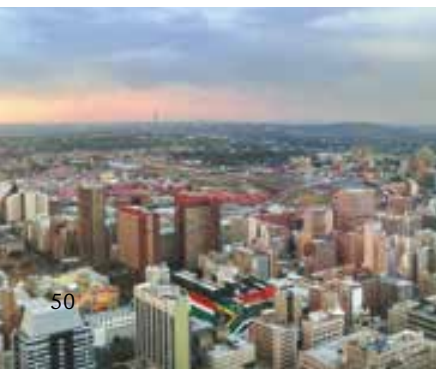
Το ταξίδι στο Γιοχάνεσμπουργκ ήταν μία σπουδαία, μοναδική πολιτισμική εμπειρία. Πρόκειται για μία πόλη στην οποία η ποικιλότητα αγίζει ακραίες αντιθέσεις. Στους δρόμους της μεγαλύτερης πόλης της Νότιας Αφρικής με τα 10 εκατομμύρια κατοίκων όλων των χρωμάτων, ακριβά αυτοκίνητα κινούνται ανάμεσα στους





Οι 17 στόχοι της Αειφόρου Ανάπτυξης:

1. Μηδενική φτώχεια
2. Μηδενική πείνα
3. Καλή υγεία και ευημερία
4. Ποιοτική εκπαίδευση
5. Ισότητα των φύλων
6. Καθαρό νερό και αποχέτευση
7. Φθηνή και καθαρή ενέργεια για όλους
8. Αξιοπρεπή εργασία και οικονομική ανάπτυξη
9. Βιομηχανία, καινοτομία και υποδομές
10. Λιγότερες ανισότητες
11. Βιώσιμες πόλεις και κοινότητες
12. Υπεύθυνη κατανάλωση και παραγωγή
13. Δράση για το κλίμα
14. Ζωή στο νερό
15. Ζωή στη στεριά
16. Ειρήνη, δικαιοσύνη και ισχυροί θεσμοί
17. Συνεργασία για τους στόχους



ουρανοξύστες δίπλα σε ορδές αστέγων και πάνω σε σκουπίδια που έχουν γεμίσει τους δρόμους καθώς χιλιάδες άνθρωποι που ζουν κάτω από το όριο της φτώχειας αδειάζουν τους κάδους σκουπιδιών ψάχνοντας για οτιδήποτε μπορεί να είναι χρήσιμο. Δίπλα σε μεγάλα εμπορικά κέντρα με νέον πινακίδες (π.χ. Emperor's Palace) υπάρχουν φτωχογειτονιές με παραπήγματα φτιαγμένα από τοιγκόφυλλα. Μία τέτοια γειτονιά είναι και το Soweto όπου έζησαν οι μεγάλοι ηγέτες των αγώνων των μαύρων κατοίκων για ισότητα και δικαιοσύνη. Στην ερώτηση γιατί δεν υπάρχουν εξεγέρσεις για αυτό το καθεστώς ανισότητας, οι μαύροι ξεναγοί μας απάντησαν ότι οι άνθρωποι είναι πολύ ευχαριστημένοι που ζουν σε καθεστώς δημοκρατίας η οποία μετρά μόλις 25 χρόνια και απολαμβάνουν στοιχειώδη ανθρώπινα δικαιώματα.

Το Μουσείο του Απαρτχάιντ αποτελεί μία αφήγηση της ιστορίας των μεγάλων καταπιέσεων και διακρίσεων που υπέστησαν οι μαύροι. Η πιο συγκλονιστική εμπειρία ήταν η ξενάγηση στις παλιές φυλακές του Γιοχάνεσμπουργκ εκεί όπου μέρος τους κατεδαφίστηκε προκειμένου να χτιστεί το Συνταγματικό Δικαστήριο για να συμβολίζει ότι στα

θεμέλια του παλιού χτίζεται το καινούργιο.

Εκτός από τους προβληματισμούς που γεννά η μεγάλη αυτή πόλη, η εξοχή της κρύβει ευχάριστες εκπλήξεις. Δύο ώρες από το Γιοχάνεσμπουργκ υπάρχει το Εθνικό Πάρκο Pilanesberg Park όπου μπορεί κανείς στο άγριο τοπίο της σαβάνας κάτω από τον καυτό ήλιο να δει τα λεγόμενα Big 5: ελέφαντες, λιοντάρια, ρινόκερους, λεοπαρδάλεις, και βούβαλους καθώς και ζέβρες, αντιλόπες, καμηλοπαρδάλεις κ.ά.

Κλείνοντας θα ήθελα να εκφράσω τις ευχαριστίες μου στην ΕΕΙΠΦ για την ευκαιρία να συμμετέχω σε μία τόσο επωφελή εμπειρία, τόσο σε εκπαιδευτικό όσο και σε προσωπικό επίπεδο: να ενημερωθώ για τη λειτουργία των Οικολογικών Σχολείων σε παγκόσμιο επίπεδο, τα περιβαλλοντικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν και πόσο μοιάζουν με τα δικά μας, να γνωρίσω συναδέλφους από όλο τον κόσμο και να σχεδιάσω συνεργασίες μαζί τους.

Βέρα Βορούλλα

Υπεύθυνη Περιβαλλοντικής
Εκπαίδευσης Δ/σης Α/θμιας Εκπ/
σης Ανατ. Αττικής
Μέλος Συντονιστικής Επιτροπής
«Οικολογικών Σχολείων»

Εκδήλωση βράβευσης Οικολογικών Σχολείων

Στον απόηχο της βράβευσης των σχολείων Α΄/θμιας και Β΄/θμιας Εκπαίδευσης με την πράσινη σημαία των «Οικολογικών Σχολείων», αποκομίσαμε μόνο θετικά συναισθήματα όπως αυτό της ικανοποίησης από την επίτευξη του στόχου, αυτό της ευχάριστης συνάντησης μαθητών, εκπαιδευτικών, στελεχών της ΕΕΠΦ και μελών της Συντονιστικής Επιτροπής του Δ.Θ.Δ, της χαράς για τις νέες συνεργασίες και τις καινούργιες ιδέες...

Για πάνω από δύο δεκαετίες, τα «Οικολογικά Σχολεία», από ένα ευρωπαϊκό εκπαιδευτικό πρόγραμμα που εφαρμοζόταν σε τέσσερις χώρες, εξελίχθηκε σε ένα πρότυπο πρόγραμμα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, διαχείρισης, βιωσιμότητας και πιστοποίησης διεθνούς επιπέδου και έγινε ένα από τα προτιμώμενα προγράμματα του προγράμματος των Ηνωμένων Εθνών για το περιβάλλον (United Nations Environmental Program - UNEP).

Είναι εγκεκριμένο από το Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας & Θρησκευμάτων με συντονιστικό φορέα τη Διεύθυνση Β΄/θμιας Εκπαίδευσης Β΄ Αθήνας και εθνικό χειριστή, από το 1995, την ΕΕΠΦ, με την ευγενική υπο-



ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΑ ΣΧΟΛΕΙΑ

στήριξη του JOHN S. FAFALIOS FOUNDATION. Διεθνής συντονιστής του δικτύου είναι το FEE (Ίδρυμα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης/Foundation for Environmental Education).

Το Πρόγραμμα «Οικολογικά Σχολεία» απευθύνεται σε ολόκληρη τη σχολική κοινότητα (μαθητές, εκπαιδευτικούς, γονείς, εργαζόμενους στις σχολικές μονάδες) και έχει σχεδιαστεί έτσι ώστε να ενθαρρύνει όλο το σχολείο να κινητοποιηθεί και να αναλάβει δράση για το περιβάλλον. Ενθαρρύνει επίσης τις συνεργασίες μεταξύ μαθητών, καθηγητών, γονέων και της τοπικής κοινωνίας για την υλοποίηση αποτελεσματικότερων δράσεων προς όφελος του περιβάλλοντος.

Στόχος του προγράμματος είναι η ευαισθητοποίηση, η εκπαίδευση και η αλλαγή στάσης των μαθητών/τριών σε θέματα που αφορούν το περιβάλλον, μέσα από συμμετοχικές διαδικασίες στη λήψη αποφάσεων, στο σχεδιασμό και στην εφαρμογή των δράσεων, έτσι ώστε τα σχολεία να γίνουν κοινότητες αειφορι-



κής συμβίωσης σε παιδαγωγικό αλλά και πρακτικό επίπεδο. Αυτό επιτυγχάνεται με τη διαμόρφωση και την εφαρμογή του «Οικολογικού» (ένα σύνολο κανόνων περιβαλλοντικής συμπεριφοράς το οποίο σχεδιάζουν και ακολουθούν οι μαθητές), καθώς και την εφαρμογή ενός Περιβαλλοντικού Σχεδίου Δράσης (αφορά τον περιβάλλοντα σχολικό χώρο και τη μετατροπή του σε καθαρό, όμορ-





φο, ανθρώπινο και φιλικό).

Το Σάββατο 10 Δεκεμβρίου 2016, συγκεντρώθηκαν στο Μουσείο Μπενάκη εκπαιδευτικοί και μαθητές, για να παραλάβουν την πολυπόθητη σημαία των «Οικολογικών Σχολείων», τη σημαία που κέρδισαν συμμετέχοντας για δύο τουλάχιστον συνεχή έτη στο μεγαλύτερο Παγκόσμιο Δίκτυο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης. Την σημαία αυτή την κράτησαν επάξια στα

χέρια τους, κατόπιν σχεδιασμού τους προγραμμάτων τους, συνεργασιών και δράσεων, που κρίθηκαν στο σύνολό τους από την παιδαγωγική ομάδα και τη συντονιστική επιτροπή του Δ.Θ.Δ. Στη χώρα μας συμμετείχαν το 2015-16 333 σχολεία και έχουν βραβευτεί 277 από την έναρξη λειτουργίας του Δικτύου, εκ των οποίων 110 βραβεύτηκαν στη φετινή εκδήλωση.

Την εκδήλωση άνοιξε ο Πρό-



εδρος της ΕΕΠΦ κ. Νίκος Πέτρου, ο οποίος ανέφερε ότι «η ενημέρωση του κοινού και ιδιαίτερα η εκπαίδευση των νέων στα σχολεία είναι καταστατικός στόχος της ΕΕΠΦ από την ίδρυσή της το 1951. Ήδη από τον πρώτο χρόνο λειτουργίας της, πολύ πριν η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση καθιερωθεί ως θεσμός, η Εταιρία μας ετοίμασε εκπαιδευτικό υλικό για την ελληνική φύση και την ανάγκη προστασίας της, που διανεμήθηκε σε όλα τα σχολεία της επικράτειας.». Ο ίδιος παρέδωσε «Τιμητική Πλακέτα» στην κα Αλίκη Βαβούρη, μέλος της ΕΕΠΦ, για την εθελοντική συνεισφορά της στην Εταιρία και τη συνεχή και σημαντική δράση της.

Καθ' όλη τη διάρκεια της βράβευσης, το συντονισμό των παρουσιάσεων των σχολείων, καθώς και την εμπύχωση των μαθητών είχε ο Ηλίας Πίτσικας με την Ομάδα Τέχνης «Πάροδος». Ο ενθουσιασμός γενικεύτηκε και, από την ομάδα του Ηλία Πίτσικα και τα παιδιά, πέρασε στους γονείς και στους εκπαιδευτικούς που παρακολουθούσαν την εκδήλωση, οι οποίοι χειροκροτούσαν ρυθμικά και τραγουδούσαν το τραγούδι των «Οικολογικών Σχολείων». Από όλη την Ελλάδα έφτασαν μαθητές και εκπαιδευτικοί: από τη Ρόδο, το Ηράκλειο Κρήτης, τα Χανιά, τους Γαργαλιάνους, την Καβάλα, την Αλεξανδρούπολη, τη Θεσσαλονίκη, τη Δέσφο, τη Ζίτσα, το Κιλκίς, την Κάσο, την Εύβοια, την Κληματιά Ιωαννίνων, το Νέο Ζυγό Ξάνθης, γεγονός που μας δείχνει το πόσο τιμητικό είναι να παραλαμβάνει ένα σχολείο την Πράσινη Σημαία. Συγκινητικό ήταν το γεγονός της μετακίνησης τριών μαθητών από την επαρχία, με ΚΤΕΛ, χωρίς το συνοδό καθηγητή τους ο οποίος αδυνατούσε να έρθει, γιατί ήθελε να παραστούν στην εκδήλωση και να παραλάβουν οι ίδιοι τη Σημαία και το βραβείο τους.

Το βραβείο και την Πράσινη Σημαία έδωσαν στα σχολεία τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου της ΕΕΠΦ, τα μέλη της Συντονιστικής Επιτροπής του Δικτύου και ο Διευθυντής Β' / θμιας Εκπ/σης της Β' Διεύθυνσης Αθηνών κ. Αθανάσιος Φαλούκας, ο οποίος έδωσε συγχαρητήρια σε όλα τα παιδιά καθώς και στους εκπαιδευτικούς.

Εκτός από παρουσιάσεις μικρών δρώμενων που έγιναν επί σκηνής και ενθουσίασαν τους παρευρισκόμενους, ορισμένα σχολεία συμμετείχαν στην εκδήλωση με αφίσες τους, τις οποίες εκτύπωσε η Εταιρία και τους τις προσέφερε ως δώρο.

Ψυχή της εκδήλωσης, η κα Στεφανία Δρίτσα, υπεύθυνη των εκπαιδευτικών προγραμμάτων της Εταιρίας, η οποία μαζί με τον αντιπρόεδρο, κο Σταμάτη Σκαμπαρδώνη μας έδωσαν μια εκδήλωση υψηλών προδιαγραφών!

Την εκδήλωση τίμησαν με την παρουσία τους ο κος Αθανάσιος Φαλούκας, Διευθυντής της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης της Β' Αθήνας, που είναι ο Συντονιστικός Φορέας του Δικτύου, η Υπεύθυνη του Τμήματος Δ', Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης του ΥΠ.Π.Ε.Θ. κα Κατερίνα Μπαζίγου, η οποία ανέφερε ότι το Δίκτυο των Οικολογικών Σχολείων ήταν το πρώτο στην Ελλάδα, που αντιμετώπισε τη σχολική κοινότητα ως μία ολότητα και εργάστηκε πάνω στη συνοχή και συνεργασία του συνόλου της με στόχο την «παραγωγή» περιβαλλοντικά ευαισθητοποιημένων και ενεργών μελλοντικών πολιτών. Ακόμα, το «παρόν» έδωσε ένα από τα παλαιότερα «στελέχη» της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στην Ελλάδα, ο άνθρωπος που με ενέπνευσε να εμπλακώ στην Π.Ε., ο κος Γιώργος Κούσουλας, πρώην Υπεύθυνος Π.Ε. Δ.Δ.Ε. Β' Αθήνας, τον οποίο παρουσίασε ως τον παλαιότερο «μαθητή» της η κα Αλέ-





ξια Νικηφοράκη, Αναπληρώτρια Γραμματέας του Δ.Σ. της ΕΕΙΦ.

Χαιρετισμό απεύθυναν η γράφουσα και ο Αντιπρόεδρος του Διοικητικού Συμβουλίου της ΕΕΙΦ και Αντιπρόεδρος του Δικτύου κος Σταμάτης Σκαμπαρδώνης, ενώ παρουσιάστηκαν και δυο βιντεοσκοπημένα μηνύματα. Το πρώτο από την Πρό-

εδρο του Ιδρύματος για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση (FEE) και Lesley Jones η οποία ανέφερε μεταξύ άλλων: «Ένα από τα πολλά πράγματα που καθιστούν τα Οικολογικά Σχολεία τόσο ιδιαίτερα ... είναι το συναίσθημα ότι ανήκετε σε ένα τεράστιο διεθνές κίνημα στο οποίο συμμετέχουν εκατομμύρια μαθητές από



όλη τη Γη, που όλοι τους μαθαίνουν και παίζουν ένα σημαντικό ρόλο στη φροντίδα του περιβάλλοντος». Στο δεύτερο βιντεοσκοπημένο μήνυμα, η Διεθνής Συντονίστρια του Δικτύου κα Brid Coppeely, είπε ότι «Για όσους τελειώνουν φέτος το Λύκειο, τα καλά νέα είναι ότι δεν χρειάζεται να αποχαιρετήσετε το πρόγραμμα Οικολογικά Σχολεία, επειδή σε αρκετές χώρες έχουμε το πρόγραμμα EcoCampus. ... και ίσως θα μπορούσαμε να ξεκινήσουμε το πρόγραμμα EcoCampus και στην Ελλάδα!»

Ο Διευθυντής της Δ.Δ.Ε. Β' Αθήνας, κος Αθανάσιος Φαλούκας, δήλωσε μετά το πέρας της εκδήλωσης:

«Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση αποτελεί βασική συνιστώσα των προγραμμάτων σπουδών και δράσεων στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Σκοπός της είναι να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές τη σχέση του ανθρώπου με το φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον του, να ευαισθητοποιηθούν για τα προβλήματα που συνδέονται με αυτό και να δραστηριοποιηθούν με ειδικά προγράμματα, ώστε να συμβάλουν στη γενικότερη προσπάθεια αντιμετώπισής τους.

Ένα τέτοιο πρόγραμμα είναι και τα «Οικολογικά Σχολεία» και είμαι περήφανος που συντονιστικός φορέας είναι η Διεύθυνση Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Β' Αθήνας με Πρόεδρο της Συντονιστικής Επιτροπής του Δικτύου, την κ. Βαρβάρα Πετρίδου, Υπεύθυνη Περιβαλλοντικής Εκπ/σης της Δ.Δ.Ε. Β' Αθήνας.

Θέλω να συγχαρώ όλα τα σχολεία που βραβεύθηκαν και ιδιαίτερα τα 7 που ανήκουν στη Διεύθυνσή μας και επάξια κέρδισαν τη Σημαία των Οικολογικών Σχολείων, συμμετέχοντας στο μεγαλύτερο Παγκόσμιο Δίκτυο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στο οποίο συμμετέχουν 64.000 σχολεία από 64 χώρες.

Εύχομαι στους μαθητές και



τις μαθήτριες που συμμετείχαν στο Πρόγραμμα να συνεχίσουν και ως ενήλικοι πολίτες να δραστηριοποιούνται για το Περιβάλλον».

Βλέποντας τις φωτογραφίες από την προηγούμενη βράβευση του 2014 και περνώντας στις φετινές, έχοντας παρακολουθήσει από κοντά την υλοποί-

ηση του προγράμματος στα σχολεία μας και έχοντας αξιολογήσει ένα πολύ μεγάλο αριθμό εργασιών, φαίνεται ότι το μέλλον γίνεται καλύτερο, γιατί οι μαθητές μας έχουν αρχίσει να καταλαβαίνουν το ρόλο τους στην κοινωνία ως ενεργοί πολίτες, έχοντας κάνει σημαντικά βήματα προς την κατεύθυνση αυτή. Περιμένοντας

ένα καλύτερο αύριο, έχω τη γουριά ότι αυτό θα γίνει πραγματικότητα, με τη βοήθεια των «Οικολογικών Σχολείων», του προγράμματος της καρδιάς μας!

Βαρβάρα Πετρίδου

Πρόεδρος της Σ.Ε. των Οικολογικών Σχολείων

*Γραφείο Π.Ε. Δ.Δ.Ε. Β' Αθήνας
(φωτογραφίες Άρης Βιδάλης)*

Λίγες σκέψεις για το Θερινό Σχολείο στη Σκιάθο και για τη συνεργασία μου με την ΕΕΠΦ

Το Θερινό Σχολείο ήταν ένας εκπαιδευτικός σχεδιασμός που περίμενα ανυπόμονα να υλοποιηθεί από την πρώτη στιγμή που πληροφορήθηκα ότι είναι στο πλάνο των δράσεων του Δικτύου «Μαθαίνω για τα Δάση».

Τι περίμενα; Μια ευκαιρία να έρθω σε επαφή με συναδέλφους που μοιραζόμαστε τους ίδιους παιδαγωγικούς και περιβαλλοντικούς προβληματισμούς και μια επίκαιρη ενημέρωση από ανθρώπους ειδικούς, που ασχολούνται με ενδιαφέρον και μεράκι με την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση και το ζήτημα της προστασίας των δασών.

Τι βρήκα; Αυτά κι ακόμη πιο πολλά. Την εμπειρία της μάθησης σε φυσικό περιβάλλον, τον ενθουσιασμό των διοργανωτών, τη φιλόξενη υποδοχή τους και τις ενδιαφέρουσες παρουσιάσεις προγραμμάτων και καλών πρακτικών σε σχολεία. Όλα αυτά συνέβαλλαν στην ανανέωση της διάθεσής μου να εμπλακώ και στο μέλλον σε προγράμματα και αποτέλεσαν κίνητρο για την αναζήτηση και νέων τρόπων προσέγγισης των εκπαιδευτικών θεμάτων και όχι μόνο στο πλαίσιο της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης. Η συνεργασία μου άλλωστε με την ΕΕΠΦ, ξεπερνά πλέον τη δεκαετία.

Μέσω της συνεργασίας μου με την ΕΕΠΦ και της συμμετοχής μου στα Δίκτυα «Μαθαίνω για τα δάση», «Φύση χωρίς σκουπίδια» και «Οικολογικά Σχολεία» δόθηκε στους μικρούς μαθητές μου η ευκαιρία να έρθουν σε επαφή με άλλα παιδιά, να προσεγγίσουν φορείς και να δραστηριοποιηθούν σε οργανωμένα πλαίσια, να παρουσιάσουν τις δράσεις τους, να λάβουν θετική ανατροφοδότηση και να αρχίσουν να αντιλαμβάνονται πως αποτελούν μέλη ενός ευρύτερου συνόλου με τις ίδιες προσδοκίες και προβληματισμούς.

Αλεξάνδρα Κοσκολού
Νηπιαγωγός



80 Σχολικές μονάδες ενώνουν τις δυνάμεις τους για τη μείωση των απορριμμάτων, την επαναχρησιμοποίηση των υλικών και την ανακύκλωση

Το Σάββατο 19 Νοεμβρίου πραγματοποιήθηκε στο ΚΠΕ Λαυρίου σεμινάριο στο πλαίσιο της Δράσης «Στέλνουμε μήνυμα, αναλαμβάνουμε δράση» που συντονίζεται από την ΕΕΠΦ σε συνεργασία με τις Διευθύνσεις Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης (Π.Ε.) Β' Αθήνας και Ανατολικής Αττικής και με την υποστήριξη της Tetra Pak Hellas. 55 εκπαιδευτικοί από τις παραπάνω Διευθύνσεις συγκεντρώθηκαν στο Κ.Π.Ε. Λαυρίου στην επίσημη έναρξη της δράσης «Στέλνουμε μήνυμα - Αναλαμβάνουμε δράση: Μειώνω τα Απορρίμματα - Επαναχρησιμο-

ποιώ - Ανακυκλώνω: Στο Σχολείο μου, στη Γειτονιά μου, στην Πόλη μου».

Το σεμινάριο άνοιξε η Υπεύθυνη του ΚΠΕ Λαυρίου κα Δήμητρα Μπία που παρουσίασε τις δράσεις του ΚΠΕ σχετικά με τα απορρίμματα και στη συνέχεια το λόγο πήρε ο Αντιπρόεδρος του Δ.Σ. της ΕΕΠΦ Σταμάτης Σκαμπαρδώνης που αναφέρθηκε στη συνεργασία της ΕΕΠΦ με τις Διευθύνσεις και παρουσίασε τα αποτελέσματα της περσινής δράσης. Οι γράφοντες, ως Υπεύθυνοι Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης των Διευθύνσεων Π.Ε. Ανατολικής Αττικής και Β' Αθήνας αντίστοιχα, παρουσίασαν τα βασικά σημεία της δράσης και τόνισαν τη μεγάλη ανταπόκριση των εκπαιδευτικών στο συγκεκριμένο ζήτημα. Η Υπεύθυ-

νη Περιβάλλοντος της Tetra Pak Hellas κ. Αλίκη Μιμιλίδου αναφέρθηκε στις δράσεις της Tetra Pak και στη σημαντική συνεργασία με την ΕΕΠΦ στο πλαίσιο της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης. Τέλος η κα Σοφία Δεβαντή από την Επιστημονική Εταιρεία «Ευρωπαϊκό Σχολικό Ραδιόφωνο» αναφέρθηκε στη συνεργασία που μπορούν να αναπτύξουν τα σχολεία και να παρουσιάσουν τις δράσεις τους με δικές τους ραδιοφωνικές εκπομπές.

80 σχολικές μονάδες συμπράττουν με τους παραπάνω φορείς με στόχο να στείλουν ένα ηχηρό μήνυμα για να αναλάβουμε μια συντονισμένη και αποτελεσματική δράση στο ζήτημα της διαχείρισης των απορριμμάτων στο σχολείο, στην οικογένεια και στην κοινότητα! Σας καλούμε ΟΛΟΥΣ και ΟΛΕΣ να υποστηρίξετε τη δράση μας!

Βέρα Βορούλλα

Υπεύθ. Περιβ. Εκπαίδευσης Δ/νσης Α/θμιας Εκπ/σης Ανατ. Αττικής

Δημήτρης Γκότζος

Υπεύθ. Περιβ. Εκπαίδευσης Δ/νσης Α/θμιας Εκπ/σης Β' Αθήνας



Για τα 65 χρόνια της ΕΕΠΦ

Συστηματική εθελοντική προσπάθεια, προσφορά, οικολογική δράση, ευαισθητοποίηση και εκπαίδευση για το περιβάλλον για τη δημιουργία οικολογικής συνείδησης, είναι μερικές μόνο λόγια που θα χαρακτήριζαν το αειόλογο έργο της ΕΕΠΦ.

Μέσω των προγραμμάτων-δικτύων και όλων των σχετικών δράσεων που αναπτύσσονται, οι εκπαιδευτικοί που συνεργάζονται με την ΕΕΠΦ, βρίσκουν πηγές εξειδικευμένης πληροφόρησης και επιστημονικής γνώσης, προκειμένου να υλοποιήσουν εργασίες και προγράμματα περιβαλλοντικής δράσης.

Μέσα από την οργάνωση των περιβαλλοντικών εθελοντικών ομάδων, το πλούσιο σε πολλούς άξονες και θέματα υλικό που μας παρέχει η Εταιρεία, δίνεται η ευκαιρία σε εμάς τους εκπαιδευτικούς που ενδιαφερόμαστε να υλοποιήσουμε ένα πρόγραμμα, στηριγμένο σε παιδαγωγικές στρατηγικές και βιωματικές μεθόδους, να φτάσουμε στο καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα και να διαμορφώσουμε απόψεις και αξίες στους μαθητές μας, τους αυριανούς ενεργούς πολίτες.

Η ΕΕΠΦ αποτελεί σημείο αναφοράς στην κοινή προσπάθεια όλων για ένα βιώσιμο μέλλον και στο κοινό όραμα να αλλάξει προς το καλύτερο η σχέση ανθρώπου, φύσης!

Αθανασία Κέλλη

Εκδήλωση Βράβευσης και εκπαιδευτικό σεμινάριο

Α) Εκδήλωση Βράβευσης Εκπαιδευτικών και Σχολικών Ομάδων Α/θμιας και Β/θμιας Εκπαίδευσης

Στο πλαίσιο του Δικτύου Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης «Φύση χωρίς Σκουπίδια», το Σάββατο 22 Οκτωβρίου 2016, στη ΧΑΝ Αθηνών, σε μια συγκινητική εκδήλωση, η Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης βράβευσε σχολικές ομάδες και εκπαιδευτικούς για τη δράση τους στη διαχείριση των απορριμμάτων και την ευαισθητοποίηση σχολείων και της τοπικής κοινωνίας.

Στο πρώτο τμήμα της εκδήλωσης έγινε η βράβευση των σχολικών ομάδων (βραβεύτηκαν εκπαιδευτικοί και μαθητές). Τα σχολεία των οποίων οι ομάδες βραβεύτηκαν ήταν τα παρακάτω:

1ο Νηπιαγωγείο Μεθυσίων
3ο Νηπιαγωγείο Μεγάρων
3ο Νηπιαγωγείο Γέρακα
2ο Νηπιαγωγείο Μαρκόπουλου Ωρωπού
4ο Νηπιαγωγείο Νέας Ιωνίας Βόλου
7ο Νηπιαγωγείο Ιωαννίνων
Αρσάκειο Νηπιαγωγείο Ιωαννίνων
2ο Πειραματικό ΔΣ Ρόδου
2ο Δημοτικό Σχολείο Ωρωπού-Ν. Παλιτιών
2ο Δημοτικό Σχολείο Καθλύμνου
6ο Δημοτικό Σχολείο Κηφισιάς – Π. Δέλτα
Γυμνάσιο Άστρους
2ο ΕΠΑΛ Γαλατσίου

Οι δράσεις των ομάδων παρουσιάστηκαν από εκπροσώπους μαθητές και εκπαιδευτικούς. Στην εκδήλωση ήρθαν και μαθητές που συμμετείχαν σε προηγούμενα χρόνια στο «Φύση χωρίς Σκουπίδια» και μετέφεραν εντυ-

Χορηγός του Δικτύου «Φύση χωρίς σκουπίδια» είναι η **ALPHA BANK**, την οποία ευχαριστούμε θερμά.



Φύση χωρίς Σκουπίδια

«Άλλοι πετούν, άλλοι πεινούν»

πώσεις και εμπειρίες που απέκομισαν από το πρόγραμμα-δίκτυο.

Στο δεύτερο τμήμα της εκδήλωσης βραβεύτηκαν εκπαιδευτικοί για τη συνεχή δράση τους στη διαχείριση των απορριμμάτων και την ευαισθητοποίηση σχολικών ομάδων ή/και της τοπικής κοινωνίας. Βραβεύτηκαν οι παρακάτω εκπαιδευτικοί (με αλφαβητική σειρά):

Δασκαλάκης Παύλος
Καμπύλη Μαρία
Καραπά Χριστίνα
Κερασιώτης Σερραφείμ
Κοσκοπού Αλεξάνδρα
Μαντικού Σταματία
Μιχαλοπούλου Σταυρούλα
Μπέκα Αποστολία
Ρήγα Ελένη
Σιόθα Παναγούλα
Τάλληλο Κωνσταντίνα
Τοπολιάτη Μαρία
Χατζηκώστα Κλεοπάτρα

Οι εκπαιδευτικοί περιέγραψαν τις εμπειρίες τους και το πώς οι δράσεις τους, σε σχέση με τη διαχείριση των φυσικών πόρων, επηρέασαν τους ίδιους καθώς και τους μαθητές τους ή/και την τοπική κοινωνία.

Η εκδήλωση έγινε σε ιδιαίτερα ζεστή ατμόσφαιρα, παρέα με δασκάλους που αγωνίζονται πολλά χρόνια για την προστασία του περιβάλλοντος.

Με τους περισσότερους από αυτούς τους εκπαιδευτικούς συνεργαζόμαστε πάνω από 15 χρόνια. Αγωνιζόμαστε μαζί για τη σωστή διαχείριση των φυσικών πόρων, τη μείωση των απορριμμάτων, τον περιορισμό της

σπατάλης των υλικών, την ανακύκλωση και την επαναχρησιμοποίησή τους. Στο πρόσωπο των εκπαιδευτικών η Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης τίμησε τον εθελοντή δάσκαλο που



Οι Μ. Ρουσσουμουστακάκη και Σ. Σκαμπαρδώνης βραβεύουν το Γυμνάσιο Άστρους



Οι Μ. Ρουσσουμουστακάκη και Σ. Σκαμπαρδώνης με μαθήτρίες και εκπαιδευτικό, που παρέλαβαν το βραβείο του 2ου ΕΠΑΛ Γαλατσίου.



Η Μ. Ρουσσουμουστακάκη με τη βραβευμένη Κ. Χατζηκώστα



Η Μ. Παπαγεωργίου βραβεύει το Νηπιαγωγείο Μεθισσίων, τις εκπαιδευτικούς Α. Κωσκολού και Σ. Μιχαηλοπούλου, και τρία νηπιαγωγάκια τότε, μαθητές μεγαλύτερων τάξεων σήμερα, που ήρθαν για να μεταφέρουν τις εμπειρίες τους.



Η Μ. Παπαγεωργίου δίνει το βραβείο στον Σ. Κερασιώτη



Ο Σ. Σκαμπαρδώνης δίνει το βραβείο στον Π. Δασκαλάκη.



Εκδήλωση Βράβευσης, μια άποψη της αίθουσας



Η Σ. Καινούριου με την βραβευμένη Γ. Σιόθα



Μαθήτρια μεταφέρει την εμπειρία της από τη συμμετοχή της στο «Φύση χωρίς Σκουπίδια».

εμπνέει, οδηγεί, δίνει φτερά στο μαθητή να πετάξει πιο ψηλά.

Β) Εκπαιδευτικό Σεμινάριο με Βιωματικά Εργαστήρια: «Λιγότερα σκουπίδια. Από τη θεωρία στην πράξη. Επιτυχημένες πρακτικές σχολικών ομάδων».

Το Σεμινάριο απευθυνόταν σε μέλη και φίλους της ΕΕΠΦ, εκπαιδευτικούς και μη, και πραγματοποιήθηκε στις 17 Δεκεμβρίου 2016 στα γραφεία της Ελληνικής Εταιρίας Προστασίας της Φύσης.

Οι συμμετέχοντες έφεραν ως «εισιτήριο εισόδου» παλιά αντικείμενα, «σκουπίδια», όπως για παράδειγμα πλαστικά μικρά μπουκάλια και καπάκια μπουκαλιών.

Το Σεμινάριο ήταν δωρεάν, με χορηγό την ALPHA BANK. Δόθηκαν βεβαιώσεις συμμετοχής. Το πρόγραμμα περιελάμβανε:

1) Παρουσίαση του Δικτύου Π.Ε. «Φύση Χωρίς Σκουπίδια» και της Δράσης «Άλλοι πετούν, άλλοι πεινούν»: Μαρία Ρουσομουστακάκη, Δρ. Βιολογίας, πρώην

Πρόεδρος της ΕΕΠΦ, Αντιπρόεδρος της Συντονιστικής Επιτροπής του Δικτύου.

2) Απορρίμματα στη Μεσόγειο θάλασσα: Χρήστος Ιωακειμίδης, Περιβαλλοντολόγος – Ωκεανογράφος, UNEP/MAP.

3) Ανακυκλώνουμε «το σχολείο μας»: Αλεξάνδρα Αγγέλη, Εκπαιδευτικός, Καθηγήτρια Τεχνολογίας, 3ο Γυμνάσιο Γέρακα.

4) Η Ανακύκλωση αρχίζει και ο πλανήτης μας πανηγυρίζει: Μαρία Αστερίου, Εκπαιδευτικός, 6ο Δημοτικό Σχολείο Κηφισιάς - Π. Δέλτα.

5) Βιωματικά Εργαστήρια:

5Α) «Νοιάζομαι για τους θησαυρούς της Γης και μειώνω τα απορρίμματα. Ανακύκλωση για μας και τις μελλοντικές γενιές»: Σταυρούλα Τριανφυλλού, Δρ, Υπεύθυνη ΚΠΕ Δραπετσώνας, Σμαράγδα Βασιλοπούλου (Εκπαιδευτικός, 13ο Δ. Σχ. Πειραιά), Ιωάννα Φώκου, ΚΠΕ Δραπετσώνας.

5Β) Χριστουγεννιάτικα διακομητικά από «σκουπίδια»: Σοφία Καινούριου (Μέλος ΔΣ ΕΕΠΦ), Αλέξια Νικηφοράκη (Αν. Γεν. Γραμματέας ΕΕΠΦ), Μαρία

Ρουσομουστακάκη.

Το Σεμινάριο είχε μεγάλη επιτυχία. Διεξήχθη σε εξαιρετικά φιλική ατμόσφαιρα. Η καλή συνεργασία, η φιλική ατμόσφαιρα, η παροχή πληροφοριών σε εκπαιδευτικούς και μέλη της ΕΕ-ΠΦ, η ευαισθητοποίηση σε σχέση με την προστασία του περιβάλλοντος, παραμένουν βασικοί στόχοι της Ελληνικής Εταιρίας Προστασίας της Φύσης.

Μαρία Ρουσομουστακάκη



Ο κ. Χ. Ιωακείμίδης συζητά με εκπαιδευτικούς μετά την παρουσίασή του στο σεμινάριο.

Μετέωρα

Όλοι σχεδόν έχουμε επισκεφθεί τα μοναστήρια των Μετεώρων σαν μαθητές ή εκδρομείς και η εικόνα των βράχων από την είσοδο της Καλαμπάκας έχει φωτογραφηθεί όσο λίγα τοπία στη χώρα μας. Αυτή τη φορά όμως ξεκινήσαμε μια επιστημονική εκδρομή για να δούμε και να μάθουμε τι κρύβονται πίσω και πάνω στους βράχους. Τα φυτά, τα ζώα και τα μόνιμα ή διαβατάρικα πουλιά που φιλοξενούν, να εξερευνήσουμε τη φύση και τη γεωλογική ιστορία τους μετρημένη σε μερικά εκατομμύρια χρόνια και να περπατήσουμε στα μονοπάτια που ακολουθούσαν οι αναχωρητές της εποχής με τα ζώα τους μεταφέροντας τα υλικά για να στηθούν τα μοναστήρια σαν αετοφωλιές επάνω στη κόψη των γκρεμών. Η πίστη του ανθρώπου εδώ δεν μετακίνησε, αλλά δάμασε βουνά. Η Φύση, δουλεύοντας με τα νερά αιώνες πολλούς, στρογγύλεψε αυτές τις γιγαντιαίες κροκάλες και τις έκανε φυσικό μνημείο.

Στη διαδρομή είχαμε την ευκαιρία να πάρουμε μια πρώτη ιδέα για τη γεωλογική ιστορία και εξέλιξη των Μετεώρων από την αρχηγό και βαθύτατη γνώστρια της περιοχής γεωλόγο κα Γεωργία Φέρμελη η οποία έχει μελετήσει την περιοχή ως θέμα του διδακτορικού της.

Η επίσκεψη άρχισε από τη Θεόπετρα στο πλούσιο μουσείο της οποίας γνωρίσαμε όλα τα σπάνια δείγματα της καθημερινής ζωής και του πολιτισμού των σπηλαιανθρώπων που φιλοξένησαν τα σπήλαια της περιοχής εδώ και 130.000 χρόνια τουλάχιστον. Η επίσκεψη όμως στο παρακείμενο σπήλαιο της Θεόπετρας δεν πραγματοποιήθηκε για λόγους ασφαλείας. Έτσι χάσαμε την ευκαιρία να δούμε τα παλαιότερα ίχνη φωτιάς που άφησε στις σπηλιές ο Νεάντερνταλ, προπάτορας των Θεοσαλών όταν τους χειμάνες τη εποχής εκείνης προσπαθούσε να ζεσταθεί και να στεγνώσει από τις συνεχείς βροχές.

Η πρώτη ημέρα ολοκληρώθηκε με τη βραδινή

πλήρη ενημέρωσή μας από τον τ. Δασάρχη Τρικάλων Η. Ζαλαβρά για τα δάση και τη χλωρίδα της Νότιας Πίνδου και τη γεωλογική ιστορία και εξέλιξη των Μετεώρων από τη κα Γ. Φέρμελη που παρακολουθήσαμε από κοινού με την ομάδα εκδρομέων του Συλλόγου Φίλων Μουσείου Γουλιανδρή.

Ένας καιρός μουντός με ουρανό συννεφιασμένο δημιουργούσε ένα σκηνικό υποβλητικό και μυστηριώδες όταν την επόμενη ημέρα άρχισε η θρησκευτική επίσκεψη στη μονή Μεγάλου Μετεώρου που υψωμένο πάνω από την ομίχλη παίρνει μια μορφή εξωπραγματική λες και αιωρείται πάνω από τη γη. Η επίσκεψη διάρκεσε αρκετά ώστε να προλάβουμε να απολαύσουμε με άνεση το ναό με τις πολύ ενδιαφέρουσες αιογραφίες, το εκπληκτικό Μουσείο, αλλά και να φανταστούμε τον ήχο από το βρίζονι που ανέβαζε με το δίχτυ ή το κα-





λάθι τους επισκέπτες στη μονή την παλιά εποχή που δεν είχαν γίνει ακόμη αρκετοί δρόμοι και σκάλες (στα μέσα του περασμένου αιώνα). Άλλοι από εμάς επέστρεψαν με το πούλμαν περνώντας από την πασίγνωστη μονή Βαρλαάμ. Οι περισσότεροι όμως, με τις οδηγίες του οδηγού βουνού της περιοχής, ξεκίνησαν το διαδραστικό οδοιπορικό στα στριφογυριστά μονοπάτια που αγκαλιάζουν τις βάσεις των βράχων. Ταυτόχρονα παρακολουθούσαν με προσοχή την ξενάγηση της γεωλόγου μας που για χιλιοστή φορά βαδίζει σε αυτά. Από ψηλά μας παρακολουθούσαν τα φωλιασμένα στις σπηλιές και τα νεροφαγώματα που έχουν δημιουργηθεί με το χρόνο στα ψαμμιτικά πετρώματα οι φτερωτοί ένοικοι τους. Εμπειρία ανεπανάληπτη που μας προξένησε δέος και συνεχή ερωτηματικά. Αργότερα περάσαμε τον Άγιο Νικόλαο Αναπαυσά και καταλήξαμε στο Καστράκι ακολουθώντας τη χαλικώδη απότομη πλαγιά που για μερικές συνοδοιπόρους μας ήταν μια περιπετειώδης κατάβαση-γλίστρα! Από μακριά ο Άγιος Γιώργης ο Μαντηλάς από τη σπηλιά του μας κουνάει μαντήλι και μας θύμιζε το μύθο που τον συνοδεύει.

Το απόγεμα κάνουμε μια σύντομη επίσκεψη στη γυναικεία μονή Αγίου Στεφάνου που κυριαρχεί στο βράχο επάνω στον οποίο στερεώνεται και δίνει μια μοναδική ευκαιρία στον επισκέπτη να απολαύσει τη μεγαλειώδη εικόνα του κάμπου που διαρρέει και ποτίζει ο Πηνηϊός.

Το επόμενο πρωί ξεκινάμε για την πορεία αναζήτησης μανιταριών στο δρυοδάσος πάνω από το σπήλαιο της Θεόπετρας.

Η μαγευτική ημέρα και το ονειρικό τοπίο που φωτίζεται με τις ηλιαχτίδες, που περνούν μέσα

από τους πράσινους κορμούς των βαλανιδιών από τα βρύα που ριζοβόλησαν επάνω τους, κάνουν το περπάτημα επάνω στο καφέ χαλί των πεομένων φύλλων άνετο και ξεκούραστο. Βαθιές αναπνοές για να απολαύσουμε την υγρή μυρωδιά του δάσους και να συνεχίσουμε την αναζήτηση των κρυμμένων μανιταριών που γίνεται με ερευνητική περιέργεια και διάθεση. Απορίες και ερωτήσεις διατυπώνονται συνέχεια στον ειδικό μανιταρόφιλο Δ. Κόττη που ακούραστα εξηγεί κάθε συλλεκτική αλλά και μαγειρική λεπτομέρεια για το κάθε ένα είδος που βρίσκουμε και αποτελεί μικρό ποσοστό από τα 1500 είδη που υπάρχουν στη χώρα μας.

Το κυνήγι των μανιταριών τελειώνει και επιστρέφουμε στην Καλαμπάκα για να επισκεφθούμε το Μουσείο Φυσικής Ιστορίας και το Μουσείο Μανιταριών, μια πολύ καλή ιδιωτική πρωτοβουλία, όπου εκτίθενται προπλάσματα μανιταριών της περιοχής και μεγάλος αριθμός ζώων, θηλαστικών πτηνών κ.λπ. που ενδημούν ή διέρχονται από την περιοχή ή άλλων περιοχών, ή που βρίσκονται σε κίνδυνο. Όλα παρουσιασμένα σε ένα σκηνικό που μιμείται το φυσικό περιβάλλον διαβίωσής τους.

Η επόμενη στάση είναι στην Πύλη που συνοδεύει τη Θεσσαλία με την Ήπειρο, τα χωριά του κάμπου της Θεσσαλίας με τη Νότια Πίνδο. Είναι η περιοχή που οι Βυζαντινοί ονόμαζαν Μεγάλες Πύλες και οι ντόπιοι οδηγούν τους περαστικούς «Από την Πύλη διέρχεστε ...θέλετε δεν θέλετε». Το φαράγγι-πέρασμα διαρρέεται από τον Πορταϊκό ή Πορτιάτη ποταμό με πλούσια ροή κάτω από το μονότοξο πέτρινο γεφύρι του Αγίου Βησσαρίωνα (θεμελιώθηκε το 1514 και μέχρι το 1936 ήταν το μοναδικό πέρασμα από τη Θεσσαλία στη Ν. Πίνδο). Σήμερα υπάρχουν 4 γέφυρες διαφόρων εποχών για οχήματα και πεζούς.

Με συνοδεία τον ήχο του νερού που έτρεχε στο ποτάμι και κάτω από τη σκιά των τεραστίων πλατανιών που δασώνουν την περιοχή επισκεφθήκαμε το βυζαντινό ναό της Πόρτα Παναγιάς (Σταυροπηγιακή τρίκλιτη σταυρεπίστεγη βασιλική, θεμελιωμένη από το Δεσπότη της Ηπείρου Άγγελο Κομνηνό Δούκα, το 1283, που καταστράφηκε από πυρκαγιά το 1855 και αναστυλώθηκε προ ετών από τον καθηγητή Ορλάνδο).

Η πείνα είχε αρχίσει να μας βασανίζει και ένα καλό γεύμα ή μάλλον δείπνο πλέον στο χωριό Φήκη ήταν ότι έπρεπε για μια σύντομη ανάπαυση και την αρχή της επιστροφής στην ταλαιπωρημένη πόλη μας.

Σε συντομία, ήταν μια εκδρομή που τα είχε όλα.

*Γιάννης Σπαντιδάκης
Γεωπόνος
(κείμενο και φωτογραφίες)*





N. ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΣ – ΧΡ. ΑΔΑΜΑΝΤΙΑΔΗΣ Α.Ε.

Η εταιρία **N. ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΣ – ΧΡ. ΑΔΑΜΑΝΤΙΑΔΗΣ Α.Ε.** ιδρύθηκε το 1935 και αποτελεί ένα από τα παλαιότερα ιδιωτικά ασφαλιστικά συγκροτήματα στην Ελλάδα. Στη μακρά πορεία των 80 χρόνων μέχρι σήμερα εκπροσώπησε στην Ελλάδα διεθνείς ασφαλιστικούς οργανισμούς [BALOISE, AMERICAN INTERNATIONAL GROUP (AIG), ALICO AIG Life], με πολλούς από τους οποίους συνέπραξε και συμπράττει μετοχικά.

Το 2004, η **ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΣ-ΑΔΑΜΑΝΤΙΑΔΗΣ Α.Ε.** μετατρέπεται σε Εταιρία Συμμετοχών, τροποποιεί τους καταστατικούς σκοπούς της και διατηρώντας στο ακέραιο τη βασική ασφαλιστική δραστηριότητά της, αναπτύσσει ποικίλο επενδυτικό ενδιαφέρον σε ανερχόμενους κλάδους της ελληνικής οικονομίας.

Στο διάστημα των 80 αυτών χρόνων το Συγκρότημα **ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΣ-ΑΔΑΜΑΝΤΙΑΔΗΣ Α.Ε.** παρέμεινε στο επίκεντρο των ασφαλιστικών εξελίξεων στην Ελλάδα και στον ευρωπαϊκό ασφαλιστικό χώρο, διατηρώντας τις διεθνείς και τοπικές επαφές της στο βιομηχανικό, ναυτιλιακό και εμπορικό τομέα, με βασικούς άξονες ανάπτυξης τη φερεγγυότητα, την αξιοπιστία, τον επαγγελματισμό, συνδεδεμένα με την παράλληλη αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού του.

*Ευχαριστούμε θερμά την εταιρία
N. ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΣ – ΧΡ. ΑΔΑΜΑΝΤΙΑΔΗΣ Α.Ε.
για την ευγενική χορηγία της ασφάλισης των γραφείων μας.*

Πρόγραμμα Εκδρομών - Ομιλιών

Το πρόγραμμα υπόκειται σε αλλαγές! Παρακαλούμε ελέγξτε την ιστοσελίδα μας για ενημερωμένες πληροφορίες, τα αναλυτικά προγράμματα, το κόστος και τους όρους συμμετοχής στις εκδρομές: www.eepf.gr/el/trips

Δευτέρα 13 Φεβρουαρίου	ΟΜΙΛΙΑ: «Παγκόσμια Γεωπάρακα UNESCO. Η Ελληνική εμπειρία». Ομιλήτρες: Δρ Νίκος Ζούρος , Γεωλόγος, Καθ. του Παν/μίου Αιγαίου, Δ/τής Μουσείου Φυσικής Ιστορίας Απολιθωμένου Δάσους Λέσβου και Πρόεδρος του Παγκόσμιου Δικτύου Γεωπαράκων. Στις 7:00 μμ στα γραφεία της ΕΕΠΦ.
Σάββατο 18 Φεβρουαρίου	Ψηφιακό Μουσείο Πλάτωνος - Αρχαιολογικός χώρος Ακαδημίας Πλάτωνος. Αρχηγός: Μαριάννα Δεδάκη. Ξεναγός: Άννα Μπενάκη. ▶ Δηλώσεις συμμετοχής από Τετάρτη 18 Ιανουαρίου στην ΕΕΠΦ, τηλ. 210 3224944, εσωτ. 114, ώρες: 10.00-13.00.
Σάββατο 25 Φεβρουαρίου	Υγρότοπος Μουστού - Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Άστρους - Μονή Λουκούς. Αρχηγός: Μαριάννα Δεδάκη. ▶ Δηλώσεις συμμετοχής από Τετάρτη 25 Ιανουαρίου στην ΕΕΠΦ, τηλ. 210 3224944, εσωτ. 114, ώρες: 10.00-13.00.
Τετάρτη 1 Μαρτίου	Η ετήσια τακτική Γενική Συνέλευση των μελών της Εταιρείας, που έχει οριστεί από το Δ.Σ. για την Τετάρτη, 22η Φεβρουαρίου 2017, στις 5:00 μμ, στα γραφεία της ΕΕΠΦ, Νίκης 20, 2ος όροφος. Επειδή συνήθως κατά την ημερομηνία σύγκλησης δεν επιτυγχάνεται η απαιτούμενη από το Καταστατικό απαρτία, η Γενική Συνέλευση θα πραγματοποιηθεί οπωσδήποτε, χωρίς άλλη ειδοποίησή σας, την Τετάρτη, 1 Μαρτίου 2017, στα γραφεία της Εταιρείας μας, Νίκης 20, στις 5:00 μμ.
Σάββατο 11 Μαρτίου	Αρχαιολογικό Μουσείο Θήβας - Φρούριο Ελευθερών - Κιθαιρώνας. Αρχηγός: Μαριάννα Δεδάκη. ▶ Δηλώσεις συμμετοχής από Δευτέρα 13 Φεβρουαρίου στην ΕΕΠΦ, τηλ. 210 3224944, εσωτ. 101, ώρες: 10.00-13.00.
Δευτέρα 13 Μαρτίου	ΟΜΙΛΙΑ: « Ιερόι Φυσικοί Τόποι: Αιωνόβια δένδρα και δάση της Ηπείρου » Ομιλήτρια: Καλλιόπη Στάρα , Μεταδιδ. ερευνητριά, Δρ Πολιτισμικής Οικολογίας του Τμ. Βιολογικών Εφαρμογών & Τεχνολογιών του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων. Στις 7:00 μμ στα γραφεία της ΕΕΠΦ.
Παρασκ. - Κυριακή 31 Μαρτίου - 2 Απρ.	Ανάβρα Μαγνησίας - Λίμνη Κάρλα - Κανάλια - Κερασιά. Ενημέρωση και περίπατος στην Ανάβρα, ενημέρωση, ξενάγηση και παρατήρηση πουλιών στην Κάρλα, πεζοπορίες στο Βόρειο Πήλιο, επίσκεψη στο Κέντρο Έρευνας & Προστασίας της Αυτοφυούς Ορχιδέας Β. Πηλίου κ.α. Διαμονή στο Βόλο. Αρχηγός: Ντον Μάθιους. ▶ Δηλώσεις συμμετοχής μόνον τηλεφωνικά από την Τετάρτη 1 Μαρτίου στο MEMNΩN TRAVEL, τηλ. 2103240036 & 210 3245604, ώρες 9.00-17.00.
Σάββατο 29 Απριλίου	Όρος Καλλιδρόμο - Ελευθεροχώρι - Λίμνη Καλλιδρόμου - Μονή Δαμάστας. Αρχηγός: Μίλτος Γκλέτσος. ▶ Δηλώσεις συμμετοχής από Τετάρτη 29 Μαρτίου στην ΕΕΠΦ, τηλ. 210 3224944, εσωτ. 114, ώρες: 10.00-13.00.
Παρασκευή 5 Μαΐου	Προεδρικό Μέγαρο. Ξενάγηση στο Προεδρικό Μέγαρο από την κα Μυρτώ Μπουρίτσα και περιήγηση στον κήπο με το γεωπόνο κ. Γιάννη Σπαντιδάκη. Αρχηγός: Μαριάννα Δεδάκη. ▶ Δηλώσεις συμμετοχής αποκλειστικά μελών σε περιορισμένο αριθμό από Τετάρτη 5 Απριλίου στην ΕΕΠΦ, τηλ. 210 3224944, εσωτ. 114, ώρες: 10.00-13.00.
Σάββατο - Κυριακή 6 - 7 Μαΐου	Πάρνηθα - Διασκευτέρωση στο Καταφύγιο Μπάφι. Πεζοπορική εκδρομή. Αρχηγός: Μαριάννα Δεδάκη. Οδηγός βουνού: Νίκος Βαβούρης. ▶ Δηλώσεις συμμετοχής από την Πέμπτη 6 Απριλίου στην ΕΕΠΦ, τηλ. 210 3224944, εσωτ. 114, ώρες: 10.00-13.00.
Σάββατο 20 Μαΐου	Φαραγγί Αγάλης - Δίρφη Ευβοίας. Πεζοπορική εκδρομή και ξενάγηση σε μονάδα καλλιέργειας μανιταριών. Αρχηγός: Μίλτος Γκλέτσος. ▶ Δηλώσεις συμμετοχής από Πέμπτη 20 Απριλίου στην ΕΕΠΦ, τηλ. 210 3224944, εσωτ. 114, ώρες: 10.00-13.00.

▶ Για οποιαδήποτε πληροφορία, διεκρίνιση, συμμετοχή ή ακύρωση, εκτός των καθορισμένων ημερομηνιών δήλωσης συμμετοχής των μονοήμερων εκδρομών, παρακαλούμε τηλεφωνείτε κάθε Τετάρτη & Παρασκευή, ώρες 10.00-12.00, εσωτ. 114.

▶ Τα μέλη και οι φίλοι της ΕΕΠΦ μπορούν να εγγραφούν στις εκδρομές, ανεξαρτήτως του χρόνου δημοσίευσης των προγραμμάτων, ένα μήνα πριν από την εκάστοτε ημερομηνία εκδρομής με δήλωσή τους για τις **πολυήμερες στο ταξιδιωτικό γραφείο MEMNΩN TRAVEL**, Πανεπιστημίου 67, Αθήνα, τηλ. 210 324 0036 & 210 324 5604, ώρες 9.00-17.00 και για τις **μονοήμερες εκδρομές στη Γραμματεία της ΕΕΠΦ**, τηλ. 210 322 4944 (εσωτ. 114) κάθε Τετάρτη & Παρασκευή 10.00-12.00 και τις ημέρες έναρξης δήλωσης συμμετοχής 10.00-13.00.

▶ Στις πολυήμερες εκδρομές οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να δηλώσουν 1 άτομο για κράτηση μονόκλινο δωμάτιο, έως 2 άτομα για δίκλινο και έως 3 άτομα για τρίκλινο δωμάτιο.

▶ Στις μονοήμερες εκδρομές οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να δηλώσουν έως 4 άτομα.

▶ Για την επικύρωση της κράτησης των πολυήμερων εκδρομών η ελάχιστη προκαταβολή προσδιορίζεται σε 20€/διανυκτέρευση και κατατίθεται εντός 5 ημερών από την έναρξη των δηλώσεων.

▶ Η **εξόφληση του τιμήματος των πολυήμερων εκδρομών** γίνεται το αργότερο **15 ημέρες** πριν την αναχώρησή τους.

MEMNΩN TRAVEL, ΚΑΤΑΘΕΣΗ ΧΡΗΜΑΤΩΝ ΣΤΙΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ:

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΑΡ. ΛΟΓ/ΣΜΟΥ 155/345655-26-IBAN: GR5401 101 5500 0011 5534 5655 26 (ΓΟΥΝΑΡΑΣ Δ.- ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΕΥ.)

ALPHA BANK ΑΡ. ΛΟΓ/ΣΜΟΥ 101 00 2310 213310-IBAN: GR82 0140 1010 1010 0231 0213 310 (ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΕΥ.)

ΠΕΙΡΑΙΩΣ ΑΡ. ΛΟΓ/ΣΜΟΥ 6249-010-101-689-IBAN : GR96 0171 2490 0062 4901 0101 689 (ΓΟΥΝΑΡΑΣ Δ.- ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΕΥ.)

▶ Η **εξόφληση του τιμήματος των μονοήμερων εκδρομών** γίνεται το αργότερο **15 ημέρες** πριν την αναχώρησή τους στους τραπεζικούς λογαριασμούς της **ΕΕΠΦ**, που αναφέρονται στη σελίδα 63.

▶ Σε περίπτωση ακύρωσης 15 ημέρες πριν από την αναχώρηση γίνεται παρακράτηση της προκαταβολής και 14 έως 0 ημέρες γίνεται παρακράτηση της συνολικής αξίας συμμετοχής, εκτός αν η θέση καλυφθεί σε εύλογο χρόνο, από τυχόν λίστα αναμονής.

▶ Για τα μέλη μας που, για οποιονδήποτε λόγο, συμμετέχουν στις μονοήμερες εκδρομές με δικό τους μέσο, θα ορίζεται κατά περίπτωση ποσό συμμετοχής για την κάλυψη των γραμματειακών εξόδων και των παρεχόμενων εξυπηρετήσεων.

▶ Τα μέλη & οι φίλοι, που συμμετέχουν σε εκδρομές που περιλαμβάνουν πεζοπορία, ιδίως με κάποιο βαθμό δυσκολίας, οφείλουν να σταθμίζουν τις δυνατότητες τους και να απέχουν οικειοθελώς από αυτήν. Για λόγους ασφαλείας, ο υπεύθυνος αρχηγός έχει το δικαίωμα και την υποχρέωση να κρίνει και να αποτρέψει τη συμμετοχή σε πεζοπορία ατόμων που δεν διαθέτουν την αναγκαία δυνατότητα, ή δεν έχουν τον εκάστοτε κατάλληλο ρουχισμό και εξοπλισμό.

Εγγραφές - Συνδρομές

Οι τιμές των συνδρομών στην Εταιρία μας διαμορφώνονται ως εξής:

Τακτικό μέλος € 25	Νέος (έως 24 ετών) . . . € 5 (με αποστολή περιοδικού μέσω email)
Αρωγό μέλος € 75	Εκπαιδευτικός € 5 (με αποστολή περιοδικού μέσω email)
Μέλος εξωτερικού . . . € 50	Εταιρικό μέλος . . . € 1.000

Νέα Μέλη: Αν η θεματολογία και η ποιότητα του Περιοδικού μας σας ικανοποίησε και θέλετε να βοηθήσετε την Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης στο έργο της, **γίνετε σήμερα μέλος ή γράψτε κάποιον γνωστό σας**, συμπληρώνοντας την παρακάτω αίτηση και στέλνοντάς τη στα γραφεία μας, μαζί με τη συνδρομή. Θα λαμβάνετε τότε δωρεάν το περιοδικό κάθε τρίμηνο και θα έχετε έκπτωση στις εκδρομές και σε ορισμένες εκδόσεις μας.

Θέλω να εγγραφώ μέλος της Ελληνικής Εταιρίας Προστασίας της Φύσης

Τακτικό μέλος Νέος (έως 24) Εκπαιδευτικός Μέλος εξωτερικού Αρωγό μέλος Εταιρικό μέλος

Όνομα: Επώνυμο:

Επάγγελμα / Ιδιότητα:

Διεύθυνση:

T.K.: Πόλη: Χώρα:

Τηλέφωνο κατοικίας: Τηλέφωνο εργασίας:

Fax: E-mail:

Σας στέλνω τη συνδρομή μου με:

ALPHA BANK λογ/σμός **GR63 0140 1200 1200 0200 2011 678** Κατάθεση Πάγια Εντολή

EUROBANK λογ/σμός **GR50 0260 0030 0000 6020 0910 148** Κατάθεση Πάγια Εντολή

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ λογ/σμός **GR56 0110 1040 0000 1042 9666 620** . . Κατάθεση Πάγια Εντολή

ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ λογ/σμός **GR78 0172 0490 0050 4907 2975 500** . Κατάθεση Πάγια Εντολή

Στην περίπτωση που επιλέξετε την πάγια εντολή θα πρέπει να συμπληρώσετε το έντυπο Πάγιας Εντολής Σταθερού Ποσού σε οποιοδήποτε κατάστημα των παραπάνω τραπεζών, σημειώνοντας το ονοματεπώνυμό σας στην «Αιτιολογία».

Τραπεζική επιταγή στο όνομα της Ελληνικής Εταιρίας Προστασίας της Φύσης

Ταχυδρομική επιταγή **Πιστωτική/χρεωστική κάρτα** (στα γραφεία της Εταιρίας)

Μπορείτε να κάνετε την αίτηση και online στη διεύθυνση: <http://www.eepf.gr/aitisi>

Παλαιά Μέλη: Μπορείτε και σας να εξοφλήσετε τη συνδρομή σας με έναν από τους παραπάνω τρόπους. Θα σας εξυπηρετούσε, ίσως, να χρησιμοποιήσετε τη μέθοδο της Πάγιας Εντολής. Ειδοποιήστε μας αν κάποια στοιχεία σας έχουν αλλάξει.

Σημείωση: Η ημερομηνία οφειλής της συνδρομής των μελών αναγράφεται σε κάθε ετικέτα αποστολής του περιοδικού. Παρακαλούμε σημειώστε την.

Σας ενημερώνουμε ότι υπάρχει πλέον και δυνατότητα εξόφλησης των συναλλαγών σας (συνδρομές, δωρεές, αγορές) μέσω **πιστωτικής/χρεωστικής κάρτας** στα γραφεία της Εταιρίας.

Δωρεές

Δεχόμαστε ευχαρίστως δωρεές που ενισχύουν τις διάφορες δραστηριότητες της ΕΕΠΦ. Μπορείτε να καταθέσετε τη δωρεά σας στους τραπεζικούς λογαριασμούς που εμφανίζονται παραπάνω **ειδοποιώντας μας**, ή να μας τη στείλετε με όποιο τρόπο επιθυμείτε. Σε κάθε περίπτωση θα σας δοθεί το νόμιμο παραστατικό, για φορολογική χρήση.

Εις μνήμην Παολίν Μπούφη δωρεές **695** ευρώ, **Εις μνήμην Λίτσα Κοτζιά** δωρεές **1005** ευρώ

Δωρεές υπέρ σκοπών της Εταιρίας: **Τζέρμπος Φώτης**, **100** ευρώ, **Σκλαβενίτης**, **150** ευρώ

Ευχαριστούμε θερμά τους δωρητές.

ΕΝΤΥΠΟ
ΚΛΕΙΣΤΟ
ΑΡ. ΔΕΛΤΑΣ
1164/97
Κ.Ε.Μ.Π.Α.



ΚΩΔ. 014064

ΠΡΩΤΟΧΡΟΝΟ
ΤΕΛΟΣ
Ταχ. Γραφείο
Κ.Ε.Μ.Π.ΑΘ.
Αρθίας, Αθήνας
2126



Στιγμιότυπα από την εκδήλωση στις 30 Νοεμβρίου 2016, για τον εορτασμό των 65 χρόνων της Εταιρίας μας και την απονομή του βραβείου «Βύρων Αντίπας». Επάνω η Παιδική και Νεανική Χορωδία Δήμου Παλαιού Φαλήρου υπό τη διένδυση της κας Κατερίνας Βασιλικού. Κάτω το Διοικητικό Συμβούλιο της Εταιρίας μας μαζί με τον τιμούμενο με το βραβείο «Βύρων Αντίπας» καθηγητή Arne Strid και τη σύζυγό του (φωτ. Ιωάννα Σκυρτού)

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ
ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ
Νίκης 20, 105 57 Αθήνα

